

N 5

VENEZIA

1. g. 50.

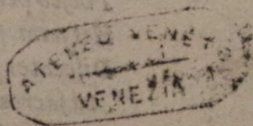
-40

K^o di 10° p^o
10. II

IOANNIS CRATONIS

Vratislaviensis ad Artem me-
dicam Isagoge.

*Additæ sunt in libros Galeni De Elementis ,
De Natura humana ,
De Atra bile ,
Et de temperamentis , & facultatibus naturali-
bus Periochæ Ioannis Baptiste Montani :
CVM epistola IO. CRATONIS , qua rectè Ga-
lenum legendi ratio breuiter ostenditur .*

*Cum privilegio S. Cæsareæ Maiestatis
ad annos sex.*

VENETIIS,
Ex Officina Valgrisiæna . M D LX.

LECTORI. S.

VT nil difficile est notare nigra,
Quantumuis bene feceris, lapillo:
Sic non tam facili via notatum

Ad formam redit absolutiorem,
Hæc quicumq; leni putas labore
Nobis qualiacumq; constitisse,
Hoc in pulvere tu periclitatus
Dicas experientia docente,
An sumant operam laboriosam,
Immensas quibus artui recessus
Theseo penetrare cura filo est.
His nam pergameos sitire fontes
Discentes prohibere ne putemur,
Ad sacros veterum studemus hortos,
Securum Iuuenes iter docere:
Non ex id genus integram libellis
Rerum quis petat explicationem.
Nullum est grande satis quibus uolumen,
Metas ingenio, scoposq; figunt:
Quos cura teneat modum, petatq;
Quo frustra siue quis sibi profectus
Promittat solidos & expeditos.
Quin omnes valeant recentiorum
Nascentes operæ, nisi ad vetustam
Accessus sapientiam recludant.
Cui si quis leuiter fauet, studet hæc
Nil vsquam leuius putetur illo.

MAGNIFICO VIRO,

nobilitate generis, virtute, sapientia, & dignitate amplissimo D. GEORGIO

MEHL à Strolitz Castellano

Boleslauiensi S. Cæsareæ

Maiestatis &c.

Consiliario fidissimo & regni Bohemiæ

Procancellario, iurisconsulto excellentissimo. &c.

IOAN. CRATO *Vratislauien. medicus*

S. D.

VI ad artis Medicæ studium animum applicat, vel tanquam in arce quadam doctrinæ veritatis, cuius nobis fundamenta iecit diuinus Hippocrates: quamq;

Galenus magnis operibus posteritati ædificauit, mentem collocant: atque omnia, quæ ad eius ornatum, splendorem, & firmitatem facere posse videntur inquirunt: vel obseruatione quadam conquisitis, aut experiundo comparatis telis morbos oppugnant, & conseruationi corporum humanorum operam dare student:

A 2 in

P R A E F A T I O

in utroque uerò conatum egregium, & successus laudabiles sæpe difficultas, atque obscuritas remoratur, & impedit. difficultatis quidem plurimæ tum à natura, tum à fortuna in discenda, atque exercenda arte sunt causæ. obscuritatis, ut in cæteris rebus due potissimum: vel quòd excellentiæ splendor; ut lumen Solis infirmiores oculos adficit: vel quòd propter animi nostri, intelligentiæq; debilitatem cognitionis naturæ rerû exiguitas tanta videtur, ut in hebetioribus & tardioribus comprehensionem prorsus effugiat. hinc fit, ut quibus natura quidem ad rectum propensa est, sed mentis, atque sensus iudicium minus acre, uisq; ingenij ad concipiendas res tardior, in ipso quasi lumine artem medicam desperatione quadam abijciant, atque deserant. plurimi uerò, quibus cōfidentia, atq; audacia (qua quidam magnam partem medicinæ constare dixit) pro scientia est, relicta contemplatione ueritatis, atque arte, quæ nunquam fallentibus rebus continetur, exigui temporis, aut falsæ, aut certè obscura opinione collectis telis in morbos feruntur: eosq; ita oppugnant, ut ab istis propugnatoribus interdum

P R A E F A T I O

dum naturæ plus sit periculi, quàm à morbo hoste infestissimo. fieri enim uix potest ut, nisi quis in scientiæ arce sese continuerit, & rerum causas, ac militiæ huius leges, moderationis etiam, atque continentiae didicerit; rectè sub imperio naturæ militare, eiq; contra morbos auxilium ferre possit: siquidem, ut Gal. noster monet, agentes rectè benè cognoscere, & rerum causas intelligere oportet. ac, quemadmodum is, qui fortuito iactum hostem occidit, aut in fugam temerario quodam impetu conuertit, non propterea fortis, & industrius bellator censendus est; sed qui rei militaris eam scientiam sibi comparauerit, ut & ipse rectè facere, & alios instruere possit: sic neque Medicus dicendus, qui instructus uno, atque altero remedio, quæ rectè Deorum manus Herophilus appellauit, interdum morbum aliquem abigit: uerùm qui rationali methodo artem didicerit, & prudentia præditus, indicatione monstrante viam, & modum, remedia adhibet, & medicationis suæ causas nouit, & explicare potest. ita fit sæpe, (quòd Galenus de se commemorat) vt ipsidem medicamentis, quibus imperiti mor-

P R A E F A T I O

bos exacerbarunt, artifices rectè, & tempe-
 stiue adhibitis eos sanent. porro non posse
 quenquã sibi sola obseruatione artem com-
 parare, nec in Dione disci, quid sit pleuritis,
 multis in locis prolixè ostendit Galenus: &
 ad veritatis studium nos adhortatur, ac quæ
 ad scientiam consequendam, artemq; rectè
 exercendam requirantur, accuratè docet.
 verum perpauca hæc considerant, atq; rectè
 monenti obtemperant, & prævalent sæpe
 flagitiosæ, ac prodigiosæ opiniones: estq; vt
 Galenus inquit *ἡ δὲ σοποιὸν τὸ πρᾶγμα ἀμαθία*
σφοδρὰ, καὶ μᾶλλον ὅταν ἀλαξονείᾳ μιχθῇ. i. igno-
 rantia arrogantia, & superbia coniuncta
 tale vitium, quod nullo modo elui, atq; de-
 leri possit. vt autem semidocti plerunque
 sunt arrogantissimi; ita hoc hominum ge-
 nus, quod titulis, auro, & veste inscitiam
 velat: de imperitorum iudicio, quo nihil
 quicquam iniustius, superbissimum, & ambi-
 tiosissimum: & nō solum ijs, qui in illorum
 manus incidunt perniciosum; verumetiam
 exemplo noxium: dum enim adolescentes,
 quorum ingenium à labore ad libidinem
 procliuè est, æquales propemodum suos
 post paucorum mēsum oberrationē miran-
 dum

P R A E F A T I O

dum in modum efferri, & opinione excellē-
 tia summos fieri, conspiciunt; ipsi quoque
 audendum sibi aliquid putant: seq; simile
 facinus sine pudore, atque periculo edere
 posse arbitratur. quò verò hoc malum com-
 mune, & peruagatum nunc est magis, & ne
 quaquam quod exemplo fit perpetuò re-
 ctum; eò diligentius non solum cohortan-
 di sunt, & contra peruersa iudicia præmu-
 niendi iuniores: verum etiam adiuvandi,
 atque confirmandi, ne vel difficultate, vel
 obscuritate deterriti, artes *αὐτὸς ἀποσώσιν*, seu
 (vt iurisperiti verbo utar) perfunctoriè,
 & perfusoriè discant: verum certum ordi-
 nem, iustumq; modum in discēdo teneant:
 & non nisi cognitis, penitusq; perspectis, &
 ad rectum finem spectantibus rebus utan-
 tur. ordo quidem in discendo is est certissi-
 mus; cum proposito quasi compage doctri-
 nae ea breuitate, vt capere id animus noster
 possit, singularum partium explicationi me-
 thodicae studeamus, nostramq; cognitionem
 & animi exercitationem veterum lectione
 augere, & confirmare conamur. modus au-
 tem erit optimus; si rem omnium rerum
 preciosissimam: tempus, non in aucupan-

P R A E F A T I O

dis nugis, refellendis absurdis, aut conciliā-
dis, quæ à curiosis ingenijs diuulsa, atque
disiecta sunt: & intricatis miserè, quæ tamē
in vsu nullius propemodum sunt vsus, extri-
candis, consument: sed rerum verarum, &
inter se cōsentientium, ac in vita vtilitatem
habentium cognitioni intenti, doctrinam
potius veterum fulciendam; vbi est infir-
mior: & expoliendam; si fortè obscurior:
atque augendam; si quid accessionis ad eā
fieri posse videatur, quàm infirmam, ob-
scuram, atque distrahendam animo suo
constituent. est aut̃ insigne argumentū insci-
tiæ, arrogantiae, atq; vanitatis aspernari ve-
terum authoritatem, aut in ea frangenda,
atq; exterminanda studium ponere: & im-
becillitatis etiā immodicę nihil verum, atq;
rectum censere, nisi idem à veteribus sit pro-
ditum. sua veterum, sua posterum gloria:
estq; τὸ εὐλόγον σαφές, ac verum probabile, &
explicabile: contrā verò falsum ἀκατάληπτον,
quæcunq; ætas proferat. sæpe tamen, quæ
ἀκατάληπται minus exercitatis, nec doctrinę
corpus tenentibus videntur, multa recte
intellecta docent. inde fit, vt ætate, atque
vsu rerum, sententiæ veterum confirmato
iudi-

P R A E F A T I O

iudicio veriores, & euidetiores, ac propte
rea suauiores, magis dulcescāt, atq; amabi-
liores nobis sint. iunioribus verò primò
σωμολογίας doctrinæ proponenda: qua per
specta, arcem ipsam ingredi, & in contem-
platione veritatis versari, ac deinceps armis
scientiæ, atq; prudentiæ naturæ opem fer-
re, & corpora tueri, atque defendere pos-
sint. Ea re, cum Godefridus Scharf, quem
mihi pater eius Ioannes, focer meus, vir
optimus, & integerrimus, & de Rep. nostra
præclarè meritus, moriens commendauit,
animum ad artis Medicæ studium (in quo
singulari beneficentia D. Ioannis Baptistæ
viri consularis, & D. Pauli Heiucelij, sena-
toris Augustani fouetur) adiungere vellet;
paucis ei non solum discendi ordinem; ve-
rum modum etiam quendam collectis de
rebus necessarijs, & in vsu artis vtilibus ve-
ris sententijs commonstrare studui. antè
triennium verò cum apud me esset Ioachi-
mus Camerarius, Clariss. Viri ornamentum
Germaniæ nostræ singularis, Filius tali pa-
rente, cum naturæ bonitate, & ingenij, atq;
iudicij dexteritate excellat, dignus; eius ad
monitu multa in illis perpoliui, & correxi,
feciq;

P R A E F A T I O

feciq; , vt libellus plurimis vsui esse posset .
 peruenit autem in studiosorum manus ne-
 scio quomodo in multa exēplaria diffusus .
 id ego cum comperissem , & licentiam sæ-
 culi nostri in diuulgandis aliorum libris me-
 tuerem; de præcipuis partibus huius doctri-
 næ sententias doctissimorum virorum , qui
 in Italia docent inuestigare (eius rei locu-
 plēs mihi testis esse potest scientia artis Me-
 dicę excellens D.Ioachimus Cureus,cuius
 opera,& iudicio sunt vsus) studui,& accura-
 tē limata , veterumq; scriptis perpolita , ea
 quæ veritatis , & firmitatis plurimum habe-
 re videbantur in pauca contuli , & de proli-
 xis disputationibus istas quasi cōclusionēs
 collegi. potuissem quidem de singulis quæ-
 stionibus,si in explicatione immorari voluis-
 sem; tantillum libellum conficere: verum
 propositum meum illud fuit,vt discētibz
 breuiter , & perspicuē , non solum viam ad
 veritatem: sed res ipsas quoq; monstrarem
 & ita in cōspectum ponerem , vt pulchritu-
 dine earum studiosi primo intuitu capti, in
 intimam cognitionem omni studio conten-
 derent: artemq; medicam,quæ diuino mu-
 nere hominibus concessa est , & tanquam
 res

P R A E F A T I O

res sacra tractanda, discerent. has autem
 exercitationes quasi in dialogos includere,
 & per *ἐρωτησέμετα* exponere visum est: quod
 & antiquissimi scriptores de natura rerum
 ad istum modum nos docuerunt: & quæ in
 percunctando ponuntur, ea cum maiori at-
 tentione obseruari, facilius intelligi, & bre-
 uiori sermone explicari posse videntur. ac,
 siqui hanc meam breuitatem ieiunitatem po-
 tius esse putant; illi hoc sciant non fuisse mi-
 hi propositum ea, quæ tum à veteribus, tum
 à recentioribus prolixè sunt explicata, in
 meum libellum transferre: atque aliorum
 scriptis has chartas oblinere: verum metho-
 dicè, ac propterea breuiter, quid in tanta va-
 rietate disputationum sequendum, atque
 tenendum studiosis existimarem, ostendere:
 ne vel timiditate artem refugerent, vel in
 quadam perplexitate, abijcere, quàm co-
 gnoscere mallent. sunt autem hæc talia, vt
 à veterum scriptis non abducant: verum ad
 ea legenda, & cognoscenda aditum mon-
 strent, atque patefaciant. ac, cum sit beni-
 gnum, & plenum ingenui pudoris (quemad-
 modum Plinius ait) fateri, per quos profece-
 ris; non eo inficias *ἀποτά τω πρῶ* magna ex par-
 te de

P R A E F A T I O

re de Doctissimi Fernelij scripto, quod mi-
 hi inambulanti, & dictanti ista Godefrido
 in manibus erat, desumptum. placuit in Fer-
 nelianis ordo, & videbam, haud quicquam
 posse fieri in eo melius. res verò, quæ gran-
 ditate quadam verborum obscuratæ, & in-
 terdum quasi copia obrutæ videbantur *ἀμα-
 γέσσειον, καὶ σαφέσειον* explanaui: quæ parum ex-
 plicatè dicta existimarem; præsertim si qua
 auctoritatem veterum, quam ubiq; quantū
 in me fuit, tueri sum conatus, infirmare vi-
 debantur; vt plana, & perspicua facerem,
 operam dedi. me verò hæc minimè glorio-
 se; sed verè scribere apparebit tum ex alijs
 multis, tum ex disputatione de calido innato:
 quam miror magnos illos Medicos, qui
 paulo plura in suos libros de Fernelianis
 transtulerunt, quàm ego; ne attigisse qui-
 dem: cum hac fundamentum omnis sciētiae
 medicæ statuatur. quid enim scit, vel agit
 medicus sanitati hominum consulens, igna-
 rus doctrinæ de calido innato? quod præsi-
 dium, & munitio præcipua vitæ est, cuius
 tuitioni, atque conseruationi operam dare
 debet? sunt autem Ferneliana perspicuita-
 tem, atq; euidentiam quandam assequuta,
 adhi-

P R A E F A T I O

adhibitis Montanicis cogitationibus : quæ
 quasi succum , & natium spiritum arte , &
 methodo è veterum scriptis expressum , sta-
 tuo . ea verò , vt firmiora fierent ; ipse doctri-
 næ corpus tam Græcorum , quàm Arabum ,
 vbi recta , atque explicata tradunt , ostendi-
 nihil igitur hîc , dicent cõtempores omniũ ,
 & sui admiratores , dictum , quod non sit di-
 ctum prius ? rectè sanè . nisi velint hac sen-
 tentia damnatum Hippocratem : qui ea , quæ
 columnis sacris inscripta erant , in ordinem
 redegit : & Galenum optimum Hippocra-
 tis interpretem ; qui mutuatis ab alijs sen-
 tentijs plurimum est vsus . quid autem de
 Oribasio fiet , qui septuaginta librorum co-
 dicem , quem *ἑβδομηκοντάβιβλον* appellat , ex
 aliorum monumentis congeffit : & rursus
 de ijs epitomẽ ad Eustathium filium fecit ?
 quomodo illorum censuram effugient Ae-
 tius , & Paulus , qui ad verbum penè omnia
 ex Galeno , & Oribasio transcripserunt ita ,
 vt de Paulo etiam in Græco epigrammate
 circumferatur illud . *ἄλλοθεν ἄλλα ἰν' ἑαὶν ποτέ-
 ρον αὖδεα* . et quid de Arabibus fiet , qui om-
 nia penè (id quod quidã nunc singulis osten-
 sis locis planum faciunt) de Græcis confar-
 cina-

P R A E F A T I O

cinarunt? quàm multa de alijs scriptoribus
possem producere exempla, quæ vt nō om-
nia laudo; ita nullius studium in rem litera-
riam improbo: ac doleo potius tantam nūc
esse licentiam edendi, & libris complendi
omnia: nihilq; nunc æquè magis vulgatum
quàm libros concipere, & parere libros. in
hoc autem nostro libello cognoscendo nō,
vt confido, perdent operam, aut malè collo-
cabunt bonas horas ij, quibus nondum ra-
tione, atque vfu ars medica penitus est per-
cepta. quo in numero quàm nostro seculo
sint pauci, quàmq; rari ad summam scien-
tiam, atq; excellentiam perueniant; sapien-
tes verius, quàm imperiti iudicant: qui sæ-
pe homines effrenata impudentia, & scele-
rata audacia, ac contumacia elatos, atque
paucorum mensium obseruatione quadam,
vel oberratione potius, medicos factos, nō
tanquam ex vrbe missos; sed vt diuinos ho-
mines è coelo delapsos colunt: & illorum
nefaria facta, quibus de fama bonorum de-
trahitur, vita hominum periclitatur, tràquil-
litas publica, & iustitia. qua nec Lucifer,
nec Hesperus, secundum philosophi sen-
tentiam, pulchrior est, læditur, tanquā he-
roico

P R A E F A T I O

roicos impetus probant, atque excusant, denique sine illis prouinciam saluam esse non posse existimant. at quanto rectius esset, reuocare præmatura scientia elatos à vitijs, frangere improbitatem, atque petulantiam, absterrere ab impudēti ostentatione, incitare ad studium veritatis, moderationis & consensionis beneuolæ. sed vera est Diuini nostri senis Hippocratis sententia *οἱ ἰατροὶ φήμῃ μὲν πολλοὶ: ἔργῳ δὲ παρὰ χυβαιοί.* s. Plurimos esse fama Medicos: opere verò perpau-
cos. ac fit plerunque, vt de illis, in quibus est minimum verę eruditionis: iactantiæ verò inanis, & vanitatis multum, sermonis, præsertim hominum imperitorum sit plurimum, *ὁμοιον γὰρ τῷ ὁμοίῳ φίλον, καὶ ἀμαθία θράσος ἀπεργάζεται.* de his autem seculi incommodis illud cogitandum, *ἀλλ' ἀγαθὸς ἄνδρας καὶ τὰς καὶ τὰ φέρειν.* & iuniores monendi de Galeni nostri sententia: qui *δευσοποιόν βαφὴν.* s. tincturam, quæ elui, & euanescere non possit esse dicit eam persuasionem, qua sine ratione in doctrinis animus inficitur: neque sperandū esse, vt semel concepta praua opinio rursus eluatur. qui verò aliquam in scientia medica excellentiam quærunt, eos & naturæ bonitate

P R A E F A T I O

nitare, & primis doctrinae rudimentis, quae
 πρώτην διδασκαλίαν vocat, alijs praestare oportere : deinde, cum maturior aetas aduenerit; ad veritatis inquisitionem, & culturam, tanquam ἐνθικσιῶντας ferri : veterum doctrinam sine vlla intermissione cognoscere : rectè iudicare, & multo tempore βασανίζειν, καὶ σκοπεῖν. s. cum diligentia examinare, & utroque oculo, ac omni animo intueri, & videre, quae rebus ἐναργῶς φαινομένοις consentiant, aut dissentiant. sed de his prudenter, & accuratè admonet studiosos clarissimus, & doctrina, atque usu artis excellentissimus Iulius Alexandrinus, S. Caesareæ Maiestatis archiater doctissimè scriptis dialogis de medicina, & medico : & viam, qua ad verum decus in arte perueniendum sit, monstrat. ego hoc in loco monere, quod est hominis beneuoli, volui : & hanc πρώτην διδασκαλίαν (vt Galeni verbis utar) breuibus monstrare mediocribus ingenijs, & verae doctrinae cupidis. si verò hæc in aliorum manus etiā peruenient; sanè hoc mihi in optatis est, (si modò votis res agitur) quod C. Lucilium doctum, & vrbani hominem precatum Cicero scribit, vt ista neque ab indoctissimis, neque à doctissimis

P R A E F A T I O

Etissimis legantur. scio, quàm sim omni uite
 statu tenuis, & quàm longè à summa illa ab
 solutione, & perfectione, absim. ideoque
 mediocritatem sequor: nec tamen ita despi
 ciens mei sum, ut docere me posse diffidam,
 quæ ipse rectè didici. spero autem hæc bre
 uiter decursa, ijs, qui mediocri iudicio in
 grediuntur ad studium artis medicæ, & per
 uenire aliquò cupiunt, ut quæ eò, quò intē
 dunt, ferre atque deducere possint, grata
 acceptaq; futura. cæterum, Amplissime uir,
 ut tuo nomini inscripta ista diuulgarem; nō
 sum opinione quadam eius augendi, atque
 illustrandi, aut posteritati commendandi;
 cum propter multa in Remp. & præsertim
 patriam tuam merita omnes anni consequē
 tes memoriam tui excepturi sint; adductus:
 multo minus; cum Excellentia tua in iuris
 scientia, & gubernationis reip. magna cum
 laude uersetur. & ob eam ipsam causam in
 uictissimo Imperatori Cæsari Augusto sit
 gratissima; ut præstantiam tuam docerem:
 sed, ut promissum, quo me teneri cogitabā,
 facerem: meq; tibi ad perpetuam gratiæ de
 bitionem obstrictum esse publicè, & uerè
 ostenderem. cum enim superiori anno Mon

P R A E F A T I O

tanica nostra ad te mitterem; inscripseram libello uersus in hanc sententiam me tuæ Ampl. quod magis meū esset, si modò grata quies studijs concederetur; daturum. uolui igitur nunc bonum nomen imitari, quod cum totum æs alienum dissoluere nō potest; partē reddit, ac potius hac ipsa qua si altera pensione debitum profiteri: præsertim cum ad merita tua ex testimonio, quo beneuolentia, iudicioq; singulari me ornare, atque augere uoluisti, ea nuper facta sit accessio, quæ rationes meas tam in respondendo, quàm satisfaciendo tibi, planè conturbat: etsi hoc quidem fieri omnino posse diffidam; alterum magnam sanè difficultatem habere sentiam: uerum tamen, cum ea sit naturæ tuæ bonitas, ut te beneficium accepisse putes, cum dederis: & in nostrum ordinem voluntatis propensio, ut quod Vespasianum de se dixisse ferunt, de T. Præst. uerissimè usurpari possit, cum ἀκρίτως δύραε παράχεν σοφοῖς ἀνδράσι accipies, & hunc hospitem non ingratum, ac referendæ gratiæ cupidum, eumq; fartum, tectum ab iniurijs maleuolentiæ conseruabis, & testimonio gratæ mentis: quod tibi de me dicit, eam si dem

P R A E F A T I O

dem adhibebis, quam tu ipse, Vir optimus probo, & fideli adhibere soles. me tuam præstantiâ summè colere, atq; diligere, idq; merito tuo à me fieri est verissimum: prolixè autem illud hoc in loco ostendere, aut præconium tuarum laudum facere, neque sapiens, & moderata tua natura admittit, neq; simplex mea ingenuitas patitur. Apelles arte pictoria excellentissimus Alexandrum magnum manu fulmen gerentem pinxerat: quam tabulam cum Lyſippus plaſtes eximus conſpexiſſet: haſta, inquit, ſatis erat: inſimulàs Apellem aſſentationis, hoc verò vitium, vt peruulgatum nunc quidem eſt, & adulatorijs ſcriptis, atque picturis ferè & completa omnia; ita ſapientes principes, viri minimè illis delectantur: & haud dubiè Homericò illo reclamant, τὴν μὲν ἀθανά-
τοις τινὲς εἶναι, quid me immortalibus æquas? quare hoc in loco neque tuæ præſt. neque mihi vllam moleſtiam exhibebo, vnica ea laude, quam ſenarius græcus viro bono tribuit, dum κοινὸν ἀγαθόν. ſ. commune bonum appellat (præſertim cum in omnium oculos incurrat te dignitatem, qua multis præſtas: ſapientiam, atque excellentiam, quam

P R A E F A T I O

ingenij vis, doctrina, industria, & rerum
 usus conciliauit, ad publica commoda con-
 ferre) contentus. ac potius, quod mei est
 officij, cum complura, atque praeclara tua
 sint in me merita; illud faciam, quod bona
 fides, & grati animi memoria perpetua re-
 quirat, ut quibuscunque potero modis stu-
 dium, & voluntatem gratificandi ita decla-
 rem, quod re ipsa perspicias, nihil mihi esse
 magis in votis, quam me inter tuos, qui pro
 tua dignitate, & summa bonitate permulti
 sunt, maxime omnium esse tuum: vixq; vl-
 lum reperiri, qui magis ex animo diligit,
 quam ego, & diligo: & omni cultu, obser-
 uantiaq; tuas eximias, atque magnificas
 virtutes complector. B. V.

FERDINANDVS, diuina fauente Cle-
 mentia, electus Romanorum Imperator, sem-
 per Augustus: ac Germaniæ, Vngariæ, Bohe-
 miæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex: in-
 fans Hispaniarum: Archidux Austriæ: dux Bur-
 gundiæ, &c. Marchio Moraniæ, &c. Comes Tyro-
 lis; &c. Honorabili, docto, nostro, & Imperij Sa-
 cri fideli dilecto Ioanni Cratoni, philosophiæ, & me-
 dicinæ doctori, Physico nostro, gratiam nostram
 Cæsaream, & omne bonum. Exposuit nobis humi-
 liter egregius noster, & sacri Imperij fidelis nobis
 dilectus Georgius Mehl à Strolitz, vtriusque iuris
 doctor: consiliarius noster, & regni nostri Bohemi-
 ci procancellarius, te in optimarum artium studijs
 diu versatum, & cum multorum salute in Vrbe no-
 stra Vratislauia stipendio Reipublicæ conductum,
 iam multis annis artem medicam feliciter exercuisse
 studia etiam discipulorum, eam à te editis libellis, &
 tuis, & præceptoris tui Ioannis Baptistæ Montani
 Veronensis adiuuari: sed auaritiam quorundam tuis
 insidiari laboribus: eaq; quæ Typographis excuden-
 da das, ab alijs recudi, tuosq; typographos hoc mo-
 do damno affici: te igitur non tam tua, quam illo-
 rum causa laborare, & humiliter nobis supplicare,
 vt tibi in hac parte per publicum interdictum clemē-
 ter providere dignaremur. Cum autem exemplo

summorum Imperatorum, & Regum, maiorumq;
nostrorum non minoris laudem inuandi, & tuendi
bonas artes, studia humanitatis, artisq; Medice,
quàm potentię duxerimus, atque existimauerimus
eiusmodi diligentiam, ac conatum tuum in edendis ta-
libus libris non solùm benignè, clementerq; appro-
bauimus; verùm etiam auctoritate nostra Cæsarea
omnino promouendum statumus. quocirca per præ-
sentes literas nostras scienter, animoq; benè delibe-
rato, & dicta auctoritate nostra Imperiali firmiter
decernimus, & statuimus, Vt C V I C V N Q V E
Librario, siue Typographo tradideris, & conces-
seris libros tuos in arte medica, vel præceptoris tui
Ioannis Baptiste Montani, qui à te sunt emendati,
& correcti, horum ne quid alteri, nisi te permitten-
te, intra sexennium ab eo tempore, quo liber exie-
rit, recudere, imprimere, aut alibi impressum im-
portare, & vendere fas, licitumq; sit: serio inhi-
bentes, atque vetantes, Ne quis impressor, biblio-
pola, institor, aut qui negotiationem literariam exer-
cet, in vniuersis ditionibus, terris, ciuitatibus, mu-
nicipijs, atque alijs locis tam sacro Romano Imperio,
quàm cæteris Regnis, dominijs & prouincijs nostris
mediatè, vel immediatè subiectis eos libros, qui à te
IOANNE CRATONE editi sunt: nominatim
verò tuam Methodum Therapeuticam: Introdu-
ctionem

Etionem in artem Medicam : Libros de putredine ,
contagione , & peste : & Ioannis Baptiste Montani
opera , studio tuo correcta per continuum sexennium
ab eo die , quo liber tuus exierit , in eandem , vel alia
forma , iisdem caracteribus nisi te sciente , & permit
tente recudere , vel alibi impressum importare , ven
dere , distrabere , publicè , vel occultè , aut quouis
alio quæsito colore audeat , vel præsumat . huius no
stri edicti si quis authoritatem spreuerit ad librorum
impressorum , vel aduektorum amissionem : qui in v
sum , & commodum scholarum eius loci , in quo re
perti fuerint , cedere debent : mulctam ei irrogotam
volumus , & in præsentia irrogamus Octo marcha
rum auri puri fisco nostro Imperatorio , & Typogra
pho , cui damnum datum fuerit , ex æquo persoluen
dum toties , quoties contrà factum fuerit . Manda
mus igitur fisci nostri procuratoribus , vt commissam
illam à quocunque seuerè exigant : & magistratib.
vbicunque locorum Sacri Romani Imperij subiecto
rum , vt Typographis , qui vel libros impressos , aut
aduectos in scholarum vsum conuertere volent , vel
suam partem mulctatitiæ pecuniæ petere ; ad illam
obtinendam , omni ratione , & seueritate adiuuent ,
ac defendant : scientq; , nisi fecerint ; se in Cæsaream
nostram indignationem incurfuros : & nos declara
tuos illorum remissionem , vel negligentiam nobis

grauiter fuisse moleſtam. Volumus enim Ediſta noſtra firma, & illabefactata eſſe, & Maieſtatem Imperij, ac quos in fidem noſtram recipimus, omnibus modis tueri. in cuius rei euidentis teſtimonium præſentes literas manu noſtra, ſubſcriptione, & ſigilli noſtri impreſſione muniuimus. Datum in noſtra Imperiali ciuitate Auguſta Vindelicorum, die vigefimaſecunda menſis Martij. Anno domini milleſimo quingentefimo quinquageſimonono Regnorum noſtrorum Romani Vigefimonono: aliorum vero triceſimotertio. FERDINANDVS. V. held.

Ad mandatum Sacræ Cæſaræ Maieſtatis proprium. M. Singkhmo ſer.

NOS Conſules ciuitatis Vraatiſlauiæ in Sileſiis notum facimus; præſentiumq; literarum noſtrarum ſignificatione teſtatum eſſe volumus, quibus expedit vniuerſis: nos viſiſſe, recitari audiſſe, in manibusq; habuiſſe literas vnas, in pergamenæ membrana deſcriptas à Sereniſſimo, potentiffimo, inuiſtiſſimoq; Principe, & domino, Domino FERDINANDO, Romanorum Imperatore ſemper Auguſto, ac Germaniæ, Vngariæ, Boheimiæ, Dalmatiæ, Croatia, Sclauoniæ &c. Rege: Infante Hiſpaniarũ: Archiduce Aſtriæ: Duce Burgundie, &c. Marchione Moraviæ &c. Comite Tyrolis

rolis &c. Domino nostro gratiosissimo editas, suæq.
Sacrat. Cæs. Maiestati: autentico signo obsignatas.
Quib. Sac. Cæs. Maiest. Egregium, ac Spectabilem
dominum IOANNEM CRATONEM, philoso-
phiæ, & medicinæ doctorem, physicum suum, in fi-
dem suam clementissimè recipit: & ei benignitatem
singularem, ut in diplomate comprehensum est; con-
fert. cum autem eius participem fieri honestum vi-
rum Vincentium Valgrisiun typographum Venetū
D. Ioannes Crato voluerit, suæq. huius voluntatis
expressam significationem dederit, atque in Confessu
nostro apertè, & ingenuè testatus sit, concedere se
huius Cæs. priuilegiij vtendi, fruendi facultatem ad
insequens sexennium in excudenda secunda centuria
Consultationum Montani à Ioanne Cratone sæpe
iam dicto, auctarum, & correctarum: item ad ex-
pressionem Isagoges medicæ eiusdem D. Ioannis Cra-
tonis, & Methodi Therapeuticæ: modo Vincentius
Valgrisius commissos libros probè, & correctè ty-
pis describat; NOS IGITUR huius volunta-
tis domini Ioannis Cratonis testes integri sumus,
hasq. publi-cas literas conficiend. curauimus: qui-
bus &c.

IOANNIS CRATONIS
VRATISLAVIENSIS ARTIS
MEDICAE DOCTORIS AD
artem medicam per erotemata
Introductio.

Qua ratione, via, ac modo, mihi discenda
est ars medica?

Duo sunt discendi modi: unus, qui
in collectione præceptorum, atq;
sententiarum uersatur: quo etiã
rudioris ingenij homines usu, atq;
exercitatione imaginem, seu um-
bram potius artium sibi compa-
rant: qui a Græcis τὸ ὅτι, dicitur. alter, qui methodo
ac recta ratione ad finem scientiæ, uel artis nos dedu-
cit: quæ δὲ ὅτι appellant. hoc rectè ars medica dicitur.

Quid est methodus?

EST breuissima, & artificiosissima ad discendum
uia: ideo à ueteribus dicta ὁδὸς καθόλου μὴ ἀπάντων
κοινὴ τῶν κατὰ μέρος, idest, est communis quidem uia
in artibus: sed perfecta, & certa, qua uera ratione per-
uenire ad omnia particularia, seu res nobis tanquam
scopos, & metas propositas, ad quas nostra tendit co-
gnitio, potes. est autem uia recta, plana, & breuis, &
compendiaria, quam, cum ingredimur, resoluimus, uel
compo-

componimus res eas, quas ἐπιστάται desideramus, siue ad quarum cognitionem, proposito certo scopo, seu fine, uel principio, deuenire cupimus.

Quot sunt eiusmodi viæ, quotuē doctrinarum ordines?

VT tres sunt progrediendi rationes, uidelicet, uel à summis ad ima: uel ab imis ad summa: uel uolutatio in gyrum, seu in circulum itio: ita tres sunt uiae methodicæ: resolutiua, qua à summis ad ima usque fit transitus: compositiua huic contraria, qua à primis principijs, & initijs rerum, seu elementis ad summum usque scandimus: definitiua; cum rem animo conceptam, & conglobatam cum omnibus suis partibus. quasi circulo includimus. Nec hic remoretur discentes, quod quidam plures methodos ponunt, & subtiliter de methodis & doctrinis methodo inherentibus disputant: nam si uerè rem æstimare uolumus; duæ sunt ad omnem scientiam uiae: ἀναλυτικὴ καὶ συνθετικὴ nec plures his, directæ, ac ad metam ducentes reperiuntur. eas uerò cum ingredimur; sæpe ἐπισικῇ διδασκαλίᾳ, opus est; sæpe diuisiones, sæpe demonstrationes usurpamus. sed uarijs de his opinionibus non debent discentes moueri; cū rei ueritas sit conspicua, & manifesta. nam & Geometra ἀπαγωγὴν πρὸς τὸ ἀδύνατον, quæ refutationi conueniens est, ponunt.

Declara hæc?

NON

NON possunt declarari rectius, quàm exemplis. ea uerò in uniuerso studiorum curriculo multa in conspectum uenient. nam definitiuæ methodi, quæ est ratio recta comprehendendi, atque tradendi res perceptas, atque per diuisiones, causarum explicationes, demonstrationesq; certas explicandi. Videbis in arte Galeni, quam *μικροτέχνη*, seu paruum uocat. hunc enim libellum Galenus postremo scripsisse uidetur, atq; totius artis summam complecti uoluisse; ut ad omnem ætatem memoriæ firmiter inhaereret. quemadmodum autem in gyrum sese conuoluere minimè usitata uia est; ita & definitiua methodus magis memoriæ, quàm tradendis, & inueniendis artibus seruire uidetur: nam res, quæ inuentæ sunt, tanquam *καταλόγους* aptè secundum dialectices præcepta assignat, atque obseruat. ac propterea à Galeno in principio artis medicæ rectè *διδασκαλία*, seu doctrina ordini inherens dicitur.

Explica igitur ea, quæ paulò antè de resolutiua, seu de analysi dixisti.

EST quidem hæc res, si ulla alia, explicatione digna: hæc siquidem uia omnes artes inuentæ, atque constitutæ sunt: hæc in arte Medica in omnium affectionum cognitionem certa ratione deuenimus, & quid faciendum sit perspicimus: hæc denique in intima naturæ penetralia penetramus. est autem resolutio, seu analysis progressus, uia certa, prælucens nobis notitia finis rei, per ea omnia, quæ ad finem spectant, recta ratione

tione, atque ordine, donec ad principium, & ad prima, seu ultima nobis proposita diuina ui intelligentiæ perueniamus, & ueram notitiam, atque usum consequamur: uidelicet uel ab effectu ad causam, seruata serie causarum: uel à toto ad omnes eius partes, uel ab uniuerso ad singula, uel à composito ad simplicia, uel à posterioribus ad priora.

Da Exemplum.

EXEMPLA in Galeno multa sunt in libro de constitutione artis: methodo θεωρητικῇ, & alijs libris, & nos posuimus quædam in nostra methodo: sed nunc unum subijciam. medicæ artis finis est humani corporis sanitatem tueri, morbosq; depellere; ut homo saluus, & incolumis seruetur. est igitur medicinæ subiectum corpus humanum. ab hoc Medicus, qui arte utitur, & naturæ uerus minister est, uel morbum depellit, uel sanitatem in eo conseruat: sed hæc præstare nequit, nisi intellectis causis conseruantibus sanitatem, uel facientibus morbum: neque nisi per certa signa, naturas corporum, & morborum noscat. his igitur consideratis, tota ars medica in conspectum uenit: nam primum sese offerunt duo, uidel. corpus humanum, uel in sanitate conseruandum. hic ὑγιεινὸν, quæ rationem sanitatis tuendæ monstrat, locum habet: atque hæc cum conseruet, corrigat, reficiat, & præseruet à periculo; habet administras θεραπευτικῶν, ἐπανορθωτικῶν, ἐναντιωτικῶν, καὶ προφυλακτικῶν. deinde, cum iam cor-
pus à

pius à sanitate recessit; uidendum est, quomodo, & qui
 bus de causis hoc sit factum: id signorum, & causarū
 ope sit. sequitur igitur pars medicine *παθολογική*, quæ
 in affectuum præter naturam, uidelicet morborum, sym-
 ptomatū, & causarum consideratione uersatur. hanc
 rursus *προγνωστική*, quæ non tantummodo prognostica
 signa de morbi exitu inuestigat; uerum etiam præteri-
 ta cognoscit, & de præsentibus recte iudicat: atq; ita
 & conseruandæ, & curandæ, recuperandæq; ualetu-
 dini conducit. postremo *θεραπευτική*, quæ laboranti
 corpori, recta indicatione repertis præsidijis succurrit,
 atque medetur. atque ratione præsidiorum distinctio
 fit, in *διαγνωστική*; quæ in morbis uictus rationem præ-
 scribit: *ορμωτική*: quæ remedia monstrat: *χρησ-
 τική*: quæ ubi opus est; manum admouet, sed cum
 horum nihil obire possit medicus, nisi uniuersa huma-
 nis natura constitutioneq; corporis, partibus, poten-
 tijs, atque actionibus perspectis; ideo requiritur illa
 pars, quam *φυσιολογική* appellant. ea enim naturam
 hominis, eius constitutionem, uires, & functiones
 explicat. hoc exemplum etsi non ualde illustre est; ta-
 men, quia medicinam totam ob oculos ponit: deinde
 omnes ac singulas partes explicat; proponendum hic
 uidebatur.

Cupio, & de methodo compositiua doceri.

NULLA quidem hac ad docendum, & discendū
 aptior, & cum ea usus sit Auicenna quantumuis ille ui-
 tio sit

tio sit interpretum corruptus: tamē haftenus in scholis magna, & accurata diligentia est conseruatus. opponitur autem planē resolutionis methodo: hæc enim ea, quæ per resolutionem inuenta sunt, eò usque digerit, & componit, donec ad extremum finem, & rerum apicem deueniat. ex causis inuestigat effectus: ex partibus totum componit: ex simplicibus composita efficit: ex prioribus posteriora necit: atque id omnium primo loco statuit, quod per analysim postremò est repperitum. itaque, cum artem medicam hac uia tradere uolumus; primò φυσιολογίας explicamus: deinde ad alias (ut in analysi ostenditur) progredimur. Ac qui hoc modo in studio medico non uersatur, is uerius umbræ rei, quàm rem ipsam consequitur.

Doce igitur me breuiter partē medicinæ naturalē methodo compositiua adumbratam.

PRIMO se offerunt Elementa: horum conuenientia constituit temperamenta. subsequuntur humores, & spiritus, deinde potentiæ, seu facultates ad horum operationes, seu actiones opus est certis membris, seu instrumentis. ea membra, seu instrumenta constituunt corpus humanum. fiunt autem in corpore humano mutationes ratione ætatis, temporum anni, regionū, & constitutionum particularium aeris: quas Græci *κρᾶσις αἰθέρος* uocant: atque his omnibus cognitis, medicinæ eam partem, quæ naturalis dicitur, tenes: siquidem hæc, quæ recensui, res naturales uocant. in cu-

ratiua

ratiua autem methodo res præter naturam explicant, uidelicet morbi, morborum causæ, & symptomata, quæ morbos consequuntur, de quibus suo loco dicendum est.

Primum, cum naturalem partem medicinæ discere debeam; cupio scire, quid sit natura.

NATURAE nomen apud Hipp. & Galenum uaria significata obtinet: primò significat ipsam temperiem; ut cum dico æstas est natura calida, & sicca: uel naturæ hominum: hæ ad æstatem: hæ ad hyemem se melius habent. secundò significat *ἐπιβλή*, seu impetum, & propensionem animi; ut Ajax est natura iracundus. tertio peculiarem constitutionem; ut quidam sunt natura angusti pectoris: quibusdam natura caput debile est, sic ait Hipp. de ratione uictus in morbis acutis.

Naturæ omnium doceri non possunt. nunc referantur *ἰδιόσυμπατεια*. s. proprietates indiuiduorum: ut quidam natura abhorrent à rhabarbaro. Gal. ad Glauconem, communis, & propria hominum natura medico noscenda est. quartò uim naturalem diuinitus ortam, corporum dispensatricem, seu calidum innatum; ut natura uentriculi est coquere chylum: hepatis generare sanguinem: cordis spiritus. sic dicimus. natura est curatrix morborum. s. cum uis illa insita: rursus sese à remedijs rectè adhibitis adiuta, atque excitata erigit, tunc noxia corpori depelluntur. cum succumbit omnino, neque medicinæ possunt ad *ἐνέπλησιν*, seu actum ab ea perducere; corpora sanitatē recuperare nequeunt. quid

C autem

autem sit uis illa, quæ una quædam, sed differentia ineffabili, singulis indiuiduis inest, nemo potest satis explicare. definitiones multæ extant apud Aristotelem, & Galenum: sed eas enarrare nunc non est nostri instituti. non raro etiam pro potestate dei ordinata uocabulum naturæ usurpatur; ut Hipp. in libro de aere, & aqua, ἡ δὲν ἀνὰ φύσιν γίνεται: ἀπαντα γὰρ παθὺν θέει. item in primo de ratione uictus. φύσιν πάντες θεοὶ διακρίσαντες. sunt & aliæ significationes in Hipp. & Galeno: quas studiosi rei medicæ obseruabunt.

DE ELEMENTIS, ET PRINCIPIIS ANIMANTIS.

Quid differunt principia, & elementa?

VT medici suam doctrinam ab elementis ordiuntur; sic philosophi à principijs. sunt autem elementa corpora simplicia ex alijs simplicioribus facta: quæ in partes diuersarum specierum diuidi non possunt: & eiusdem sunt generis cum ijs, quæ ex ipsis cõstituuntur. principia uerò sunt, ex quibus non modo omnia fiunt, quæ naturaliter existunt; uerùm neque ex alijs sunt, neque eiusdem generis esse possunt cum ijs, quorum sunt principia: uidelicet quatuor qualitates; nempe summa caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas: unà cum materia prima, quæ secundum philosophos, omnibus elementis subiecta est: quæ omni qualitate caret, & ut
ortus

ortus : ita interitus , & dissolutionis experts . sed de principijs aliter loquitur Aristoteles : qui tria ponit : materiam , formam , & priuationem . hæc uerò inquirere non est medici , qui est artifex sensitiuus . agenus igitur nunc de elementis .

Quid est elementum ?

GAL. lib. 1. de elementis sic definit . est minima rei quam constituit , portio : sunt enim corpora simplicia , ex quibus id , quod compositum est , primò constituitur . minima dicuntur ; quia nullam sectionem , cum ad ea peruentum est ; admittunt . simplicia ; quia qualitate summa sunt prædita , nec quicquam admixtū habent .

Possuntne illa sensu dijudicari ?

SANE , ut pura non possunt . itaque cum medicus sit artifex sensitiuus : elementa ipsa , non ut puriss. & simpliciss. corpora ; (nullum enim elementum purum in animalium corporibus reperitur) sed ut in sensum ueniunt , diiudicat : cumq; ipsa elementa non pura sint ; hinc quoque diuersitas partium in compositis sequitur .

Quot sunt elementa ?

NON esse unum probat Gal. 1. de elementis ex ratione doloris : unum nunquam seipsum non mutat , nec à se patitur : ideo nec dolore afficit . quatuor autem esse elementa uidelicet ignem , aerem , aquam , terram , tangendi facultas omnium prima ostendit . nam huic of

fertur calor, frigus, humor, & siccitas. estq; quodlibet elementum una harum qualitatū summè præditū, ut ignis est summè calidus, & caloris quidem ui exiccatur, sed terra est igne siccior: quia omne humidum absūmit. ideo est elementum siccissimum, graue, atque constans. sic aer est humidiss. propter tenuitatem, qua eius humiditas ima penetrat aqua minus humida: etiāst ij, qui aqua persunduntur, plus madent, quā qui aere est igitur puro igne nihil calidius: terra nihil siccior: aqua sincera nihil frigidius: aere nihil humidius. sed quodlibet elementum remissas quoque qualitates habet: ut ignis siccitatem: terra frigus: aer calore: aqua humiditatem.

Suntne elementa qualitates ipsæ?

MINIME: sed sunt substantiæ simplices, quibus quatuor qualitates insunt. acutus ille Arabs Auerrois medio modo inter substantiales, et accidentales formas elementa se habere affirmat.

Quomodo constituunt corpus humanum, vel alia?

MISTIONE: est autem mistio diuersorum in unū concretio, seu, ut Aristoteles ait, miscibilium alteratorum unio.

Miscenturne elementorum substantiæ an qualitates?

VARIAE sunt disputationes: quidam solas qualitates

tates elementorum misceri putant: & elementa in mixto uiribus tantum, & potestate, non substantia inesse statuunt. hanc sententiam Auicennæ copiose refutat Auerrois. ij. de Cælo, Com. 67. & dicit. Formas substantiales eorum misceri, & in collectione earum aliam formam prouenire: formas autem substantiales elementorum, diminutas à formis substantialibus profectis ponit: & esse eorum medium statuit inter formas, & accidentia. stoici uoluerunt misceri substantias: sed Galenus misceri qualitates, & in mixtione non perdi substantias affirmat.

Manentne in mixtis substantiæ elementorum?

MANERE statuunt medici: sed alterari transmutatione ea, quæ sit in qualitatibus: sic ossa in homine terræ locum obtinent: spiritus aeris &c. deniq; ex elementis primum componuntur simplices partes: ut fibrae, caro, ossa, medulla. illa rursus ex sanguine, pituita, bile, & melancholico succo constant. hæc uero ex illis, quibus corpora nostra nutriuntur. ea autem elementa, aqua, igne, & aere gignuntur: ex iisdem enim alimur, ex quibus sumus. de secundis uero elementis. scilicet de humoribus postea dicendum erit.

Ad quid est utilis medico futuro hæc doctrina?

Vt cognoscat ad elementorum conuenientem, & legitimam temperaturam consequi sanitatem: & ex

corundem deprauata, & uitiosa mixtione corpora ex-
grotare.

Quid sibi vult Galenus; cum hominem dicit
constare ex partibus similaribus tanquam
ex primis, & simplicissimis elementis?

LOQVITVR de elementis; ut medicus, uidelicet
de simplicissimis partibus: quæ incurrunt in sensus: ut
ipse declarat se in libello de optima humani corporis
constitutione, inquiens, ὁμοιομερῆ καλεῖται, δηλονότι
πρὸς αἰσθησιν ἀπλᾶ, id est, similes, seu eiusdem na-
turæ partes uocantur; quia iudicio sensus simplices
sunt. ideo etiam uocat illas ὁμοιογενῆ et eiusdem gene-
ris, & στοιχεῖά τιν' sensilia elementa: nonnunquā sepeὰ
μόρια solidas particulas: nunc πρῶτα μόρια prima
corpora: uidelicet, quia ex illis non solum constant
organica membra, seu partes instrumentarie: sed to-
tum corpus componitur.

Quid igitur est pars similis?

GALENVS definit partes similes esse, quæ
undiq; in similes diuiduntur, & viij. de placitis Hip.
& Platon. ait, Similes partes sunt, quæ omnes tum
sibi mutuò, tum toti similes partes habent: ut arteriæ,
uene, nerui, ossa, cartilagines, membrane, ligamen-
ta, tunice, caro, & id genus alia.

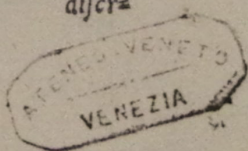
Estne partium similiarium differentia?

ET SI difficile est partem planè simplicem in
corpore

corpore reperire; tamen, quæ sensu iudicantur, ac simplices, & similes uocantur, sunt in duplici differentia: quædam enim uerè sunt similes, quarum uniuersæ particulae inuicem eiusdem sunt speciei: nec in partes alterius speciei diuidi possunt; ut fibræ, ossa, membranae, caro &c. aliæ sunt similes, quæ non reuera undique similes sunt: sed in partes alterius naturæ diuidi possunt; ut uenæ, & arteriæ, quæ ex fibris, membranis, seu tunicis constant. ideoq; & Galenus eas à numero similium: aliàs in eo collocat. etsi autem necesse est similem partem integri substantiam retinere: tamen non semper propterea appellationem retinet: quæcunque uerò pars in corpore in diuersas species diuidi potest, ea instrumentaria dicitur.

Quid est pars instrumentaria?

PARS instrumentaria Græcis δὲ τερα σλυβερὰ, εὐνομοιομερῆ, ἐτερογενῆ, καὶ ὀργανικὰ appellantur: quæ ex simili composita est, & actionem edere potest. sed constituunt tamē quidam recentiores inter ὀργανικὰ καὶ μόρια, instrumentarias partes, & organa, differentiam: alij dicunt partem instrumentariā instrumentum quidem esse: sed non omne instrumentum esse partem instrumentariam. hæc sanè illis relinquimus: instrumentum enim, seu organum quælibet pars dicitur, quæ perfectam actionem edere potest. atque ita uenæ, arteriæ, nerui, tum instrumenta, tum partes animalis sunt ut Galen. 1. Meth. affirmat. & primo de diff. morb.

discrimen ponit inter instrumenta prima, & secunda: uena enim instrumentum primum est dignius secundo. pars uero instrumentalis simplici non opponitur: ut tribus rationibus adductis probat doctiss. Fernelius. sed de his disputare non multum refert.

Recita partes instrumentales.

HOC si uelim; totius corporis partes enumerande essent: sed petantur appellationes ex anatomicis libellis. nunc hoc tantum monebo uniuersum corpus anime instrumentum esse, & distingui in caput, thoracem seu pectus, uentrem, & artus: caput rursus in faciem frontem, tempora, oculos, aures, nasum, atque alia: thoracem in pectus, latera, atque in his cor, & pulmones continentur: uenter in abdomen, & subdita: ut uiscera, stomachum, intestina, renes uesica &c. artus in crura, brachia, humeros, cubitus, manus: hæc rursus in alia; ut in musculos: item manus in digitos, donec ad partes simplices perueniatur: ut cum digitum, in cutem, carnem, uenas arterias, nervos, tendines, uincula, seu ligamenta, cartilaginem, membranas, & ossa diuidimus. atque hæ sunt in corpore similes partes uerè sic appellatæ, nempe decem.

Suntne spiritus lac, semen, sanguis, & reliqui tres humores: uidelicet pituita, bilis flaua & melancholicus succus partibus similibus annumerandæ?

DOCTISSIMO Fernelio, atque Montano non rectè

rectè uidetur partes dici : nam hæc continentur in humano corpore, & possunt ex eo diffluere, ac rursus restitui. pars uero dicitur ea, quæ toti corpori communi uita coniuncta est, nec ab eo diffluit, aut in corporis nutrimentum transit : ac usum et functionem, seu actionem certam in corpore habet. ideoq; neque humores concreti intus : uel foris, ex quibus tumores fiunt ; ut uerrucæ corporis partes sunt. sic nec pili, nec ungues : quia non ita coniuncti sunt, ut communi uita totius fruantur. sic nec adeps, qui est pars pinguior sanguinis, & membranis inheret tanquam oleum, atque earum natia frigiditate, atque densitate concreuit : multò minus excrementa, & superflui humores, corporis sunt partes. de his autem prolixè disputare superuacaneum uidetur : nam Galenus noster. 1. methodi, partem esse definit, quæ complet locum, atque integrat. nec odiosè pugnandum censet ; si quis partem particulam, aut particulare partem appellandam putet.

Quid de cerebro, & spinæ medulla censes ?

CEREBRUM, & spinæ medulla uerè sunt partes ex semine generatæ. item, ut musculorum caro ex sanguine, ac non modò uitam ; sed & usum insignem habent. similes autem partes minus proprie dicuntur ; sicut nec musculorum caro, quæ fibris, & membranis constat.

Qui sunt partium usus, & actiones ?

SINGULARVM partium usum, ac actiones, seu fun-

functiones recitare res est longi temporis, & multæ opera: nec hoc facere sinit compendij ratio. hoc tamē obseruandum est partium corporis alias esse principes; uidelicet, cerebrum, cor, iecur; quia hæ facultatum, seu potentiarum sedes sunt. his & testes enumerant, quod eis insit generatrix facultas, & seruiant conseruationi speciei. aliæ sunt auxiliares, seu ministrantes principibus, & ab his deriuantur: ideò ijs impeditis, & laborantibus, principes quoque afficiuntur; ut nerui, arteriæ, & uenæ. Nam per neruos defertur à cerebro in reliqua membra animalis facultas, & fit sensus, atque motus. per arterias à corde uitalis transfertur: unde corpora spiritu uitali incalescunt. per uenas ab hepate, ueluti p̄ canales sanguis in corpus deducitur. p̄ uasa seminaria semē à testibus ex præcipuis partibus corporis deductū in uterū defertur. aliæ sunt gubernantes sese: quæ tamē à principibus uim mutuantur; ut uenter, intestina, splen, renes. uenter enim sua ui chylum efficit: sed à iecore uim nutritiui: à corde uitalem calorem à cerebro sentiendi facultatem sumit: ita et reliquæ. aliæ proprias facultates obtinent; ut os producendi ossis: caro carnis. In omni autem parte primò essentiam, deinde actionem, tertio societatem, quam cum proximis habet, cognoscendā esse monet Galen. noster primo de locis affectis.

DE TEMPERAMENTIS.

PRIMUM hoc tenendum est differre mixtionē
à tem-

à temperamento : nam temperamentum non est mixtio : sed ipsa mistionis ratio, & cōcordia quædam, qua elementorum non solū qualitates : sed substantiæ in mixto conueniunt, & consensu, atque concentu quasi suo temperamento efficiunt. nō igitur elementa ipsa, neque illorum mixtio temperamentum dicitur ; sed conuenientia, proportio, harmonia, seu æqualitas, & mistionis ratio.

Quid est temperamentum ?

EST conueniens è quatuor elementis, seu calido frigido, humido, & sicco mistio, seu potius ipsius mixtionis ratio & analogia conuenientiam, & æqualitatem quandam efficiens. Barbari complexionem uocāt quia fit elementorum complexus quidam, & mutuus consensus proueniens ex actione, & passione primarū qualitatum ita, ut ipsæ partes elementorum redigantur in minima, & perfectissimè commisceantur, ac consensum efficiant.

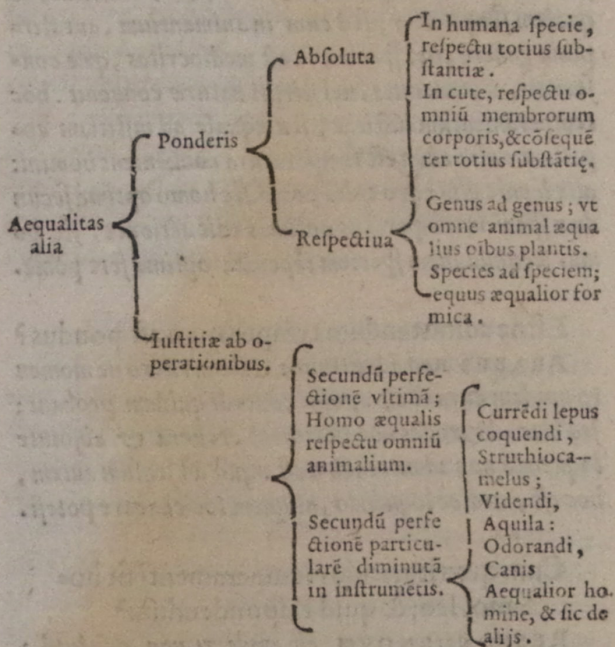
Quot sunt temperamentorum differentiæ ?

CRASIS, seu temperamentum habet unam normā, uel regulam ; uidelicet *ἁρμονία*, seu temperatum ; cum scilicet, calidum, humidum, frigidum, & siccum æquali temperie, in unum cœuntia propriè dictum temperamentum efficiunt. quæ autem ab hac temperie discedūt, ea, etsi temperamenti appellationem retinent ; sunt tamen intemperata. necesse uerò est ibi temperatum, seu *ἁρμονία* non reperitur ; ut uel una qualitatū excel-

lat,

lat, uel summum duæ. itaque quatuor erunt simplices
temperaturæ; uidelicet calida, frigida, humida, &
secca: & totidem compositæ, quæ ex duorum simpli-
cium exuberantia prouenient; uidelicet calida, & hu-
mida: calida, & secca. atque ex his manifestum est no-
uem esse temperamentorum differentias, nec plures pos-
se constitui: nam siue in conuentu calidi, & sicci sit pa-
ritas, siue alia qualitas aliam superet; non tamen nouā
differentiam constituunt. quò autem primarum quali-
tatum in mixtione maior est æqualitas; eò firmitus, &
durabilius temperamentum efficiunt: quò uehementius
inter se discrepant, atque dyscrasia maior est; eò in-
firmitus reddunt. hinc duo obseruanda: primum in ipsa
dyscrasia satis amplam esse latitudinem: deinde tum
morbum, tum sanitatem ex harum consideratione diu-
dicari. id quod Gal. 1. lib. de tuenda sanitate docet, nec
tantum in actionis lésione consistere.

GALENI TABVLA.

Doce me de Aequalitate.

AEQVALE proprie id dicitur, in quo elementorum, seu contrariorum, æqua prorsus est portio. hoc Galenus cogitatione potius, quam re ipsa existere affirmat. uocant autem medici temperatum ad pondus; cū scilicet

scilicet non plus de calido adest, quàm de frigido: non plus de humido, quàm de sicco: sed æqua planè est proportio. deinde temperatum, seu σύμμετρον dicitur, nõ quidem simpliciter; sed cum in animantium, aut stirpium genere, uel specie, ea est mediocritas, quæ conseruationi animantis, uel stirpis naturæ conuenit. hoc temperamentum iustitiæ, seu æquale ad iustitiam appellant: alia enim est temperatura conueniens homini: alia leoni: alia equo: alia pomo. sic homo optimè secundum speciem temperatus optimas edit actiones: sic pomus secundũ suam speciem tẽperata optima fert poma.

Estne admittendum temperatum ad pondus?

ARABES non admittunt: Galenus uerò ne momentum quidem durare ait. posse concedi quidam probant; sed hæc ad tyrones non pertinent. reuera & absolutè loquendo non admittendum est. quò ad sensum autem, hoc est, medicè loquendo, aliquem locũ habere potest.

Cum quæritur, cuius temperamenti sit homo, leo; & quid respondendum?

RESPONDENDVM est ὡς τὶ non absolutè: nam homo calidus, & humidus dicitur respectu temperati. sic leo potest dici frigidus respectu calidioris leonis. sic herba dicitur calida, uel frigida respectu corporis, cui applicatur. sed, ne quis in respondendo aberrare possit; sciendum est, calidum, frigidum, humidum, & siccum duobus modis dici, absolutè uidelicet de cor=

de corporibus simplicibus, hoc est, de quatuor elementis: & per excessum: atque rursus simpliciter, uel nulla facta collatione, seu relatione. sed considerata tota natura, & substantia, ut cum calidum dicimus, in quo eminet caliditas. secundò per relationes, uidelicet ad temperatum eiusdem generis; ut leonis ad hominem: censetur enim homo omnium animalium temperatiss. uel ad σίμμετρον eiusdem speciei; ut si puer, uel senex cum iuvene conferantur: uel si indiuidua inter se conferantur; ut si Gotfridus respectu Petri, uel Ioannis dicatur calidus, uel frigidus.

Quis est index temperamentorum?

Q U O D est calidum, frigidum, humidum, & siccum ἐννεμία. tactu, seu reipsa, id tactum percipitur. ideo tactus temperamenti index est. ceterum instrumentum tactus in homine cutis est, ea præsertim quæ in manu, modò talis sit, qualem natura confirmauit, nec ab externis causis læsa. hæc itaque calidum, frigidumque discernit. in humidi autem, & sicci obseruatione similis ratio adhibetur: siquidem quod siccum est, durum id quidem esse consuevit: non tamen omne durum siccum; nisi sit calidum: nam & frigore concreta dura sunt: itidem ea, quæ tendi possunt. sic humidum quidem non statim molle dicitur; siquidem à uehementi calore sit fusum. proinde quo pacto humidum, & siccum in calore, & frigore sese habeant, ratione discernendum est. & paulò post notas temperamentorum ostendemus.

Nonne

Nonne sensu omnes partes interioris corporis uiuient calent? erunt igitur omnes calidæ.

VIVENTIS corporis, seu eius partis integri temperamenti constitutio consistit in temperie elementorum, & spiritus, seu caloris insiti. est autem alius calor, qui infusus dicitur à corde; uel aduentitiuus ex uaporibus, qui similitudine quadam respondet calori ignis: uel uini meracioris, à quo corpus potest incallescere: aut aromatum. hic autem calor infusus, atque aduentitiuus, cum ad absolutionem substantiæ nō faciat; in notione temperamenti non comprehenditur, nec, dū hoc calet corpus, uel membra, ex eius accessu calida fiunt: suo temperamento calida esse censentur. ac propterea solus tactus temperamenti interiorum partium non est index. sed ratio quoque, quæ constitutionem, & structuram substantiæ considerat, adhibenda est.

Doce me de singularum partium humani corporis temperatura.

PARTIUM humani corporis temperamenta nō solum sensus iudicio; uerum substantiæ, & compositionis consideratione noscuntur. oportet autem, cum de partium temperamento fit iudicium; ex uniuersis corporis partibus sumere unam: eamq; mediam statuere, à qua reliquæ partes decedant. ea uerò pars non solum tactus iudicio; sed substantiæ, & compositionis etiam ratione sententia omnium Medicorum cutis censetur: est enim cutis substantia, caro mollis, & neruus

neruus durus . ideoq; medium inter humidum , & sic-
cum obtinet . deinde tactus ipse neque caloris , neque
frigoris ; modò rectè ea sese habeat , in ea excessum per-
cipit . quare iure optimo medium locum obtinet , &
temperatissima pars corporis dicitur ; ut in tabella à
Montano facta uidere est . ceterum illud monendum est
interdum factum in calido quoque , & frigido aberrare :
sepe enim id tactu calidum est , quod substantia
frigidum : non rarò per accidens frigida sunt calida ;
ut cor tactum est calidissimum in homine : substantia au-
tem eius simplici carne frigidior est ; quia panniculis ,
& fibris multis constat , quæ sunt partes frigide . sic
uena ; quia spiritu , & sanguine incalescunt , calide ,
cum earum substantia ; quia exanguis , frigida sit . sed
sunt tamen quædam notæ ; ut partes , quæ multum spi-
ritus , & sanguinis continent , calide plerunque : quæ
ijs destituuntur frigide . sic molles , & pingues humi-
dæ : duræ , siccæ . hæc quidem non tam ad obseruationem
temperamenti , quam medicamenti applicationem
conducunt : conueniens enim est , ut medicamenta ad
singularum partium temperiem accommodentur . sed
de his aliàs . Nunc tabulam , in qua singularum par-
tium temperaturam , & quasi gradus in conspectum
ponemus .

MONTANI TABVLA.

FRIGIDA

Pinguedo

Adeps

Cerebrum

Spinalis medulla

Panniculus

Ligamentum

cartilago

Ossa

Pili

Phlegma.

SICCA

Pili

Ossa

Cartilago,

Ligamentum

Chordæ

Panniculus

Arteria

Vena

Nervi motus

Cor

Nervi sensus

CVTIS

Musculi

Renes

Hepar

Pulmo

Caro testium

Nucha

Cerebrum

Adeps

Pinguedo, sanguis

Phlegma

HYMIDA.

Tunica

Splen

Renes

Hepar,

Sanguis

Spiritus

Cor

CALIDA

Arteriatur.

Venarum.

Curo

ALIA TABVLA.

H V M I D A	CALIDA.		S I C C A
	Cor	spiritus	
	Renes	Cor	
	Hepar	sanguis	
	Lien	Caro	
	Caro qualis in mulculis	Iecur	
	Pulmo	Lien	
	spina medulla	Renes	
	Cerebrum	C V T I S	
	Osium medulla, Adeps	Adeps	
	spina medulla	Pinguedo	
	Cerebrum	Cerebrum	
	Osium medulla, Adeps	spina medulla	
	spina medulla	Nervi	
	Cerebrum	Vena	
	FRIGIDA		S I C C A
	Cor	spiritus	
	Renes	Cor	
	Hepar	sanguis	
	Lien	Caro	
	Caro qualis in mulculis	Iecur	
	Pulmo	Lien	
	spina medulla	Renes	
	Cerebrum	C V T I S	
	Osium medulla, Adeps	Adeps	
	spina medulla	Pinguedo	
	Cerebrum	Cerebrum	
	Osium medulla, Adeps	spina medulla	
	spina medulla	Nervi	
	Cerebrum	Vena	

Quomodo de vniuerso hominis temperamento iudicandum?

AVDIVISTI singulas partes totius corporis proprium obtinere temperamentum, neque mutatis illis effici ex his unum quoddam: sed calidas partes frigidis, humidas siccis, ad mutuum consensum, æqualitatemque conseruationi totius corporis necessariam conspirare. hinc autem cutem ita affici, ut eò prorsus sit temperamento, quò est uniuersum. itaque solius cutis contactu,

D 2 nisi

nisi ab externis causis facta fuerit in eam mutatio; licet de temperamento constituere. sed, ut excessus, atque defectus observari possit; temperatum hominem potius cogitatione, quam re ipsa (siquidem ad unguem temperatus uix momentum sic existit) statuimus. atque ab eo alios caliditate, alios frigiditate iam recedere iudicamus.

Quæ sunt optimæ temperaturæ notæ?

CORPUS optimè temperatum, neque medio modo se habet, neque densum, neque rarum, neque durum, neque molle, neque hirsutum, neque glabrum est: sanum existit, ac externas iniurias fert optimis, & temperatissimis moribus, & reliquis actionibus est præditum.

Quæ sunt notæ in genere, quibus de qualibet temperatura fit iudicium?

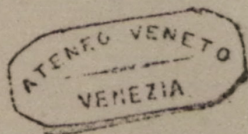
PRIMA nota est tactus: deinde substantiæ, & corporis habitus: qui enim carne abundant, calidiores sunt ijs qui adipe; obesitas enim, quæ ab adipe ex frigore, est plurima. caro multa caloris, & humoris index est. tertia operationes; nam integræ actiones optimæ, & firmæ temperaturæ notæ sunt. si uero deficiat; celeritas motus caliditatem: segnities frigus indicat. humiditas autem plerumque hebetat actiones, sicut siccitas acuit. quarta ætas: hæc enim ex ineuitabili necessitate aduenit, & mutat corpus. quinta, anni tempus, regio, seu constitutio aeris, in quo uiuimus: ut Germani frigidiores, & humidiores sunt Aethiopi-
bus.

bus. singule autem regiones suam habent temperiem propriam, in qua suum quoque *ἑκαστον* reperitur. ad dunt & colores: sed ij humores rectius indicant. temperamenti autem diiudicatio uix potest esse certa, nisi parentum natura sit nota: quam plerumque genitam sequitur. porro hic cauendum est, ne ex humorum abundantia temperamentum aestimemus: nam multi sunt candidi, & molles, & tactu frigidi, qui plurimum bilis eijciunt. quidam frigidum, & siccum temperamentum habent: qui tamen non multum melancholia abundant. sic senes, quorum temperamentum est frigidum, & siccum, pituitosi sunt. denique uictus ratio statim quidem humores; sed non temperamenta uariat, neque ab humoribus temperamentorum differentie, uel appellationes constituende.

Permanetne temperamentum, an verò mutationi est obnoxium?

TEMPERAMENTVM est constans, & firma habitudo: ideoq; primum & ingenitum temperamentum nunquam prorsus mutatur: nam in id siue etatum, siue uictus ratione, siue aeris, seu aliarum causarum incur su fiat mutatio; semper tamē animal propensum, atq; proclive est. & Hipp. dicit: In morbis minus periclitari, quorum nature morbus conuenit, aut etati, aut habitui, aut tempori &c. manifestē indicans mutari aliquo modo temperaturam etate, uictus ratione &c. deniq; (exempli. causa) cum calidi calidis morbis tentantur

D 3 minus

minus periclitari, quàm si frigidi: siquidem depulsis
causis calorem efficientibus facilius ad temperamen-
tum congenitam redeunt; sic senes in morbis frigidis
minus periclitari, quàm iuuenes &c.

DE ÆTATVM TEMPERAMENTIS,

atque ut ætas temperamentum immutetur.

NON solum ætas, quæ varias mutationes tempe-
ramentis, & corporibus affert: uerùm & aer, ali-
menta, exercitia, animi motus, excrementa suppressa,
humores aucti, uel diminuti, uariè afficiunt corpus ita,
ut nostri non sit una figura status. sed, quò melior con-
stitutio corporis, & temperatura est; eò rectius, &
facilius has omnes externas causas tolerat, & sustinet:
Quò illæ infirmior, atque maior *δυσπραγία* in corpo-
re, eò difficilius. inde senectutem quoque corporibus
ante annos aduenire uidemus. sed de ætatibus nunc aga-
mus. de reliquis aliàs.

ÆTAS, siue *ἡλικία* est uitæ spaciū, seu curriculum
à primo ortu usque ad extremum spiritum: in quo ma-
nifestè corporis constitutio eam mutationem sustinet,
quam nulla ars, nulla industria reprimere potest.

Quid est discrimen ætatum?

Nec proceritas, nec color, nec pili nostri decer-
nunt ætates; sed ipsius temperamenti alteratio, quæ sit
non ab externis causis; ut aeris, cœliq; constitutione;
uictus ratione: sed ab interiore, & iuxta corporibus
causa

causa interitus, quæ ab humido, quo maxime omne animal in ortu abundat, ad extremam siccitatem progreditur, donec calor cum suo pabulo extinguitur, & mors subsequatur: ut deinceps audiemus.

Quot sunt ætatum differentiæ?

ALII quatuor, alij quinque, alij sex differentias ponunt. Gal. iij. de salubri uictus ratione, quatuor recenset: sed nos eos sequemur, qui quinque ætatum differentias ponunt. hoc autem primum tenendum est Quodcunque temperamentum quis à prima constitutione sit nactus, id ineunte ætate calidum, & humidum: florente calidius, & siccior: matura, collatum ad se, temperatum dici: atque hoc modo ab ætate, quæ nos necessario comitatur mutari. ut qui à primo ortu calidiores, & sicciores sunt, perpetuò respectu alterius frigidioris, uel humidioris, tales permaneant: sed tamen sui respectu sicciores, & frigidiores fiant. ideoq; temperamentum, quod à natura procedit, simpliciter quidem ita dicitur. quod uerò ab ætate, relatiue: neque enim simpliciter temperatus puer, aut senex dici potest.

Recense igitur ordines, seu differentias?

PRIMA ætas illa est, in qua quidem augetur caliditas: sed, cum quisque humidiss. nascatur: humidum paulatim decrescit, & ad aliquem siccitatis gradum tendit. in hac sunt primò infantes usque ad tertium,

quartumque annum νεογενής, & βέβη : deinde durat
 pueritia usque ad decimum quartum annum . sequitur
 hanc pubertas . hæc initium habet ab anno xv, & usque
 ad xviii . prouebitur . hinc ætas μεμάντων . s. adole-
 scentum sequitur : quæ & πάλως complectitur usque
 ad xxv . annum durat . secunda uitæ ætas, quæ uenu-
 sta, agilis, & ferox est, calida quidem, modiceque hu-
 mida; sed respectu pueritiæ calida quasi, & sicca exi-
 stit . hæc est Græcis ἐξέμβων, siue νεανίσκος : latine
 iuuentus dicitur : duratque ad annum usque xxxv . uel
 quadragesimum . atque in hac est ἀκμή, id est, uigor,
 & flos ætatis . ideo & ἀκμαζόντων appellatur . tertia
 ætas καθεσπύα dicitur ab Hipp. s. constans, & subsi-
 stens, seu matura in hac si unquam alias; corpus respec-
 tu præcedentis, & insequentis ætatis est temperatū,
 & summum ad annum quinquagesimū durat . hos Græ-
 ci μεσολίκας, quasi medium obtinentes : & hanc æta-
 tem ἀνδρῶν ἡλικίαν, seu ἀνδρίας uocant . quarta ætas
 est eorum, quos profectæ ætatis latini appellant, seu
 ætatem ingrauescentem, uel deuexam : Græcè παρὰ-
 μασίην, seu παρὰ ἀκμήν dicitur . in hac iam frigidum, sic-
 cumque corpus efficitur, nec indiget humidi restituti-
 ne multa : quia non multum dissoluitur, & corpus
 iam excrementitio humido abundare incipit . durat au-
 tem ad annum quintum, & sexagesimum . quare et isti
 ἐμωρέοντες dicuntur, hoc est, qui uiridi senectute sunt
 præditi . sed omnino ætates certis annis describi nō pos-
 sunt in singulis indiuiduis, neque etiam nominibus in
 tanta

tanta sæculi nostri miseria, & corporum corruptione. quinta est γερόντων, seu πρεσβυτέρων. s. senum : licet γερόντες rectè illi, qui in quarta ætate sunt, appellantur : qui uerò plane sunt decrepiti πέμπελοι. s. ad manes mittendi, seu silicernia nominant. in hac subinde frigidiores, & sicciores fiunt homines, donec mors subsequatur : senum enim temperies frigidiss. et sicciss. est : ut refert Galen. 2. de temperamentis. nec est, quòd quis senes ideò humidus appellet ; quia excrementis humidis abundant : siquidem ipsas solidas partes, & membra in senibus sicciora fieri dicimus : capitates autem humiditate saporuacanea impleri. hæc de ætatibus. quia uerò ex anni temporibus itidem, ut ex ætate, licet non ad eundem modum, calor innatus mutatur : atque inde in temperamento quoque fit alteratio : proinde de quatuor anni temporibus agendum est.

DE TEMPERAMENTIS

quatuor anni temporum.

QUATVOR sunt anni tempora : Ver quidem temperatum : æstas calida, & sicca : Autumnus frigidus, & siccus : uerum non perpetuò : Hyems frigida, & humida : quia frigiditas superat caliditatem ueris : & humiditas siccitatem autumnii. hunc etiam singularum regionum temperatura referatur.

Quomodo

Quomodo dicis ver temperatum, cum Hipp.
& Medici dicant calidum, & humidum,
quæ excessum indicant?

HOC à medicis ideò factum est: quia quatuor anni temporibus quatuor temperamentorum coniunctiones applicare studuerunt: rectè, secusue nunc non inquiremus.

Cur igitur in vere multi sunt morbi? si esset temperatum; foret & saluberrimum?

HOC fit non ueris uitio: quòd cum uita consistat in calido, & humido, respectu humani corporis, non solum temperatum; sed etiam naturæ amicum est. sed quia humores coaceruati, & retenti sunt per hyemem intra corpus, & ineunte uere ex profundo corporis pelluntur: ideoq; si quis tum ægrotat; non tempori Verno: sed prauis humoribus per hyemem collectis ascribendum est: nam & Hipp. dicit Ver iuxta βαρύνει .s. morbis, qui minimè mortem afferunt obnoxium. contra uerò de autumno affirmat; cum is in calore, & frigore maximè inæqualis sit.

Cur dixisti autumnum non esse perpetuò frigidum, & siccum?

PROPTER inæqualitatem: quia in eo modò frigus, modò calor eodem etiam die intenditur: sic neque in humido, & sicco æqualitatem retinet. sed hæc de quatuor anni temporibus satis: quæ hoc sunt insalubriora

briora, & magis temperamentorum mutationi deseruiunt, quò à suo temperamento longius recedunt: acris enim mutatione promptè afficiuntur spiritus: dein de humores: postremò etiam solidæ partes. atque ex generali de quatuor anni temporibus doctrina de particularibus facile est iudicium.

Rectene temperamētum sanguineum, biliosum, pituitosum, aut melancholicum dicitur?

GALENUM, atque recentiores etiam medicos, uiros eruditione, & usu artis excellentes sic loqui uidemus: humores enim tanquam elementa corporis considerat. uerùm doctiss. Fernelius hoc improbat, & dicit temperamenti rationem ad elementa; non ad humores referendam. sunt autem ista humorū nomina. itaq; biliosum quidem hominem eum, in quo est copia bilis: sed non bilioso temperamento præditum rectè dici: nequaquam enim in humore, qui etiam sæpe præter naturam est, temperamentum collocandum: sed in primarum qualitatū conuenientia ad conseruationem generis, speciei, indiuidui, aut partis eius necessaria. imò & humores proprias temperaturas habent.

DE HUMORIBVS.

QUICQUID in corpore fluidum continetur, illud humor, seu ὕψον dicitur: siue alimentū præstet; ut chylus, uel chymus: siue succus ex hoc confectus; ut sanguis

sanguis, pituita, bilis, & melancholicus succus: siue aliquis horum humorum à calore præternaturali, uel admixtione alterius humoris præternaturalis, atque excrementitij factus, siue excrementum; ut mucus, sputum, urina, sudor: siue utile excrementum in corpore; ut lac, semen, uel humores contenti in uasis certis, siue humor secundarius: qui iam in nutrimentum corporis cessurus est: siue humores in oculis, aut in alijs partibus, de quibus postea dicemus. nunc autem de humoribus sic propriè dictis agendum est.

Quæ est humorum generatio?

QVÆ sit humorum generatio, optimè docebitur; cum de nutritione agemus. sed, quia ad alterationem temperamentorum humores non parum faciunt; hoc quoque in loco doctrina de humoribus instituenda est. alimentum intra corpus sumptum diuersis constat partibus, tenuibus, aqueis, & crassis: & cum percoquitur in uentriculo; efficitur chylus, seu cremor hic per pylorum in ieiunum transmissus, & à uenis mesaraicis in hepar uectus *χυλός*. s. succi appellationem obtinet. in hoc succo, quemadmodum in ipso alimento, et chylo diuersæ sunt partes, quædam crassiores: quædã tenuiores. chymus uerò ui insita hepatis in sanguinem, seu massam sanguineam conuertitur, atque in ea massa quatuor humores naturales cum humoribus ipsis, quos deinceps excrementum utile dicemus, sunt, & appellantur sanguis, pituita, bilis, succus melancholicus: ac simul

simul uenas omnes, defæcati tamen prius in corpore sano pertranseunt. horum omnium naturalium humorum causa efficiens intrinseca est calor naturalis temperatus ad iustitiam, ut uocant: sicut præternaturalium calor præternaturalis. efficientia autem extrinseca sunt aer, cibus, potus, somnus, uigilia, affectiones animi, si non modum excesserint, & temperatè se habuerint. materialis extrinseca est omne genus elementorum temperatas qualitates obtinens, & nutritioni commodum. intrinsecum materiale est chymus è chylo extractus. finalis; ut massa sanguinea conuersa in humorem alimentarium nutriatur corpus, & ex eius parte subtiliori generentur spiritus. in quibus autem corporibus humores isti naturales sunt in debita quantitate, ea sana dicuntur. deq; illis intelligendus Aphorismus, Corpora sana difficillimè ferūt mutationes; quia eiusdem substantiæ partes unitæ non possunt cūra uiolentiam diuelli. cum uerò unius quantitas nimium augeatur, nisi remoueatur, & analogia humorum conseruetur; febres generantur, putrescente scilicet eo humore, qui auctus est, obstrictis iam uijs, per quas naturam secernebat. sed de his aliàs.

Doce me de sanguine?

SANGVINIS appellatio dupliciter accipitur apud medicos: aut pro tota massa generata simul, & semel ab eodem calore, scilicet naturali in hepate, atq; transmissa in uenas: & de hoc intelligimus medicos, cū affirmant

affirmant solo sanguine nutriri corpus : aut pro humore singulari distincto à reliquis tribus, qui, etsi in uenis, & hepate non exquisitus, & ab alijs humoribus substantia separatus reperiatur : tamen distinguendus est à reliquis humoribus : ut Gal. 8. de decretis Hipp. & Platonis, & in ij. Aphor. com. iiii. docet. huius cause efficientes intrinsecæ sunt cibus, potus, aer, animi motus, somnus, & uigilia, inanitio & repletio, naturaliter se habentes. nec, cum excedunt, & deficient, non naturalem humorem ; sed præternaturalem generant. efficiens uero intrinsecum, quemadmodum reliquorum humorum omnium est calor hepatis temperatus : in solo enim hepate humores naturales generantur, & ratione loci, generationis, ac cause efficientis præcipue à non naturalibus, atque præternaturalibus differunt. cause materiales & ipsæ sunt extrinsecæ ; ut alimenta, quæ in qualitate, quantitate, & substantia oportet esse temperata. intrinseca ipse chylus, uel chymus. forma cuiuslibet succi, uel humoris est ipsa humoris substantia, qua humor est talis : non accidentia ; ut dulcedo in sanguine quia temperatus : uel rubedo quam à carne hepatis contrahit : aut calor, quem habet à corde. finalis ; ut nutriantur, & conseruentur omnes partes carnosæ, atque optimi, & temperatissimi spiritus procreentur. hinc sanguis uerè thesaurus uitæ à medicis dicitur : quem natura ita custodit, ut facilius reliquis omnibus humoribus patiatur uitium obuenire, eosq; putrescere, quàm ipsum sanguinem.

DE PITUITA.

VT ex chylo cocto in uentriculo, in hepate deinceps generatur massa sanguinea continens quatuor humores: ita ex cibis pituitosis generatur quædam species pituitæ in stomacho non naturalis; sed media inter naturalem, & præternaturalem pituitam. appello autem non naturalem hanc pituitam; quia nec præternaturalis est, nec omnino naturalis: sed in potentia saltem. hoc modo cibus, somnus &c. dicuntur res non naturales à medicis; quia possunt se secundum naturam, & præternaturam habere. ex hac pituita, quæ, ut dixi, generatur in stomacho, fit massa sanguinea, quemadmodum ex chylo, cum defertur in hepar: atque continet quatuor humores naturales.

Quid est pituita naturalis?

EST humor massæ sanguineæ mixtus à calore naturali hepatis minus elaboratus, atque subcrudus, naturaliter membra humidiora nutriens. etsi autem ad eam temperiem, ad quam sanguis, non deuenit: tamen eandem causam intrinsecam efficientem habet, uidelicet calorem naturalem: materiam, frigidiores, & humidiores, seu crudiores partes chyli suppeditant. finalis causa est; ut humiditas, & frigidas partes corporis alat, & ipsa in sanguinem coctione concedat: id quod in neutra bile, contingit. habet etiam sua accidentia; uideli-

uidelicet quod est dulcis . à contrarijs causis generantur in uenis duæ pituitæ species præternaturales , & quatuor species extra uenas ; uidelicet pituitæ excrementitiæ . porro pituita , ut in omnes humores conuer ti potest ; ita præternaturalis omnium affectiones acquirir . ut ostendemus .

Explica duas species pituitæ , seu phlegmatis præternaturalis in uenis .

VNA est acida , quæ præter coctionem in uentriculo factam , in hepate non est alterata . ideo propter paucum calorem promptè acescit , & prorsus cruda est , & tenax , multorum morborum causa . huius efficiens extrinsecæ causæ sunt crapula , ciborum uarietas , & præsertim crudorum ocium , seu intermissio exercitationis &c. intrinsecæ causa frigiditas hepatis : sepe etiam errata primæ coctionis . altera est pituita salsa . huius efficiens intrinsecum est calor præternaturalis : fit enim ex dulci pituita putrescente , uel interdum ex serosi humoris admixtione , etiam secundum Auicen. amari ; licet aliter uideatur Manardo , causæ extrinsecæ hæ sunt , quæ calorem augent , & putredinem adducunt : uel serosum humorem adaugent , & acriorem reddunt .

Recita quatuor pituitæ præternaturalis , quæ est extra uenas , differentias .

VNA est tenuis , quæ plerumque è cerebro per nares ,

nares, & os destillat. hæc à uaporibus resolutis, & expressis è cerebro oritur, atque destillationum, et fluxionum causa est. altera est muco similis. hanc calor ob lentorem, quo prædita est, cogit: ea per os & nares sepe excernitur. deinde quædam ualde crassa, & frigida: hæc à Praxagora; ut testatur Galenus, uitrea dicta est: quia colorè uitri habet. generatur autem in frigidioribus corporis partibus, & locis: atque in ijs grauissimas obstructions, & tensiones facit. cum uero in calida loca defertur uehementissimis cruciatibus affligit. hæc, cum planè concresecit; fit ex ea quarta species pituitæ, uidelicet gypsea, quæ ad extremam duritiem peruenit; & instar gypsi, uel lapidis concreta est: ut in articulis sæpè nodos ex illa generatos uidemus.

Doce me de tertio humore, uidelicet de bile.

BILIS à Græcis χολη dicitur: Arabes, & barbari choleram uocant; cum cholera morbi nomen sit. hæc est pars tenuissima, & calidiss. massæ sanguineæ, leuis, saporis acris, & amari ex tenuissima parte chyli, calore hepatis progenerata; ut partes affines nutriat, & tenuitate sua transuectionem sanguinis in totum corpus per uenas adiuuet. naturalis bilis causa efficiens est calor naturalis hepatis. materia est tenuior pars chyli calida & sicca. finalis, ut nutriat tenues partes, quælis est pulmo: deinde ut sanguinem prouehat.

E Estne

Estne illa bilis, quæ in fellis vesicula, quam *κύστις*
χοληδόχος appellant, continetur, huic
 affinis? & itidem naturalis?

EST naturalis; sed non alimentaris: uerum ex-
 crementitia; non tamen inutilis: natura enim separa-
 tam hanc à reliqua massa sanguinea in uesiculam istam,
 quæ hepatis adheret, reponit: ex qua pars eius bilis
 elabitur in intestina: & excrementum primæ coctionis
 uidelicet stercus non modò colorat: sed pituitam quoq;
 superuacaneam sæpè non sine molestia, quæ in intesti-
 nis est, deturbat. ipsa tamen bilis excrementitia in sua
 uesicula immodicè aucta, uel obstructa morbos, atque
 incommoda, quemadmodum reliqui humores præterna-
 turales, parit. nam omnes humores præternaturales
 immodicè aucti morborum causæ sunt *αποκαταρχή* quæ
 quidem ante morbi initium, ut Montano placuit: *αρχή*
μέγας in morbi initio, ut in nostra est methodo. sed
 ista superstitiosa distinctio necessaria non est. hoc tenen-
 dum non tantum humores præternaturales morborum
 causas esse; uerum etiam naturales immodicè auctos:
 quam auctionem in sanguine, id est, massa tota sangui-
 nis, in qua tamen analogia reliquorum humorum est,
 Latini Medici plenitudinem, Græci *πληθώρα* uocant:
 ut exemplo Athletarum in iij. Aphorismo ostendit Hip-
 pocrates. in reliquis uerò humoribus cacochymiam.

Quot sunt bilis præternaturalis species?

QUATVOR : una, quæ colorem uitellorum ouorum refert : propterea quòd bilis naturalis calore præternaturali assata, & resolutione tenuioris eius humiditatis crassior reddita facta est præternaturalis, instar uitelli ouorum : unde & uitellina uocatur . hanc Auicenna ex admistione pituitæ, & melancholiæ conflare falsò existimat : & illam choleram minoris famæ : hanc maioris famæ nominat. qui eum secuti sunt medici labyrinthos in doctrina de febribus ex hoc commento construxerunt. altera ex adustione *παρουσίς*, idest, porracea dicitur : quod colorem porri referat, & plerumq; ex alimentis mali succi ; ut sunt porrum, allium, cæpæ generatur . ea, cum à calore intenso magis aduritur ; fit *ἰσίδης* : quò enim magis uritur, eò maiorem nigredinem contrahit . propterea calore maxime aucto *ἰσάτις* : illa cæruleum colorem nigricantem contrahit, & cærulea dicitur . ac ad extremum in atram bilem, eamq; pessimam, quæ cancrorum, carbunculorum, & abominandorum morborum materia est, transit .
de his Gal. in lib. de atra bile legēdus, et cognoscēdus ē.

Restat, vt de melancholico succo me doceas .

RECTE dicis de succo melancholico ; nam hoc nomine quidem bilis atra, cum est humor naturalis, appellanda est, atque sic à medicis *μέλας χυμος*, καὶ *μέλας χυμὸς*, seu atra bilis dicitur . est autem melancholia

naturalis humor ex crassiore parte alimenti à natura= li calore factus : seu est pars foeculenta, uel sex sanguinea massa, aut eius sedimentum : quod Græci ὑπόστασις uocant. habet autem causas tam efficientes extrinsecas, quàm intrinsecas, ut reliqui humores naturales: item causas materiales. finalis uerò duplex, sicut & reliquorum humorum : altera essendi absolute : altera bene essendi. essendi absolute : quia multa membra hoc humore sunt alenda. bene essendi : quia prolapsa eius aliqua parte ad uentriculum, seu potius delata fames inde excitatur. deinde hoc non solum reliqui humores; uerùm & spiritus firmantur; ne sint nimium fugaces: atque inde melancholia, causa sapientiæ censetur. porro huic humori, qui in uenis est, ac reliquæ massæ sanguineæ, per totum corpus mixtus is quidem, quem natura, uelut excrementum in lyenem deriuat, non est absimilis : cum & is sit naturalis. sed, quando auctus, atque densatus; uasorum meatus obstruit, & putrescit : ut in febre quartana acidam, & acerbam qualitatem contrahit. acidam quidem : quia frigidior euaporante calido ex humido per ebullitionem : acrem ; quia partes terrestres adurunte.

Quot sunt differentię atræ bilis?

TRES : primò acida, quæ fit propter ebullitionem in humido expirante calido : ut dixi. deinde acris : & ea rursus duplex, uel ab adustione succi melancholici, quem dixi contineri in massa sanguinea : aut reponi in

ni in splenem : uel bilis uitellina , unde atra bilis admodum pernitiōsa oritur . hæc omnia exulcerat , quæ cōtingit , & erodit : deniq; pernitiōsos , & lethales morbos parit ; ut est in Aphorismo Hippocratis Dysenteria ab atra bile lethalis est . sunt , qui ex pituita , & ex sanguine adusto atram bilem fieri somniant : uerum falso . hoc autem sciendum est , atram bilem planè causas oppositas succo melancholico . s. præternaturales habere : extrinseca enim omnia modum excedunt : intrinseca , seu calor ipse est uehementior naturali . ideòq; causa putredinis . materiale extrinsecum , uidelicet cibi sunt ualidiores , & sicciores , uel putrescibiles , uel extranea qualitate mala infecti . deinde materiale intrinsecū , uidelicet sanguis est crassior . sequuntur hunc humorem periculosissimi morbi ; ut lepra : cum & propter malitiam huius humoris hac nostra ætate uir excellens in arte medica pestilentis febris , et carbunculorum quæ ijs adsunt , causam putredinem huius humoris esse asserit . sed de hoc legendus est , & Galenus ipse , & methodus Montani : quam nostræ therapeuticæ methodo festinata opera libello facto coniunximus . de secundis autem humoribus deinceps agemus ; cum quæstio de humido innato tractanda erit .

Quæ est temperatura humorum ratio ?

E A D E M , quæ membrorum : nam sanguis temperatus statuetur ab hoc : ex una parte discedit bilis , quæ est calida , & sicca : ab altera parte melancholicus suc-

cus, qui frigidus, & siccus est: tertia pituita, quæ frigida, & humida censetur. quòd autem sanguis interdum à medicæ artis authoribus, calidus, & humidus appellatur, id fit collatione ad alium humorem. sicut etiam calidissimus à Galeno dicitur per accidens; quia calefit à corde. porro hic obseruandum humores transmutari, & conuerti alium in alium, præsertim cū sint in continuo motu, & qualitibus inter se conueniant; ut sanguis cum flaua bile in caliditate. ideoq; ut Galeno placet, & sanguinis calidioribus, & tenuioribus partibus fit flaua bilis: sed ex omnibus humoribus reciproce alios fieri non censent medici; siquidem nec pituita ab alio humore gignitur: nec melancholicus succus in bilem flauam transit. quæ uerò humorum sint qualitates secundæ, uel sensibiles: quem usum in corpore habeant: quas itidem sedes, facile est intuenti medicam doctrinam uidere. cæterum, quia à sanguine spiritus exprimuntur; hic locus postulat, ut de spiritibus agamus prius recitatis ijs, quæ de calido innato, seu spiritu insito, & humido primogenio scire iurginæ discendi necessarium.

DE SPIRITIBVS, SEV CALIDO innato, & humido primogenio.

OSTENSVM est ex primorum simplicium corporum, quæ elementa dicuntur, commixtione cōstitui temperamentorum differentias: & unamquamque corporis

poris partem proprio temperamento præditam. nunc nobis illud addendum asidere huic calorem innatum spiritus, & humidum primogenium uitæ præcipuas gubernatrices causas. unde autem hæc sint declarabimus. calore omne animatum præditum esse sensus ipse testatur. & est certa, atque constans sententia beneficio caloris innati animal uiuere: alimentum attrahere, atque conficere: eo nutriri, confirmari, augeri: huius ope procreari, sensu affici, & moueri. ac quanto perfectiora hæc sunt opera, tanto huius caloris uim, et substantiam in corpore maiorem, & præstantiorem, esse.

Doce me de calore innato.

GALENVS prudenter sæpe monet non esse de nominibus litigandum; sed rerum ueritatem in arte eo fine querendam; ut cognitio subseruiat sanitatis tuitio ni: quæ finis artis est. hoc præceptum, utinam diligenter & doctores, & discipuli tenerent; minus profectò ociosarum disputationum haberemus: quibus multi; ut ingenij uim ostendunt, oblectantur: & ex stultis insanas faciunt, dum doctrinam sanitatis tradere debebant. accidit igitur, quod sapienter dixit quidam, ut ignorent necessaria, dum non necessaria discunt. sed Tyrones illud Galeni teneant. Quæ potius ad curiositatem, quam commoditatem in arte faciunt, citò esse relinquenda. nomina, quibus appellatur, uaria sunt: modo enim εμψυτον: modo σύμψυτον: modo ἔκτρονον δερμὸν uidelicet innatum seu insitum calorem dicunt:

aliquando calorem naturalem : aliquando ἀπὸ τοῦ φύου
 Hipp. & Galenus appellat : quod primitus generandis
 adsit . Galenus etiam in semine artificem efficientem
 statuit : Barbari complexionalem & complantatum vo-
 cant .

Quæ est eius origo ?

ET SI Galenus noster , ac plerique Philosophi ,
 in prima rerum elementa omnium causas referant ; ta-
 men suis limitibus interdum uix sese continere possunt :
 id quod in hac quoque disputatione contigit ; dum mo-
 do diuinum hunc calorem esse . s. à cœlestibus causis in
 semen propagari , licet id obscure : interdum prorsus
 elementarem affirmant . est autem labor plenus difficul-
 tatis , & periculi statuere aliquid certi de ijs rebus , de
 quibus ueterum sententiæ non satis explicatæ extant ,
 nec quicquam ferè dici potest , quod in reprehensionem
 cadere posse non uideatur . uerum , ut ut sit , absurda
 uitarè amantem , ueritatis decet .

Quid ergo statuendum censes ?

EXISTIMO ueterum authoritates dextrè ac-
 cipiendas , tuendas , atque interpretandas esse . insitum
 hunc calorem , qui in semine continetur ex permistio-
 ne elementorum prodire , minimè dubito : uerum à cau-
 sis cœlestibus ita contemperari statuo . ut cœlesti calo-
 ri non igneo in effectiōibus respondeat , & ad eum
 analogum habeat .

Estne

Estne hæc veterum sententia?

EST certe: nam Galenus in libro de tremore, & palpitatione, calorem innatum non aliunde quesitum, neque genito animali eum ortum; sed insitum, & qui ab ipso statim principio extiterit, affirmat. & com. 5. aphor. 22. ipsam naturam esse, & uim conseruandæ, generandæ, augendæ, & nutriendi statuit: ac in summa mediocritate consistere affirmat. 8. de decretis. item de salubri dieta, de causis pulsuum. in primis uerò in lib. de tabe planè eum ab ignea natura alienum, maximeq; eorum, quæ ille effinxit, incremento, & conseruationi amicum docet. summus autem Aristoteles calorem istum, quasi uinculum animæ, & corporis ponit: & corpus, atque diuinum uocat. sic enim inquit. πάσεις μὲν ἂν ψυχῆς δυνάμεις ἐτέρῃ σώματος ἔοικε κεκοινωνηκέναι, καὶ θειοτέρῃ τῶν καλεμένων στοιχείων. hic, dum σῶμα dicit; ab anima discerint; cum πρὸς τὴν δυνάμιν animæ instrumentum esse docet. cum uerò θειοτέρον appellat; cœlestem uim tribuit: ac deinceps sese explicat, cum inquit, Analogiam eum habere ad stellariū elementum, seu proportionem huic respondere: & perspicuè affirmat ἢ τε τύρ, ἢ τε ἀπὸ πυρὸς ἔχει τὴν ἀρχὴν. Quod autem ab igne non trahat originem, rationem affert; quia ignis nullum animal generat. rectè igitur existimo, quod ad suam primam originem posse dici elementarem: quod autem ad temperaturam suam, & effectiones, cœlestem. habet enim ad eum analogiā;

quia

quia mitis est, uitæ amicissimus, non adurens, non colliquans; sed suauiter conseruans, atque, ut Aristoteles dixit, elemento stellarum proportionē respondens: τῶν ἀσπερὺν ἡρό σοιχῆια summo Aristoteli dici eas uires, Quas generationi, & conseruationi rerum cælestes causæ adhibent, doctissimus & cognitionē philosophiæ, atque artis medicæ excellens Fernelius arbitratur.

Quid est calor ἐμψυτος

GALENVS substantiam æream cum spiritu calidum innatum, quinto de simplicibus medic. facultatibus uocat. est autem uis in semine, atque sanguine materno uirtute cælesti contemperata, atque expressa, insidens humido æreo, & solidis partibus corporis communicata: omnis caloris, atque actionum naturalium fons, & origo: atque uegetabilis animæ instrumentum proximum.

Declara, atque confirma hanc definitionem.

NECESS E hoc est, ne noua in medium afferre uidear; calidum dupliciter consideramus: uel ut qualitatem per se: uel ut in subiecto cumq; medici de calido innato loquuntur, de corpore calido, seu, ut Galenus ait, de substantia illis est sermo. ac philosophi, et Galenus proprias qualitates à substantijs non posse separari aduersus Lycum disputans affirmat: & ijs, qui crescunt, plurimum substantiæ innati caloris inesse dicit.

cit . adest autem duplici modo in corpore , uel potentia
 insidens uidelicet spiritui naturali , & humido radica-
 li coniunctus , atque ex semine in omnia membra propa-
 gatus : ac sic quidem rectè innatus , seu insitus calor di-
 citur : uel in corde alium calorem inchoat , qui actus
 uniuersum corpus calefacit , & ex eo tanquam è fonte
 in singula membra per arterias influens cum calore in-
 sito coalescit ; atque rursum unus fit , & alia ἐπερεια
 efficitur . hic autem calor influens , etiamsi in corde ui-
 innati caloris succendatur ; tamen non est è semine , atq;
 effectiōibus ab innato discernitur , & influens uulgò ,
 seu uitalis dicitur . uterq; uerò rectè etiam naturalis ,
 cum uidelicet à præternaturali , seu igneo , qui corrup-
 pit , & colliquat , discernendus est , dicitur . inde fit , ut ,
 etiamsi præcipuè in corde uigeat ; tamen pinguedinem ,
 quæ in eius substantia sæpè reperitur ; non dissoluat .
 propter has autem moderatissimas , & diuinas effectiō-
 nes , & quòd , ut Aristoteles ait , analogiam ad coelestem
 calorem habet , à nobis coelestis dicitur , & ui syderii
 contemperari , atque firmari existimatur . scio hæc ua-
 riè posse disputari , atque de coelestibus (ut Aristoteles
 ait) paucas non habere πειρας , uerùm , cum in hac par-
 te nobiscum faciat Aristotelis authoritas ; fortasse mi-
 nus odiosè Peripatetici pugnabunt , & illud quoque
 considerabunt , quod philosophus dixit , à sole , & ho-
 mine hominem generari . porrò in generatione primas
 hic calor obtinet : unde , ut dixi , Hippocr . & Galen .
 ἀρχηγός dicitur . cumq; in effectis corporibus extin-
 ction

Actiōi proximus est frigere; uulgò etiam dicuntur. generato autem animante, uita eius innati caloris in corpore cum humido suo cognato permanſio eſt. hinc animal nutritur: incrementum accipit, & in ſuo uigore conſeruatur. is enim formæ ſimilitudinem in animantibus aliquam, ut Plato docet, gerit, & omnium naturalium operationum effector eſt, ut Gal. 1. aphoriſ. 37. oſtendit. denique omnia membra in ſuo uigore conſeruat, ac, ut philoſophi loquuntur, diſponit ad ſuſcipiendum calorem influentem à corde: qui ἐν ὅλῳ τῇ ζωῇ ſingulis partibus corporis communicat. ideoq; ab eius præſtantia, naturalium facultatum, atque actiōnum robur, atque firmitas dependet. ut autem minimo etiam lumine corpus illuſtratum, illuminatum appellamus; ita qualiſcunq; ſit calor in hoc corpore, uitam ei præſtat, & conſeruat.

Dic de ſubiecto eius.

PLATO, atque Galenus ſtatuunt ſubiectum eius æereum: ſed Plato cum igne participare ait: Galenus uerò cum aqua; quia ortum habet ex ſemine, quod humidum eſſe ſenſus iudicio conſtat. ac Hipp. præclara ſententia. Qui creſcunt, plurimum calidi innati habent, pro Galeno facit: & experientia declarat, in pueris calorem ſuauem, gratum, humidumq; eſſe: in adultis uerò, & iam ætate ſiccatis ad igneam uim accedere. porro ſubſtantiam illam æream, cui firmiſſimè inhæret, ſpiritum dicimus: eiq; ita inſtitum eſſe ſentimus innatum calorem

calorem, ut nullo modo diuelli possit. proinde Hipp. & Galenus, dum de calido natiuo agunt, modò spiritum, modò calorem insitum appellant: & xliij. atque xv. aphorif. primæ partis, calorem, atque spiritum ἐμψυκτον θερμὸν Hipp. nominat. hæc quidem non obseruata sæpe dubitationes in lectione adferunt, et quosdam ita mouet, ut prorsus spiritum naturalem non admittant.

Estne ex veterum doctrina statuendus spiritus naturalis?

MAXIME; nam Galenus in quinto de simplicium medic. facultatibus perspicue de eo loquitur: & exponens aphor. xv. primæ sectionis, membra solida hoc spiritu constare ait. octauo etiam lib. de Hipp. & Platonis decretis minime obscure eum inesse corporibus asserit; imò de nulla re magis, quàm de hoc spiritu contra Platonem pugnat; cum reuera à calore innato non discernatur; sed una eorum sit substantia, atque sola ratione distinguantur. cum enim concoquit, attrahit, retinet, assimilât &c. rectè calorem natiuum, seu ἐμψυκτον θερμὸν appellamus: cum palpitât, mouet; spiritum naturalem uocamus, ut Galenus. 8. de Hipp. & Platonis decretis, & in libro de tremore, & palpitatione asserit, ac Actuarius in libello περὶ ἐνεργείων, καὶ παθῶν τῆς ψυχῆς πνεύματος, eruditè, & philosophicè de eo disputat: & fontem, & originem spiritus in corporibus, atque uiuentibus statuit: ac quæ incommoda eo obruto, debilitato, uel exhausto sequantur, ostendit.

Quid

Quid est iste spiritus?

EST substantia aerea calida, & humida à ui coelesti temperata: in semine, & sanguine materno, & non solum ijs membris, quæ auctiori seruiunt; uerum omnibus partibus corporis humani insita, caloriq; innato ita unita, ut ab ea magis cogitatione, quàm re ipsa discerni possit.

Vnde desumpta est hæc definitio?

EX autoritatibus Hipp. Aristotelis, Galeni, & Actuarij: quas paulò antè me sequi ostendi. cū autem coelestem dico; non ad originem, aut materiam eius: uerum efficientem causam respicio, atque similitudinē, seu analogiam, ut effectiones testantur, ad calorem, qui ab astris est, habere statuo. illi autem analogiæ, quam de sententia Hipp. & Arist. ponimus, non potest alia causa, quàm coelestis assignari; etiamsi planè ea demonstrari nequeat. sed hæc mittamus. illud autem studiosi teneant, quemadmodum omnis spiritus substantia tenuis, & lucida est & media inter ea, quæ dissolui, et non dissolui possunt: ita & hunc spiritum aereum esse, ac à coelesti ui non minus illustratum, quàm hunc circumfusum aerem, quem lucem, & claritatem à corporibus coelestibus accipere non est dubium. et si autem spiritus, quem uitalem dicimus, eo sit lucidior, & tenuitate, ac agilitate maiori præditus, magisq; spiret; tamen neque huic, qui una cum calore innato omnium actio-

actionum naturalium proximum est instrumentum, appellatio spiritus deneganda est.

Est ne huius spiritus temperatura ignea?

NEQVAQVAM; sed ærea calida, & humida, ad coelestem calorem, qui illius opifex est, analogiam habens. ideoq; , etsi cum Aristoteles flammæ, quæ humido unctuofo pabulatur, assimilat; tamen Galenus in lib. de marcore acriter non esse igneum asserit: nec Aristoteles; etiamsi hanc ponat similitudinem; igneum esse uidetur sensisse, ut paulò antè ostendi.

Nonne Galenus, atque Aristoteles affirmant humidum radicale subiectum esse calidis innati?

CERTE affirmant: cum autem Galenus accidentia suam quoque essentiam habere statuat; non incommode spiritum essentiam calidi innati dicere possumus: subiectum autem eius humidum radicale uocamus.

Doceme de humido radicali.

PRIMO, ut monui, nominum diuersitate Tyrones non oportet moueri. Latini innatum, primogenium, radicale, & seminale Vocant: Galenus ὑπὸν κατὰ φύσιν, & τὸν σύμπετον ὕλῃ: Recentiores de eo nunc uariè disputant, ac discrimen ponunt inter humidum radicale, & continuans: humidum enim continuans uocant substantiam aqueam, qua utitur uis formatrix ad coniungendas terrenas partes ne diffuant, ut solidorum omnium

nium fiat continuatio. humidum uero radicale dicunt, substantiam pinguem à prima origine omnibus membris insitam; ut sit subiectum caloris innati: eumq; foueat, conseruet, & actionibus eius subseruiat. sed uerior eorum uidetur sententia, qui humidum seruans partis continuitatem partim constare ex humiditate naturali, partim ex elementari affluente, & excocta affirmant.

Estne in corpore humano humor oleo similis?

CERTE quicquid uiuit calore præditum est, & olei similem humorem habet. ac coniunctionis istius caloris, & humidi pinguis permanſio, quæ est quasi uinculum animæ cum corpore, secundum philosophos, & medicos, Vita censetur. sparsus autem est humor ille per partium solidarum substantiam ita tamen, ut uisum effugiat. estq; ut dixi, caloris, atque Spiritus innati subiecta materia. in hoc itaque humido calor ab ipso ortu ita inheret, Vt nullo modo uiuo animante diuelli possit: tantaq; est societas, ut unum alterius ope destitutum nihil possit efficere. uerum tamen humidum hoc ubi uel suffocatur calor, uel dissipatur, ut in animi deliquio, manet separato calore. unde uidere est quantumuis arctè illa tria sint coniuncta: tamen separari posse: sed non absque animantis interitu. Proinde in hominibus quasi connexu, uidelicet, spiritus, caloris, & primogenij humidi, id quod naturam appellamus, continetur: nam, ut dixi, natura nihil aliud est, quam purissima substantia ē

tia è semine deducta: quæ interuentu spiritus, & caloris existit in materia: opifex, & conseruatrix nostri, denique omnes partes ad operationes, & effectiones suas incitans, atque tanquam præcipua causa adiuuans. unde Aristoteles inquit: Natura est Vis prima, & causa nostri opifex, & conseruatrix. sed medici naturam appellant temperamentum, quod est à primo ortu. calidum autem innatum sæpe dicunt ipsum humidum primogenium spiritui, & calore undique perfusum: nam Philosophi statuunt elementorum haud participem esse; sed Medicis nulla est substantia, quæ non ex elementis constat.

Si humidum primogenium, seu radicale non apparet quid igitur sunt humores, quos spectamus in solidis partibus?

PRIMUM est humor elementaris communis omnibus rebus concretis aqueus ille quidem, minime inflammabilis. hic cum existit copiosius in lignis; flammam non admittit. deinde alimentarius humor nec ille inflammabilis, sed ab elementis expressus, coctione quidem transmutatus: nondum tamen in corporis substantiam uersus. hinc quatuor humores secundarios medici quidam doctissimi de sententia Auicennæ statuunt, ad quam tamen Galeni rationes haud uidetur congruere. primum humorem illum, qui ceu concretus liquor fibris adhærescit, & ad similiarium partium substantiam carnosam pertinet. hunc uidere est in carnibus, quæ igne torrentur, liquari: hic nonnullis carniformis, & barbaris cambium

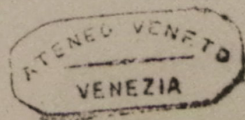
F dicitur

dicitur . secundus ab hoc , qui ceu proximum partis alimentum illi annectitur , & agglutinatur , à Barbaris Gluten appellatur : quidā continuantem appellari censent , quod uniuersam corporaturam continuat : sed is , ut diximus , partim natiuo , partim alimentari humido constat . tertius , qui roris uice aspergitur , & adhærescit membris : posteaquam ē uenis exilibus effluxit . hunc recentiores rorem uocant . quartus is est , qui in arterijs , & uenis exilibus , quas capillares uocant , continetur . hic etsi nomine caret ; tamen rectē alimētarius dicitur . est enim is , quem supra alimentarium uocauimus ; quod uerē eo partes omnes nutriuntur . constat autem ex diuersis partibus , & in singulis ferē diuersus inest : sicut in chylo , lacte &c . ideo secundum earum naturam diuersis membris inseruit . cum autem prolabitur ex uenis ; appellatur ros : cum agglutinatur , Gluten , ut diximus : cum iam in substantiam partium carnosam transit ; cambium . sed reuera , cum omnis coctio fiat propter nutritionem , atque in ea transmutetur res , quæ concoquitur in naturam concoquentis : tot erunt humores , quot coctiones . sunt autem coctiones , etiamsi quidā plures , quidā pauciores tradant in triplici differentia . etsi autē sanguis , antequā mēbris apponitur , transt sit p̄ diuersos gradus : tamen non necesse est propterea statuere plures gradus humiditatis . de his autē nō est litigandum , ac illud potius de humido radicali obseruandum est , quantumuis sit stabile : tamen ætatis accessione imminui , nec illius iacturam ullo modo recuperari posse

posse. inde quidem est ea, quam in extremo senio esse diximus, immedicabilis siccitas. sic & humores, (de quibus nunc agimus: nam de ijs, quæ in uenis continentur, paulò antè nostram exposuimus sententiam) cum absumuntur in morbis; siccitatis gradus constituunt. primum, cum is humor, qui in uenis est exilibus, diminitur: hæc siccitas curatu facillima est. secundum, cū is, qui instar roris membris aspergitur, absumitur. tertium, cum id, quod iam ex humore concretum est, liquatur, & caro ipsa defluit. quartum, cum solida similarium partium substantia siccior redditur, atque hic hecticorum, & tabidorum extremus gradus est: et ita dem, ut senectutis extrema siccitas insanabilis, quemadmodum ostendit Galenus septimo methodi, ubi hos quatuor siccitatis gradus constituit.

Mutaturne ætatis ratione calidum innatum?

MAXIME, etsi enim, ut dixi, summa est calidi, & humidi primogenij coniunctio, & quidem quando integer est calor innatus, temperatus is esse censetur: tamen rectè Hippocrates, & medici statuunt hominem primo die ineuntis ætatis esse calidissimum, & humidissimum. hinc quidem, ut uidemus promptè corpus augetur, ac crescit: tunc enim humidum extenditur, & membra caloris ui siccescunt, ac firmanentur. cum uerò iam ossa, membrane, & nerui amplius diduci nequeunt; incrementum consistit: diciturq; tum corpus ualidissimum, & robustissimum. itaque ætas constans

stens iam primogenium humidum magis terrenis, & firmis partibus inherens, minusq; conflagrationi obnoxium habet, ac per easdem calor quasi acrior diffusus est. cum uero à media ætate recedit corporis constitutio; tandem humidum quasi siccitate obtunditur: et calor pabulo destitutus, diminuitur: sed nondum planè euanescit, donec in extrema ætate humidum ita deficiat, ut prorsus conseruando calori non sit satis. rectè igitur ad hunc modum hominis uita lychno ardenti comparatur.

Mutaturne calidum innatum per anni tempora, & regiones?

ITA censet Hippocrates: sed hoc non fit per se, uerùm ex accidente. nam in hyeme, cum corporis meatus frigore stipantur; calor intus cohercetur: sicq; in spiritibus, & sanguine intus agens fit intensior. at in æstate apertis meatibus corporis, calor ipse in profundo corporis non manet, & ab externo calore affectus languet. interdum etiam acrior, accedente calore præternaturali, ut in febribus efficitur: & concoctioni minus commodus. uer autem & autumnus si moderationem quandam seruant, & iustam constitutionem nanciscuntur; calori minime obsunt. sed, cum calor, de quo Hippocrates loquitur, cum inquit: qui crescunt, plurimum habent calidi innati; sit à semine: itidem ut humidum primogenium, uel radicale non possunt augeari, & imminuta omninò restitui. foueri autem, atque rescillari queunt purissimo, & conuenientissimo alimento

mento, & aere, quæ respectu illorum tamen impura sunt: calor quidem à moderato calore, qui à sanguine, & spiritibus est humidum optimo alimento probè concocto. atque hinc, & incrementi, & alitionis totius corporis ratio dependet. sed, ut dixi, resolutum humidum radicale, atque calidum innatum planè non restituntur; essent enim, si hoc fieret; corpora immortalia quidam ex Galeni sententiâ ad Trasibulum de similitudine duorum uasorum sumpta humido radicali è nutrimento tantum accedere, quantum discedit, arbitrantur. sed tamen non prorsus simile humido radicali, ac propter istam dissimilitudinem membrorum facultatem deleri: ut est apud Platonem, & mortem consequi.

Agitne calor innatus in humidum radicale?

AGIT quidem: sed, non ut dissoluat: sic enim inquit Galenus in libello de tabe. nullum esse tempus, in quo calor ille non per uniuersam materiam diffundatur: & non modò eas uires continent, quibus animal format; uerùm etiam alimentum trahere, materiam dispensare, apponere, unire, assimilare ita tamen, ut circa sibi congenitam materiam omnia contra perficiat, quàm flamma. ostendit autem eo in loco quid ad conseruandum humidum efficiat, uidelicet, quod claudat aliquas partes: in aliquibus uerò canales inducat, quos poros uocant; partim ut nutrimentum per eas solide partes trahant: partim propter refrigerium, & respi-

rationem : partim etiam , ut excrementa excernantur
per alios quidem meatus , quos & ipse calor ampliores
facit crassiora ; per alios tenuiora . porro , cur nō agat
in humidum primogenium , atque illud primò consumat ;
rationem reddunt philosophi ; quia nulla forma per se
in motu alterationis in subiectum proprium agere pos-
sit . agit igitur in alimentitium primò quidem , ut fiat
alitis , deinde accretio . quoties autem alimentarius
humor corpori detrahitur , & in suum subiectum neces-
sariò ei agendum est , uita minime diu durat . est autem
ea Aristotelis sententia : quemadmodum oleum paula-
tim flamma absumitur , ita natium humidum à calore
infito resolui , & uitam , ueluti deficiente oleo in lych-
no extingui : magis tamen in aduentitium , seu alimen-
tarem humorem agere , nec totum primogenium humi-
dum dissolui uita permanente . porro cum continuè ali-
quid dissoluatur , & uitæ minus idoneum reddatur ; ca-
lorem quoq; fieri debiliorem : & quādo omninò deflu-
xit ; uitam quoque amplius non permanere . ut autem
suprà monuimus , & Galeni est sententia , humidum in-
natum , aduentitio irrigari , atque augeri eo modo cen-
semus , quem Aristoteles primo de ortu ostendit : cum
accesionem illam humiditatis ex alimentis permixtio-
ni aquæ in uino comparat : sicut enim uinum uires suas
affusa aqua non amittit statim ; etiamsi imbecillius , &
impurius fiat : sic humidum primogenium accessione
humoris alimentitij , etiamsi augeatur ; tamen impurius ,
minusq; firmum , & uitæ commodum redditur . cum
uero

uerò secundum philosophos forma definitam sibi præscribat materiam; hic calor itidem, ut lux, proportionatam sibi materiam requirit: in qua conuenientes uitæ actiones suscipere possit, ac exhauriri, uel obrui illum intemperatiori uita manifestius est, quàm, ut de eo multum sit uerborum in præsentia faciendum. hæc autem tyrones artis medicæ in tanta de calore innato disputationum uarietate, quæ uerissima esse, et ueterum authoritates, & usus artis monstrant, monuisse satis sit.

Estne alius ab hoc diuersus calor?

EST certè: & is à temperamento hepatis, et cordis prouenit atque per arterias, & uenas in uniuersum corpus defertur, is influens, & infusus, seu actualis calor dicitur. hic, cum à spiritibus uitalibus separari non queat; nihil refert, si spiritum dicas. esse autem distinguendum, inter calorem innatum, seu complexiōnalem qui tuetur, & conseruat omnes corporis partes atque in hepate, & corde infusi quasi fons est: & inter infusum, qui actu calefacit, & à corde in reliquū corpus influit, manifesto indicio sunt cancrenæ: uidemus enim partes corrumpi, & putrescere propter calorem innatum oppressum, nec posse ab influente conseruari.

Estne calor influens tantum à corde?

EST præcipue: sed dimanat etiam aliquid ab hepate, quemadmodum, & à cerebro spiritus. uerum non feruntur, itidem ut is qui à corde prodit, in omnes corporis partes.

Nonne hos spiritus vocas, & constituis tres, videlicet, naturalem in hepate: vitalem; qui generatur in corde: & animale, qui in cerebro?

RECTE sanè: uerùm de naturali quidam dubitant, atque in hoc Galenum uelle sequi uidentur. uerùm minime dubium est naturalem spiritum omnium esse primum, ac rectè spiritum dici, ut Actuarius probat.

Declara hoc.

HIPPOCRATES in continentibus, id est solidis partibus, quæ τὰ ἰσχυρὰ appellat, affirmat esse τὰ ἰσχυρὰ, id est, humores, & ἐνοσμήντα σώματα, id est spiritus. cum itaque sanguis generetur in hepate; aderit etiam spiritus impulsor, qui primum in cor, deinde in uniuersum corpus sanguinem prouehat.

Quæ est spiritus naturalis generatio?

AEREA portio alimenti coctione, seu temperati caloris energia transiens in puram, & tenuem sanguinis substantiam: quæ uaporis speciem obtinet, ea à iecoris temperatura, & ingenita ui eam accipit formam ut dicatur, & sit spiritus naturalis. is ad omnes partes, quæ nutriuntur, cum sanguine diffunditur, et quidem reliquorum spirituum materia est. denique institum spiritum, à quo quasi fomite incenditur, quem paulò antè naturalem quoque appellauimus, fouet, & quasi nutrit.

Quo

Quomodo is est materia spiritus vitalis?

PRIMUM effertur unà cum sanguine per uenam cauam in dextrum sinum cordis, in quo elaboratur, atque attenuatur: tandem in sinistrum per angustissimos meatus transit, & uirtute cordis in uitalem spiritum conuertitur: atque per arterias in totum corpus diffunditur, mitigaturq; & conseruatur aere per pulmones tracto. sunt autem quidam in ea sententia spiritus tantum generari in corde: & in hepate, ac cerebro aliam formam acquirere. sed nos spiritum uitalem ab naturali generari arbitramur, & ab hoc animale produci, atque in cerebro perfici.

Quomodo ex vitali fit spiritus animalis?

PARTIO uitalis spiritus per arterias sursum fertur ad cerebrum: & primum in implexu, seu contextu quodam uerè mirabili dicto; (cum de eo mirificæ sint lites, alijs reiicientibus huic, & pro eo contextum, quem Coroidin Anatomici uocant, admittentibus: alijs uerò ponentibus, & affirmantibus ex quatuor constitui arterijs: & in illorum plexu, & anfractibus con-temperari) heret. mox in cerebri uentriculis cœlestem quandam uim accipit: denique per nervos ad omnes partes corporis, quæ sensu, & motu indigent, fertur. mitigatur autem, atque fouetur, aere tracto, & elaborato per nares. porro animalis dicitur, non quòd sit anima, sed quòd proximum animæ habitatis in cerebro instru-

instrumentum. Ideoq; medicū, qui conseruādo corpori
studet præcipuam cura spirituum; ut & qualitate, &
quantitate, secundum naturam sese habeant, sustinere
oportet. nunc autem, ut hæc ipsa rectius intelligantur;
ad facultatum, seu potentiarum explicationem nos con
feramus.

DE FACULTATIBVS, SEV POTENTIIS.
animæ, quæ *δυνάμεις* uocantur.

NESCIRE nos animæ essentiam cum nullo sen
sus; rationis uerò perexiguo adiumento in eius cogni
tionem peruenire liceat; manifestum est. Id autem, quod
scimus, ab actionibus eius petimus. hæc uero à substan
tia procedunt impellente facultates, quæ proximæ sunt
actionum causæ. etsi autem nec facultatum substantiam
satis assequimur, ac Galenus nō necessariam medico co
gnitionem substantiæ facultatum esse dicit: tamen statui
mus facultatem esse uim, quæ effectiones, seu operatio
nes profert, siue ea sit à substantia animæ; ut uolunt
philosophi, qui potestatem animæ ab ipsa substantia non
discernūt: quatenus enim est forma; actus, et *ἐντελέχεια*
corporis anima dicitur: quatenus principium operan
di; facultas appellatur: siue à temperamento, ut Galeno
& medicis placet: qui nihil aliud facultatem esse dicūt,
quàm causam effectricem in partibus temperamenti sta
tam, ut Galenus .i. de simplic. medic. facultatibus, ca
pite primo definit: hancq; Medico conseruandam docet
nihilq;

nihilq; referre putat, siue *δραστικὴν*, siue *ποιντικὴν* dicas lib. de plen. sed omnino hoc tenendum est animam esse principem causam actionum: facultates esse adiuuantes causas proximas, & has cessare posse durante anima, & uita: si quidem reuera uiuere nihil aliud est, quàm animæ uires in corpore obtinere.

Quot sunt facultates, seu potentia corpus nostrum dispensantes?

TRES: naturalis, uitalis, & animalis; tot enim diximus esse spiritus. naturalis in hepate per uenas, cum spiritum naturali, & sanguine in totum corpus sparsa, infima est: uitalis in corde per arterias in uniuersum corpus distributa, media: animalis in cerebro per nervos in omnes partes sensu, & motu uoluntario prædita delata, summa. distant igitur effectione, dignitate, situ atque organis, seu instrumentis.

Nonne tot quoq; animæ partes ponuntur?

GALENVS in ix. methodo ex sententia Platonis 4. de Republica ponit *λογιστικὴν* in cerebro: *θυμωδὴν* in corde: *ἐπιθυμητικὴν* in hepate, & nominum inopia facit; ut sæpe partes animæ species, seu genera animæ, & facultates commisceantur, sed omnino inter hæc discrimen ponendum est.

Ostende discrimen.

VNAM esse animam in uiuente corpore certum est: eiusq; propriam actionem uitæ esse; sed specie hanc ipsam

ipsam in diuersis uiuentibus diuersam. in homine enim est intelligens anima præbens uitam corpori, & ab eo separabilis, & mortalis: in qua sentiens, & uegetatiua tanquã trigonus in tetragono continetur. in brutis sentiens, quæ quandam cognationem cum sensibus interioribus, uidelicet imaginatione habet: et appetitu, ac motu prædita est. in stirpibus autem, & eò, quod φύτον, id est, terra editum uocant; tantum naturalis: quã uiuit, & nutrimentum trahit; augetur, & crescit. dicimus autem has specie distinctas esse: sentiens enim, quæ in homine est, nequaquam specie similis est huic, quæ in Brutis: aut naturalis ea, quæ in plantis. sed sentiens, atq; naturalis in homine sunt, ueluti administræ animæ intelligentis: minus tamen ἐνσυνεία; quia cum temperamentis, & spiritibus plusculum societatis, atque affinitatis habent. intelligens uerò illa diuina est: Verũ tamen, cum non omnino segregentur ab anima, nisi discedente anima rationali è corpore; censetur à Medicis temperamentum esse in animæ sedibus.

Quid est naturalis facultas, seu
δύναμις, uel potentia?

NATURALIS potentia est, quæ generando, nutriendo, augendo corpori præest: sunt igitur huius rursus tres facultates, quas Aristoteles ad potentiam uegetatiuam refert: uidelicet generatrix, nutrix, & auctrix.

Quid

Quid est generatrix, seu procreatrix?

EST uis, quæ substantiam cōmutat, seu alterat, & nouam cōformat: ut quod semen cōmutatur, & ex eo fit os, neruus: quod ex ouo fit pullus.

Habetne facultates subministrantes?

Habet: nempe alteratricem, & formatricem.

Quid est alteratrix?

EST, quæ semen, & sanguinem maternā .s. subiectam materiam generationis hominis non solum in primis, & elementaribus qualitatibus, uidelicet, calido, frigido, humido, sicco: uerumetiam in secundis tactorijs, gustorijs, olfactorijs, & uisorijs mutat, & alterat; ut ex ea os, neruus & reliquarum partium quælibet fiat. totq; sunt in animali huius facultatis species, quot similes partes deprehenduntur: singulæ enim partes suam elementorum in semine analogiam sequuntur.

Quid est formatrix?

EST uis in semine à membris deriuata, quæ efficit figuram, situm, compositionem, constitutionemq; in toto, & qualibet parte, Vt membrum, uel totum istam formam accipiat, & actioni, & proprijs uiribus sit idoneum: Vt nihil plane sit superfluum, nihil ociosum, & non ad certum usum factum. Subseruit autem huic nutritrix, & auctrix; quia absq; harum facultatum opera conceptum in utero non potest conseruari.

Quid

Quid est auetrix?

CUM, quod à genitrice, seu formatrice facultate perfectum est, nondum in debita magnitudine sit constitutum; à natura uis increfcendi concessa est, quæ ad debitam magnitudinem producit. est igitur auetrix uis uegetalis animæ, quæ corpus quoquo uersum propria forma, & continuitate seruata extendit; ut si mul in longitudinem, latitudinem, & altitudinem debito modo augeatur, donec ad præfinitum terminum perueniens præstantiores exerceat operationes: uiuentibus enim ad obeundas suas functiones magnitudo debita in primis necessaria est. Cur autem non hæc forma trix præstet; facit loci, in quo sit generatio, angustia, materiæ paucitas: & ut incrementi, atque decrementi in uita sit certa ratio: nihil enim simul natum, et perfectum. huic uerò facultati subseruiunt, atque auxiliantur alteratrix, & nutrix: nisi enim alimentum mutetur, & in corporis substantiam conuertatur; corpus augeri nequit. obseruandum autem hîc est nos de uero incremento, quod auetricis effectus est, loqui: nō enim quicquid plenius alitur, & pinguescit, augeri dicitur; siquidem puer febricitans, etiamsi emaceratur; tamen, cum crescat; augetur.

Quid est nutrix?

PERPETUAE dissolutioni, & fluori corpus nostrum tum operante perpetuo calore, tum alijs de causis est obnoxium. ideo, ut conseruari possit; necesse est

se est alimentum assumere, quod in substantiam corporis conuertatur: atque nō solum illi, quod defluxit, succedat; uerū etiam augendo corpori subseruiat. uis autem in corpore, quæ hoc efficit, nutritrix, seu alitrix Græcis *θρεμική* dicitur. ea uerò est, quæ assumptum alimentum, & destructa priori natura, in corporis substantiam conuertit eiꝫ; assimilât. porro, ut procreatrix circa eam commutationem materiæ, quæ fit ad nouæ substantiæ simpliciter, et per se productionem: autrix circa solidarum partium extensionem: ita nutritrix circa alimenti commutationem, atque assimilationem uersatur. secundum philosophum autem. 2. de gen. animalium eadem est generationis, accretionis, & nutritionis materia: eaq; mixta, nec simplex. aliæ autem mutationes à ui uegetatrice, dum generationi incremento, uel nutritioni adsunt, in ea fiunt.

Quot habet hæc auxiliatrices?

QUATVOR; attractricem, quæ *ἐλκτική* dicitur: estq; uis sibi familiare asciscendi ex nutrimento. retentricem, quæ *καθελκτική*: ea idipsum retinet, donec facta est concoctio. concoctricem, quæ fit alterando, & assimilando. & expultricem, quæ *ἐκκριτική* dicitur: ea id, quod qualitate, uel quantitate molestat, expellit. his Auerroes quintam addit, quam ignotam Galeno, atque Auicennæ dicit; uidelicet discretiuam, quæ facta iam coctione, conuenientia singulis membris separat. sed medici trahenti hanc uim tribuunt: alii, uerò pariter coctrici, & expultrici.

Decla

Declara hoc.

PHILOSOPHI affirmant, & probant ex his nos nutriri, ex quibus sumus: ac inesse omnibus rebus naturalem appetitionem, qua id, quod sibi simile, familiare, atque amicum est, alliciunt. sic temperatūra sicca sicca appetunt: calida, & humida, ut pueri dulcia omnia: frigida, & humida, pisces. & quidem in symbolū habentibus facilius est transitus; licet enim primo occursum alimentum aliquo modo sit dissimile; nō tamen prorsus dissimile existimandum est: quanto uero similis ei, quod nutritur, tanto conuenientius alimentum est. trahunt autem membra propterea, ut sibi adiungant: & eius suauitate eo usque perfruantur, donec sibi tandem assimiletur. donec uero id fiat, mora quadam, ac retentione opus est. in hac calor congenitus mitigat, mutat, & concoquit: & deinde id, quod superuacaneum est, expellit.

Quomodo fit attractio?

Duobus modis: uel ui insita, ac propria. uel uillorum ope. sic ui insita hepar trahit ad se chylum ex uentriculo, & intestinis per uenas mesaraicas: licet subseruiant uilli nec accipit chylum ex uentriculo expressione, ut uoluit Erasistratus. ita neque aquosus humor, ut idem censet, in renes defluit: sed ui attractrice insita renibus trahitur, hac ui medicamenta purgata, intra corpus sumpta humorem sibi familiarem e corpore nostro trahunt

trahunt excitata, seu, ut medici, loquuntur, ad actum deducta à calore naturali: sic rhabarbarum choleram, & serosos humores &c. deinde fit attractio uillorum, seu fibrarum ope, uidelicet rectarum. sunt autem uilli, seu fibræ Græcis *ives* dictæ, partes similes tenues, tamquam stamina tenuissima intertextæ uel musculis, in quibus sustinent carnem, & seruiunt motui arbitrario: uel tunicis, atque membranis interioribus, in quibus motui naturali accommodatæ sunt. sic cor habet suos uillos: item stomachus, intestina, uenæ &c. Est autem triplex uillorum, seu fibrarum genus à natura constitutum: rectæ, quæ protenduntur secundum membri longitudinem, & attractioni seruiunt: transuersæ, quæ in latitudinem organo uel musculo inseruntur, & expulsionem conferunt: obliquæ, quæ obliquè, & ad impares angulos in rectas incidunt, & retentioni subseruiunt. ut autem in musculis contractio, & dilatatio uillorum, quæ fit instinctu uoluntatis, motui inseruiunt: ita in naturalibus instrumentis recti uilli contracti, & breuiiores facti alimentum attrahunt. transuersi autem omnem capacitatem sua contractione angustiores reddunt. ideo, quicquid continetur, expellunt. obliqui; quia nec breuiorem, nec angustior partem faciunt: constantia, & æquabilitate sua attracta retinent; licet Galenus. 6. de usu partium, retentionem omnibus uillis simul cooperantibus fieri affirmet. ubi igitur triplex est hoc uillorum genus in aliquo membro: triplicem actionem edunt: siue membrum constet una simpli

ci tunica; ut uterus: siue duplici; ut uenterculus. ubi uerò tantum unum uillorum genus est; licet duæ sint tunicae, ut in intestinis: tamen transuersa fibra tantum expulsionì conducunt. hæc est simplex ueterum sententia, quam recitauì tyronibus medicinæ. nec mo- ueor recentium Anatomicorum dictis, quibus Galenũ impugnant, et uillorum usum solum istum esse affirmant; ut ad omnem dimensionem membra prædita uillis dila- tari, atque extendi possint: præsertim cum collatio compositionis, & structuræ partium, atque effectiõnũ & usus, quem habent, aliud nos moneat, atque doceat.

Dic de retentrice.

RETENTRIX uel sua ui succum familiarem continet, donec absoluatür concoctio: uel excremētum, donec molestet quantitate, uel qualitate acris: uel utraq; simul. hæc uillis obliquis iuuatur, ut perspicue in membris magnam cauitatem habentibus apparet: ueluti in uentriculo.

Quid est nutritrix, seu coctrix?

NUTRIX, seu alitrix est potentia, quæ alimen- tum alterat, & corporis substantiæ assimilat. alteratio autē fit per medias qualitates, ideoq; maior, quo nutri- mentum minorem cognitionem cum nutritio habet: mi- nor, quo maiorem. omne enim nutrimentum ei, quod nu- tritur, primò quidem quasi contrarium quia inconco- ctum: postea mutatum (fit enim propter dissolutionem
in con

in contrarium mutatio), simile efficitur. sed alimentum reuera potentia simile est. id est, quò magis ad similitudinem partis in corpore accedit, eò facilius fit conuersio: sic ex carne facilius efficitur sanguis, & caro, quàm os. rursus lenta, & uiscosa alimenta facilius os nutriunt. priusquam autem coctio absoluator, sunt certi eius gradus, uidelicet, initij, medij, & finis. sic primæ coctionis initium est in ore, atque gula, quod præparationem licet appellare. medium, seu uera coctio in uentriculo. absolutio in intestinis. secundæ initium in mesaraicis uenis. In hepate medium, in caua uena absolutio. tertiæ reliquæ uenæ præparant humorem alimentarium, qui ex uenis capillaribus s. paruis elapsus membro apponitur. sed de his, & excrementis coctionum postea dicemus. absoluta autem coctione in uenis, ut dixi, ac nutrimento perfectè cocto, membrisq; apposito deinceps agglutinatur, & assimilatur, quemadmodum & apud Gal. μεταβολὴ καὶ ἐνωσις separatim ponitur. est igitur assimilatio functionum naturalium suprema, & nutritionis absolutio.

Quid est expultrix?

EXPULSIO contraria est attractioni: & fit per eosdem meatus; ut uomitus, & deglutio per gulam. utitur autem opera transuersorum uillorum, dum ea, quæ perfectè alterari non possunt; uel expellit, uel in alium locum conuenientem transmittit. insurgit uerò, ut dixi, stimulata uel quantitate nimia, uidelicet pondere, uel qualitate acri excrementi, uel utraque

simul . ab hac discernenda est secretio , quam statuit Auicenna , & tuctur Auerrois : quæ non est opus propriæ facultatis , sed alias ad expultricem ; ut , cum ea , quæ noxia sunt , & naturæ aduersantur ; uenenata ui reijcimus : alias ad attractricem refertur ; ut , cum serum sanguinis secernitur ad renes , uel crassiores humores in lienem , uel bilis in uesticulam suam : hoc fit ui attrahendi renum , lienis , & uesticula fellis . sic , cum bilis ad intestina pellitur , atque expulsionem quoque in ijs irritat : item , cum post humorum coctionem in morbis benigni , atque deprauati humoris fit secretio , ea expultricis officia sunt : expultrix enim nihil expellit , nisi natura iam à reliquis seiunxerit , aut quantitate nimia , uel qualitate molestat . hæc de facultatibus naturalibus satis .

Nonne Aristoteles VITALEM quoque , seu eam facultatem , quæ in corde est , ad naturalem refert ?

FACIT quidem , & speciosis rationibus : ac uenarum quoque originem à corde esse affirmat . quin & neruorum principium ei tribuit , ac τῶν νεύρων ἀρχὴν τὴν καρδίαν statuit . sed eius sententiam medici non sequuntur ; uerum Platonis potius , qui has potentias sedibus distinguit : & naturalem in hepate : uitalem in corde : animalem in cerebro collocat . hoc autem ei , qui medicæ præcepta sequi ualet , tenendum , & obseruandum inedicant læsiones : siquidem animalis alijs illæsis afficitur
ut ui deo

ut uidemus in lethargo, cum motus, & sensus conso-
pitur, manentibus functionibus naturalibus, & uita-
libus. item in paralyfi, cum saepe motus, saepe etiam
sensus impeditur, illaesa naturali, & uitali facultate.
ad hunc modum naturalis laeditur, reliquis illaesis; ut
uidemus in membrorum *αρεοπία*. sic in febris pesti-
lentibus uitalis à pestilenti halitu, hausto ueneno aereo,
quod Galenus seminarium pestis uocat, grauissimè in-
ficitur, aliquandiu alijs facultatibus manentibus inte-
gris. atque ex his manifestum est medico tres faculta-
tes non modo cogitatione; uerum reipsa discerni, ac in
diuersis locis, ac sedibus, diuersis etiam instrumentis
uti; ut animale in cerebro, neruis: uitalem in corde
arterijs: naturalem in hepate, uenis. proinde non est,
quòd discentes remoretur, aut perturbet uaria, & dif-
similis facultatum distinctio. alia est enim eorum ratio,
qui sequuntur medicos: alia eorum, qui sequuntur phi-
losophos: dentque multi medicas, & philosophicas di-
stinctiones miscent.

Quid est uitalis?

EST, quæ ex corde in uniuersum corpus uitalem
spiritum, & calorem transfundit, & reliquarum fa-
cultatum conseruatrice est. syncope enim, & animi
deliquia, in quibus uitalis robur intercipitur, atque
oppugnatur, satis testantur tantam huius facultatis
necessitatem esse, ut citra illius auxilium reliquæ non
modò cessent; sed uita etiam hac prorsus extincta è cor

pore discedat : siquidem uita facultatum , atque actionum est conseruatio .

Quid est facultas animalis ?

HANC cerebro inesse dicimus ; etiamsi non ignoremus Hippocratem in libro de corde , atque in alijs locis sedem mentis , quam *ψυχή* uocat , composuisse . sed nos Galenum Hippocratis interpretem optimum sequimur , & facultatem animalem in cerebro statuimus : eamq; in corpore non solum sensuum omnium , & motus ; uerum etiam cognitionis causam esse . Galenus autem tres huius ponit differentias ; nempe sentientem , mouentem , & principem .

Estne sensitiua duplex ?

ARISTOTELIS , atque eius interpretes duplicem constituunt sentiendi facultatem ; exteriorem scilicet , quæ in rerum externarum cognitionem proprijs instrumentis peruenit . sunt autem quinque sensus exteriores ; uisus , auditus , odoratus , gustus , tactus . interiores uero eos esse censet , qui à rebus sensibus exterioribus perceptis imagines formant , easq; discernunt , dijudicant , & recondunt , atque conseruant . ideoq; quatuor sensus interiores constituuntur ; nempe sensus communis , imaginatio , ratiocinatio , seu discursus , & memoria . sed Galenus communem sensum non ponit ; uerum sub imaginatrice facultate complectitur . imò sensus hos interiores nō hoc nomine appellat ; sed principes

cipes facultates esse dicit . nos autem principem facultatem mentem , seu intellectum statuemus : & in hac parte paulum à peripateticis discedimus .

Doce me de sensibus externis .

EXTERNI sensus , seu exteriores non eò dicuntur , quòd foris promineant : sed quia in subiectam rem externam incumbunt ut quidam prodeunte à cerebro per instrumenta , atque in quibusdam sensibus per media conuenientia , quibus obiecta percipiunt . numerus autem facultatum sensuum exteriorum non ex obiecto rum sensibilibus ; sed ex organorum , seu instrumentorum differentia , seu potius quòd ad cognitionem rerum tot modis natura sic ordinante perueniamus , sumitur . habetq; se instrumentum sensus tanquam materia : facultas ipsa tanquam forma : & sunt distinctæ facultates . eò enim , quò animal uidet , non audit : nec quò audit , gustat . porro , quo pacto fiat sensatio , uariè disputatur . sed simpliciter hoc tenendum est per quamdam *συνάθεσιν* uel *ἀντιπάθεσιν* affici sensum ab obiecto potius : est enim inter sensum , & eius obiectum , quod sensu percipitur , quædam similitudo , seu conuenientia : inter motus quidem unitium similitudo . sed , cum finis attingitur ; dissimilitudo . ideoq; in sensu fit passio .

Quid est videndi facultas ?

EST uis insita oculo , seu potius humori crystallino delata à cerebro per neruos omnes , qua colores

per medium *diapavēs*, seu perspicuum excipiuntur. est autē humor crystallinus aqueo perlucido circumfusus : ipse quoque ex hoc quasi concretus, atque visus instrumentum dicitur.

Quid est audiendi facultas?

EST vis transfusa à cerebro per quinti paris cerebri nervos : quæ tanquam instrumento utitur aere auribus ingenito, & membrana hunc continente in intimam auris capacitatem, qua sonus percipitur.

Quid odorandi?

EST facultas, qua à cerebro per processus albican-tes nervis non abstriniles, qui extra calvariam ad ossa cribri modo perforata, naresq; producuntur : odores cum aere inspiratione excipiuntur.

Quid est gustandi facultas?

EST vis, qua lingua, & palato, in quibus à tertio pari nervorum propagines sparsæ sunt. adminiculo carnis, qua lingua prædita est, sapores percipimus, & familiaria ab his, quæ naturæ aduersantur, discernimus. est igitur gustus instrumentum terreum; sed humoris particeps.

Quid est tangendi?

TANGENDI facultas per totum corpus sparsa, atque diffusa nervorum ope primum quidem simplices qualis

qualitates; calidum, frigidum, humidum, siccum: deinde & eas, quas tangibiles uocant; ut molliem, duritiem, asperitatem, lenitatem, grauitatem, tenuitatem, lentitiam, friabilitatem, densitatem, & raritatem &c. percipit.

Doce me de sensibus interioribus.

DIXI Galenum appellare partes principes facultatis animalis sensus interiores: nec mentionem facere sensus communis; sed complecti sub ea ui, seu facultate, quam imaginatricem uocant. est autem sensus communis externorum sensuum fons, & moderator: nam ab eo tanquam riuuli sensus exteriores deducuntur, & is earum functiones obseruat, atque in hunc imagines rerum haustæ exteriores sensus in cerebrum confluentes primùm excipiuntur. hic discernit nigrum ab albo: calidum à frigido: mollia à duris &c. hic internoscit similia, & discrepantia: estq; tanquam centrum, in medio sensuum exteriorum: omnes pariter admittit: omnibus accommodatus. sed Galenus tres ponit facultates, seu potentias; uidelicet φανταστικὴν, διανοητικὴν, & μνημονεωτικὴν.

Quid est imaginatio, seu φανταστικὴ?

EST, quæ imagines ab exterioribus sensibus oblatas apprehendit, & singulorum sensuum obiecta discernit, atque internoscit. tribuit autem Galenus omnia imaginatrici facultati, quæ philosophi sensui communi, quem tanquam tabulam rasam statuunt: in qua nihil est descri-

descriptum; sed omnium imaginum capax est, & intellecti-
lectionis principium censetur. unde dicitur nihil esse
in intellectu, nisi prius sit in sensu. & reuera nostra
cognitio partem habet ab intellectu, partem à sensu.

Quid est ratiocinatio?

ΔΙΑΒΟΝΤΙΧΗ, quam ratiocinatricem, uel cogitatri-
cem, barbari discursum uocant, seu discretionem, est
ea, quæ conceptas iam species, seu imagines à sensibus
exterioribus oblatas fingit: de ijs cogitat, atque medi-
tatur: comminiscitur aliquid: componit: diuidit, atq;
ordine quodam collocat.

Quid est memoratrix?

ΜΥΝΗΡΟΝΤΙΧΗ est ea, quæ id, quod à prioribus sensi-
bus exceptum, & quasi elaboratum est, ceu in thesau-
rum, ut custos recondit, conseruat, atque retinet: &
cum usus eius est; rursus expromit. est igitur duplex
eius actio: primum recondere: deinde recondita rebus
etiam absentibus per asseruatæ imaginis represen-
tationem cum præteriti temporis recordatione re-
ferre ita, ut præsens cognitio præteritæ respondeat, tan-
quam eius imago. requiritur igitur ad memoriam pri-
mum, ut rem teneamus: deinde, ut sit iustum temporis
spatium inter utranque cognitionem præsentem, et præ-
teritam: tertio præteritorum, & præsentium similitu-
do. hanc multum circumstantiæ adiuuant.

Suntne

Suntne hi sensus distincti certis sedibus?

GALENVS non discernit certis sedibus, nec Græci medici: sed statuunt sentiendi facultatem seu facultates principes in toto cerebro esse, nec actiones ex certis locis cieri; ut Arabibus, quorum sententiam nunc plerique sequuntur, placet, imaginationem in priore parte: ratiocinantem in media: memoriam in postrema cerebri esse. ac, quod de medicamentorum applicandorum ratione ab ijs adfertur, non difficile est refutare. illud aliquam rationem habet, quod dicitur à partibus anterioribus motum incipere, & tendere ad posteriores. sed eiusmodi uestigia in corporeo instrumento residere uix uidetur uerisimile.

Quare somnus dicitur quies sensuum?

QVIA non solum exteriores; uerum etiam interiores sensus perfruiuntur in somno quiete: cum enim uigiliæ sint sensus incitationes, atque motus; cerebrum, quod *ὑπὸ τοῦ αἰσθητικῶν*, cum Galeno statuimus; destitutum motu, quietem requirit. inde somnus, cui materiam suaues uapores in cerebrum sublati præbent, obrepit: & ad recreationem totius corporis, animæ etiā quandam quasi libertatem animal quiete perfruitur. ea tamen quies in somnijs, quæ sunt sensuum interiorum agitationes, cum uidelicet uarijs imaginibus per quietem exercentur; sæpe turbatur. unde non rectè dictum à quodam colligimus somnium spirituum, & sanguinis

guinis esse quietem : nam τὸ ζῶτικόν, καὶ τὸ κινητικόν in somno non cessant . de his aut̃ alio loco dicendum est .

DIXTI IN CEREBRO ESSE

facultatem mouendi; quid est illa?

Rectius dices eam esse à cerebro uim per nervos in musculos immissam, quàm in cerebro . sed, priusquam de hac dicam; hoc sciendum est per imagines illas animo conceptas, & consideratas, excitari uim quandam : eam Græci ὄρεσιν uocant : Latini appetitionem . estq; ea sentientis facultatis, seu animæ effectio, qua quicquid uiuit, præditum est; sed certo discrimine : alia enim est appetitio naturalis : alia animalis : alia rationalis : nam animalem, & rationalem quidam propter brutorum motus discernunt .

Quid est naturalis appetitus?

EST ea uis, quæ unicuique membro familiare nutrimentum aduehit, atque attrahit . eaq; ex hepate in reliquas corporis partes tanquam ex fonte diffunditur . Hanc Galenus . IX. Methodi uegetatiuam uocat : & . I. de causis Symptomatum dicit . Appetentia est sensus penuriæ . hanc philosophi plantis tribuunt .

Quid est appetitus animalis?

APPETITVS animalis, seu sentiens est, quo ad illud, quod sensu apprehendimus, ducimur . diciturq;

turq; animalis; quia animalibus communis est. hanc uero uim cerebro tribuunt; etiamsi cum alijs partibus communicet: nam in testes diffundit incendia libidinis: in os uentriculi cupediæ: in cor ambitionis, iracundiæ &c. huius obiectum est bonum opinione. de his autem si forte aliorum est alia sententia cum ijs nemo me pugnare existimet.

Quid est rationalis appetitus?

EST is, qui cum ratione desiderat: qui refrenat importunas cupiditates, libidinis, & iracundiæ motus: & boni desiderio capitur: malum autem refugit: estq; cum phantasia coniunctus. Hæ distinctiones etsi sunt usitatæ; tamen appetitus, qui incitat ad motum, recte in duas partes distribuitur: quarum altera inseruit uoluntati, quæ rationis moderamen sequitur: altera cupiditati, quam Aristoteles ἐπιθυμία uocat sensus subsequens. ualde autem illæ inter se disident. quæ cum impetu fertur, ὅταν dicitur, estq; uoluntas nihil aliud, quam intellectus extensus ad faciendum, & consequendum id, quod cognoscit. hæc in brutis non est; quia uoluntas mentem atque rationem tollit: cupiditas sensum, atque corpus. illa solida bona prosequitur, & consilio mentis, locomotiua incitat. hæc uarijs bonorum simulachris capitur: ac gestiens, & temeraria uoluptates sequitur: & ad ministerium musculos, qui uoluntarij motus instrumenta sunt, uocat. Quo pacto uero fiat motus, deinceps dicemus.

Suntne

Suntne alij nerui deseruientes motui, alij tactui, alij sensui?

EST quoddam discrimen ponendum: nerui enim sensui deseruientes sunt molles ex priori cerebri parte orti. tactui autem destinati ex sexto pari neruorum cerebri in corpus producantur: suntq; duriores his, qui sensui famulantur. adde, quod & his μίμνυες. s. membrane cerebri adiunctæ sunt: quarum propagatione, atque extensione, cum non solum nerui è sexta coniugatione; uerum etiam spinæ dorsi uestiantur, sit, ut tactui subseruiant. motui autem nerui partim à cerebro, partim è spinæ medulla prodeunt. è cerebro quidem molliores: è spina uerò duriores. Sed Galeni, & medicorum sententia est instrumentum uoluntarij motus esse musculos, quibus uim mouentem à cerebro, & spinali medulla, quæ substantiæ cerebri cognata est, nerui per uectores spiritus aduehunt. an uerò spiritus per neruos transeant, uel uis tantum tanquam per irradiationem; in medio relinquunt medici. hæc de locomotiva satis, quam nos ab appetitione cieri diximus, hanc tamen ab ea differre.

Restat, ut de ea, quam tu principem appellas, me doceas.

VTINAM possem: huius enim tanta est præstantia, ut diuinæ eius actiones, uidelicet, notitia uniuersalium principiorum tam practicorum, quam theoricorum

corum : discrimen honestorum , & turpium : gubernatio miranda reliquarum uirium , futurorum prouidentia immortalitas , cum à corpore dissoluta est , uix umbram etiam monstrent . sed tamen immortalem hanc , & incorpoream statuimus , ac imaginem diuinitatis referre , atque principem , & reginam omnium facultatum , quæ sunt in corpore , esse arbitramur .

Quid igitur est , vel quo nomine appellatur ?

VOCEMUS sanè animam rationalem : & id , quod est , statuamus esse , simplicem , incorpoream , separabilem à corpore , & diuinitus huic immissam , atq; post separationem immortalem . Latini mentem , Græci *νῦν* uocant . Plato mentem in anima , & animam in corpore statuit . appellatio autem intellectus , uel intelligentiæ propemodum eius actioni conuenit . quam duplicem faciunt : unam , quæ à sensibus certo iudicio sumit imagines tam uniuersalium , quàm particularium : seu potius ab ipsa cogitatione elaboratis singularibus accipit : ex quibus communes imagines facit . hanc intellectus patiens qui dicunt . aliam uerò actionem planè diuinam intellectum agentem uocant , uidelicet , cum dijudicat uera à falsis : æqua ab iniquis : honesta ab inhonestis . huic insitæ sunt tam theoricæ , quàm practicæ notitiæ . hic ratiocinatur , atque alia ex alijs certo modo colligit , eaq; contemplatur : quæ contemplatio sapientia dicitur . hic rectè consultat de actionibus , cui

ius actus prudentia uocatur . hic notitias artium exci-
tat, atque ipsas artes certo ordine constituit, cum sit
intelligendi principium certo ordine sine mutatione :
non secus quam lumen est uisibile maximum, & princi-
pium uidendi citra mutationem rerum uisibilem; ut
inquit Aristoteles. 3. de Anima . hic denique (quod ho-
minis est proprium) uerè reminiscitur non indiuiduo-
rum; sed notitiarum uniuersalium . unde & Plato ait :
Nos reminisci artium, non discere eas . hic uerò *ἡ*
πραξις, quæ cum intellectu una est substantia, atq;
βούλη, seu uoluntas dicitur, coniunctam habet : eaq;
proæresin, seu electionem . unde fons omnium uirtu-
tum, atque uitiorum cooperante recta ratione emanat .
et si uerò ad suas functiones obeundas instrumentis non
indiget; tamen toto corpore tanquam proprio domici-
lio, quod instrumentis uarijs instructum est; utitur. ac,
quò illa præstantiora sunt; eò & actiones præstantio-
res eduntur . corpore autem dissoluto, cū non amplius
sensuum ministerio, aut instrumentorum opera utitur;
in æternam beatorum sedem recedit, & propter filium
Dei in cuius meritis acquiescit, & placatum sibi Deū
secundum promissiones credit : rursus spiritu sancto il-
lustrata, ad cœlestia fertur, & Deo patri offertur,
atque iungitur : & perpetua, salutariq; uita, ac bea-
titudine sempiterna perfruitur .

DE FUNCTIONIBVS,
SEV ACTIONIBVS.

DIXIMVS de facultatibus, seu de potentijs :
nunc ordinis ratio requirit, ut earum functiones, seu
actiones consideremus.

Quid est ἐνέργεια. s. actio, seu functio?

EST motus actiuus, seu efficiens à facultate pro-
cedens : eiq; commensurata. ita enim Galenus. 1. de fa-
cultatibus naturalibus, & Methodo therapeutices de-
finit. illud uerò, quod ipsam actionem consequitur,
opus, seu ἔργον dicitur, ut à potentia seu facultate nu-
trice procedit functio, seu actio dicta nutritio; hæc
relinquit opus, uidelicet chylum, sanguinem, carnem.
cum autem à nobis dictum sit, tres esse potentias, natu-
ralem, uitalem, & animalem; consequitur tot esse fun-
ctiones, seu actiones.

Doce me de naturali.

OSTENDI potentia naturalis distinctionem,
uidelicet in generatricem, nutricem, & auatricem.
ideoq; de actione generatricis, quæ est generatio pri-
mo loco agendum est.

Quid est generatio?

GALENVS. 2. Methodi generationem οὐρανός
ἐστίν. i. uiam in substantiam esse dicit, & genus eius
H i. de facult

a. de facultatibus naturalibus alterationem statuit : et motum ad substantiam definit. sed quidam subtiliter motum esse negant, & de sententia Aristotelis, quæ est in octavo Physicorum, finem motus esse dicunt : cum tamen ipse Aristoteles. 4. de cælo, motum ad substantiam uocet : et alibi mediam esse inter τὸ εἶναι, καὶ τὸ μὴ εἶναι dicat. sed omisissis rixis appellemus sanè cum Philosopho progressionem in speciem, uel transmutationem ex alteratione, formationeq; compositam, quæ ad nouam substantiam producit : seu qua substantialis forma in materia acquiritur. est autem uel totius, uel partis.

QVOMODO FIT GENERATIO TOTIVS?

IVNCTA semina paternum, & maternum, quæ sunt quasi excrementū utile totius corporis, & a præcipuis partibus corporis, in testes per uasa ἀρτηριακά deducuntur: atque in ijs ad ζῳογονίαν. s. generationem animalis præparatur: formamq; accipiunt. s. fiunt substantia crassa, colore alba, spiritu plena, inde etiam spumosa: calorem insitum cum spiritu habent, in quibus naturalis, atque sentiens uis insidet, & generationis nostræ principia sunt. hæc, cum in utero repurgato coeunt, & retinentur; fit animantis conceptio. est autem conceptio propria uteri actio, qua seminum potestas exuscitatur, atque insitum munus exequitur, sicut, cum terra semina sparsa, atque recepta fouet: deinde

inde excitat, atque producit; ita uteri uis seminis uim excitat, & ad actum deducit. habet autem, ut paulo ante monui, generatrix duas subseruientes facultates; uidelicet alteratricem, seu immutatricem & formatricem: quæ edunt actiones, uidelicet alterationem, & formationem. alteratio est immutatio seminum, & sanguinis materni in formam embryonis. huius mutationis, seu corruptionis, ut philosophi loquuntur, initium à forma antiqua, quæ in semine est, ponunt. & Auerroes inquit. non cessant partes spermatis recedere, & partes hominis fieri, donec tota forma hominis perficiatur. iuncta autem semina materno sanguine, qui per uenas ad umbilicum insertas una cum spiritu per arterias uenis iunctas adfluit, augentur. atque inde membra carne prædita, sicut *σπερματικὰ* semine aluntur: hoc modo per uenas, & arterias, quæ, ut dixi, per umbilicum tendunt, conceptum in utero augetur. hic uero formatrix quoque est in officio, & ad diuersorum in semine elementorum in unum conuentu ad primam diuersorum membrorum contemperationem utitur. primis autem sex diebus in semine quasi lacteo formantur fibræ: diciturq; ea massa *ἐκρυσ*. cui postea aspergitur, atq; adhæret sanguis: & uocatur *ἐκρωμα*. Cūq; senarius numerus sit *τέλειος*, quod eius partes sexta uidelicet, tertia, & dimidia. s. 1. 2. 3. eundem constituunt. hic cum ad se redit, uidelicet trigesimo sexto die ordine diuino, tum membra sunt formata; tunc uero nutritio, atque auctio non cessant, donec partus edatur.

id, quod fit; cum foetus grandior factus, & copiosius nutrimentum appetens, se distendit, ac secundinas rumpit. editur autem, cum sol ad quadratum aspectum loci, quē tempore conceptionis tenuit, seu in antecedentia peruenit, hoc est septuagesima secunda parte dempta à signifero, seu Zodiaco, qui 365. partes continet: quas tot diebus, & quarta diei parte suo cursu perficit. ideo tempori partus, quod est. 274. dierū, aliquot saepe hora addendæ, uel subtrahendæ sunt, donec Sol ad quadratum perueniat. qui autem dies partus more Græcorum, qui tempus τεταρακιστόν celebrabant: ante quod grauidis non licebat in templum progredi, ad numerum septenarium referunt; ij numerum. 7. per. 40. multiplicant, & constituunt. 280. dies. s. hebdomas. 40. sed plerunque primo istius hebdomadæ die. s. à conceptu. 274. editur infans: non nunquam paucioribus diebus pro ratione caloris, atq; aliarum causarum, de quibus plura monere artis medicæ Tyronem non oportet. forma autem infantis et si à formatrice est; tamen saepe à παρτασία, & cogitatione matris inducitur; ut exempla & historia declarant. de reliquis, quæ ad generationem spectant; ut quo pacto anima inseratur corpori: item quomodo spiritus, & facultates naturales à semine propagentur, docere non est nostri instituti.

Quid appellas generationem partium?

GENERATIO est alteratio ad substantiæ productionem

ductionem, quæ ut Aristoteles dicit primo de ortu fit corruptione formæ, quæ substantia est: sed Auerroes exitu formæ de potentia ad actum. cum autem Aristoteles. 3. Physico. actum eius, quod est in potentia quatenus potentia, motum definiat, nec à mutatione separet; non omnino uitiosè generatio motus appellari potest: & propterea contra Auerroidem in tempore fieri statuendum. sed his missis, cum partes totius naturam obtineant; fit eodem modo in partibus per alteratricem, & formatricem, ut in toto generatio. peculiariter autem agitur in substantiæ facultate ossifica, nervifica &c. quæ uerò sit singularium partium generatio, conformatio, substantia, quantitas, numerus, figura, situs, colligantia, actio & passio, ex alijs scriptis petendum est.

Doce igitur me de facultatis nutriticis actione.

EA est nutritio. s. nutrimenti cum nutrito perfecta assimilatio. Dico enim nutritionem naturalem alimenti transmutati unionem. Monuimus autem huic subseruire quatuor facultates; uidelicet attractricem, retentricem, concoctricem, & expultricem; totidem igitur erunt in nutritione actiones. attractio, cum incitatur à naturali appetentia, quæ fit, cum calor absumpsit nutrimentum conueniens, atque aliud expetit: motus eius fames dicitur, est autem fames, ut Galenus definit, sensus suctionis uenarum: nam, cum humanum corpus non solum augeatur; uerum continuè dissoluatur; membra semper à uenis ad dissoluti restitutionem

humorem petere necesse est : uenæ rursus ab hepate trahunt. hinc mesaraicæ chylum exigunt. inde uentri-
culus contrahitur, & ab istius suctionis sensu excita-
tur appetentia, quæ fames dicitur. ea uerò interdum
uel propter melancholicum humorem delapsam in uen-
triculum : uel acidam pituitam in eo collectam fit uehe-
mentior, atque præternaturalis : sicut remissior quoque
propter auctam pituitam dulcem, seu potius inspidam,
quæ aliquam rationem nutrimenti à cibo orti habet. hinc
Galenus inquit sine ciborum opera neminem nec in se-
cunda, nec in aduersa uale tudine uiuere posse. ut igitur
omnibus animalibus partibus quemadmodum Gale-
nus. 3. de facultatibus naturalibus docet ; desiderium
quoddam, quam appetentiam dicimus, conuenientis
qualitatis insitum est : ita uentriculo alimenti appeti-
tio. fit autem alimenti quædam præparatio in ore pri-
mum : nempe calore oris, atque tunicarum eius, quæ
cum uentriculi tunicis adfinitatem quandam habent.
frangitur etiam, & comminuitur cibus dentibus : quæ
cibi contusionem Aristoteli coctionis nomine appella-
re libuit. deinde agitatione lingue deijcitur. œsopha-
gus uerò hunc trahit nullis rectis pellentibus eum uil-
lis, seu fibris transuersis gulæ, seu laryngis. ita alimen-
tum. s. cibus, & potus demittuntur in uentriculum : ut
appetentiæ naturali satisfiat. retentrix igitur facul-
tas deinceps est in officio, ac ob similitudinem quandã
assumptum cibum detinet inferuentibus ad hoc fibris
obliquis primæ tunicæ : ut uenterculus alimentum com-
plectatur

plectatur, donec fiat concoctio. hunc uentriculi complexum, quo alimentum amplectitur, clausionem eius uulgò uocant, cum scilicet in se planè contrahitur ita, ut nec orificium superius hiet (dummodo uenterculus naturaliter sit adfectus,) nec inferius, seu potius ad latus positum, scilicet pylorus sit apertus. eo igitur temporis spatio facultas naturalis concoquens cibum mutat non ope fibrarum; sed calor, & spiritus, atque ui innata uentriculo. confert tamen aliquid huic moderatus calor membrorum circumiacentium; etiamsi chylosis. s. coctionis in uentriculo calor, & insita quedã uis substantiæ uentriculi causa sit. duo autem in hac coctione uentriculi concurrunt: primò comminutio, & primæ formæ in alimento corruptio. ad quam quidem actionem plurimùm calor membrorum circumiacentiũ facit. secundo alimenti in chylum mutatio: quæ fit sola ui insita uentriculi. atque hæc concoctio Aristoteli *Ænoris* dicitur. etsi uerò uenterculus sanguine nutritur; tamen & suauiore parte chyli perfruitur: ac post eam uoluptatem, officio transuersarum fibrarum, quæ in secunda tunica conspiciuntur, chylum excludit, atq; in intestina demittit: in quibus licet per fibras transuersas, quibus intestina prædita sunt, expellendi uis ualida sit: tamen circumuolutiones intestinorum faciunt, ne chylus antè dilabatur, quàm id, quod succulentum in eo est, per uenas mesaraicas, ut dixi, extrahatur. tandem excrementa in infima & crassiora intestina reijciuntur, quorum extremum musculo, quem

σπυγκτῆς uocant, munitum est, ac propterea deiectionio quidem intestinorum naturalis: retentio uero uoluntaria est. hæc de prima coctione satis. porro hoc obseruandum est, etiamsi assumptum nutrimentum ubique mutetur; non tamen ubique coquitur: sed tantum in ijs locis, in quibus diutius subsistit: concoctio enim est perfecta in alimento à natiuo calore substantiæ mutatio. quam, ut præcedit præparatio: ita excrementi depulsio sequitur. quemadmodum manifestum est in ore alimentum uentriculo præparari, et excrementum eius per tria crassiora intestina inferiora deijci. cum autem tria sint loca, in quibus alimentum non solum diutius hæret; sed etiam perfectam mutationem suscipit, uide licet, uenter, hepar, & singule partes: triplex quoque concoctio à medicis statuitur. primæ inchoatio, seu præparatio est in ore: perfectio in stomacho: absolutio in intestinis; siquidem & intestina quadam ui coctrice prædita sunt, & utile aliquid à chylo ad se deriuant. excrementum uero, quod Græci σκῶπ, & ὀσχροπύμα: Latini sterces appellant, in cæcum intestinum, ac ab hoc in κόλον, atque rectum deijciunt. sed hæc de prima coctione satis.

Doce me de secunda, quæ sit in hepate?

C V M chylus in intestina delapsus est; ui attractiua hepatis, atque uenarum fertur ad hepar per uenas mesaraicas, & transitum iuuat succorum tenuitas, quæ est à potu. isq; alimenti tanquã uehiculum existit. et si
uero

uerò tenuitas ad transuersionem plurimum facit, quæ
 admodum & in medicamentorum usu, & intemperatis
 hominibus, qui promptè potum crudū per urinam dei-
 ciunt, uidemus: tamen statuimus uenas mesaraicas, quæ
 intestinis insertæ, sunt elicere, atque trahere succum è
 chylo ui sua naturali, & incitari appetentia naturali,
 quæ est in hepate. distributio autem, seu deductio suc-
 corum per mesaraicas ad iecur ratione potius, quam
 sensu cognoscitur: sunt enim usque adeò tenues uenæ,
 ut in mortuis animalibus itidem, ut in uestica earū mea-
 tus planè claudantur. unde & intestina inflari pos-
 sunt, ac licet uenæ conspiciantur in mactatis animalibus;
 tamen in illis non chyli, sed sanguinis potius pars
 uidetur. unde manifestum est quamlibet uenam me-
 senterij sanguinem continere, ac chylum: & nutritio-
 ni, ac distributioni subseruire: sed superiores distri-
 butioni magis. id quod purgationes indicant, in quibus
 tracti humores à medicamento ad uicina intestina uena-
 triculo confluunt: inferiores uerò expulsionì magis a-
 ptas esse; ut apparet in cruentis dysenterijs, in quibus
 inferiora intestina exulcerantur. cæterum præpara-
 tio secūda coctionis fit in dictis uenis mesaraicis. hæc
 statim subsequitur attractio iecoris per uenas. excipit
 autem chymum uena illa, quæ in aditu hepatis est, &
 πύλας, seu uena portarum dicitur. ea per angustos,
 & tenues ramos in ipsum hepar chymum paulatim di-
 stribuit. transuectio autem ista tarda propter uenarū
 exilitatem, retentricis facultatis actionem quasi obti-
 net. pro-

net. propria uerò hepatis substantia calore suo innato,
 & ingenua ui sanguinem conficit : & eius sibi portio-
 nem benignam adseiscit . sunt autem in sanguine pro-
 pter alimentum diuersæ partes : quædam pars tenuis,
 & lenis, hanc bilem appellant : quædam fœculenta, &
 crassa, hanc melancholiam : quædam nondum satis co-
 cta, hanc pituitam . porro hi quatuor humores, seu
 succi, procreantur calore hepatis in hepate, & natu-
 rales humores dicuntur . Quorum uerò generationis
 locus alius est ac in hepate, nec efficiens calor natura-
 lis, hi præternaturales appellantur . simul autem na-
 scuntur, & diuersitas non est à calore, sed ut dixi, à
 diuersis chymi partibus, seu à materia. unus autem ca-
 lor uidelicet naturalis diuerso modo, in diuersas par-
 tes materie agit, & effectio eius αἰματώσις dicitur,
 quæ tota substantia diuersa est à χυλώσει, quæ in uentri-
 culo fit . præparatio autem, ut dixi, eius fit in uenis,
 quæ quandam coquendi sanguinis uim à suo fonte, ui-
 delicet hepate, acceperunt . excrementum uerò triplex.
 nam serosum separatur & trahitur per uenas emulgen-
 tes, à membris, ac in uesicam profunditur, quæ et si
 fibris transuersis, eius etiam serositatis acrimonia sti-
 mulata, hanc expellit : musculo tamen clausa est, unde
 urina emissio uoluntaria censetur . deinde, ut massa san-
 guinea priusquam per uenas in totum corpus uehatur,
 repurgetur à natura, non tantum tenuioribus, & acio-
 ribus humoribus . uerum etiam fœculentis quoque &
 crassioribus qui tanquam excrementa habentur & ijs
 in loca

in loca propria in quæ deducantur, sunt fabricata. bilis, quæ tenuissima & calidissima portio massæ sanguineæ est, in coctione acrior, & quasi ignea facta in uesculam fellis occulta eius ui, suisq; fibris adiuta trahitur: cumq; turgescit; in intestina superfluum deponit. inde nō solum excrementum primæ coctionis tingitur, sed eius acrimonia uis expulsiua irritatur. humor autem crassior melancholicus dictus; quia calore hepatis non potuit perfectè immutari; allicitur, atque trahitur per uenam, quæ à iecore in lienem transit ab ipso liene: puriorq; eius pars lienem nutrit. crassius autem huius excrementum in uentriculum transmitti Galenus s. de usu part. & 3. de fact. nat. dicit: atque eo uentriculum firmari, & appetentia incitari, & per intestina deijci quidam censent. hæc etsi ita magno consensu affirmant multi; tamen Anatome rarò ostendit uias, atque meatus tales, per quos possit excrementum crassius in uentriculum à liene expurgari. licet enim sinistro uentriculi lateri uenæ inserantur: hæc tamen non à lienis corpore prodeunt; sed ab ijs uenis, quæ lienì implantantur: ac, si quid per illas in uentriculum deferatur; fundo non orificio, in quo est appetitio, iniijci consentaneum est. quidam tamen insignis magnitudinis uenam à liene ad os uentriculi tendentem, sanguine plenam se in sectione uidisse prædicant: & per uenæ portæ ramum acidum humorem stimulum famis ad uentriculum deferri existimant. Galenus etiam aliquid in omentum transmitti posse com. 7. Aphor. 55. affirmat.

Quare

Quare de hoc quidem cogitandum amplius : ac potius naturæ arcana admiranda censeo ; siquidem nec meatus uestiæ , nec hepatis per pulmones excretio satis ex Anatomicis patent .

Habetne pituita, quæ etiam est humor recrementofus, proprium receptaculum .

PITUITA illa, quam non naturalem appellamus, in stomacho, atque intestinis locum proprium habet . sed illa, quæ in hepate generatur, & naturalis dicitur ; etiam si nondum sit elaborata, & perfectè cocta ; tamen cum sanguine uehitur, & tandem concoctione in eum transsit, ut diximus : ac differt non solum à pituita non naturali, quam in uentriculo generari constat : uerum multò magis ab ea, quæ per nares, & palatum defluit, atque βλέννα . s. mucus, aut κόρυζα, cum destillat ; dicitur : ea enim cerebri excrementum est, quod ex uaporibus ascendentibus augetur . cumq; ex uniuerso cerebri corpore eijcitur ; per nares, ac palatum excernitur .

Doce me de tertia coctione, quæ fit in singulis partibus .

ABSOLUTA αἷματώσας in hepate, sanguis in uenam, quæ in conuexo iecinoris sita est, & cana appellatur, prolabitur ; utq; facilius uehi, & per uenas duci possit ; pars serosi humoris, quæ antea diximus, ad renes per ductus uenarum emulgentium trahi, massæ sanguineæ adiuncta est : eam Hippocrates ὀχρὸμα πρῶτον appellat.

appellat . transfertur autem sanguis , tanquam è fonte per suos canales ab hepate . primum quidem per cauā uenam : deinde per propagines ab hac ortas in uniuersum corpus , omnesq; partes æqualitate , seu proportionē Geometrica , ut uocant , quæ iustitiæ distributi- uæ conuenit . is uerò sanguis , licet à superuacaneis hu- moribus sit purgatus ; non tamen purus , & sincerus est . sed in sanis corporibus ea proportionē constat , ut in tota massa excellat optimus sanguis : secundum locū obtineat pituita dulcis , quæ in sanguinem conuerti po- test : tertium melancholicus succus . omnium autē pau- cissima sit bilis , quæ propter amaritudinem nutritioni inconueniens est , & sanguinem calidiorem iusto redde- re potest . cum uerò aliquis istorum humorum propor- tione sanguinem superat ; colorem corporis fœdari ne- cesse est : siquidem color humorū index censetur . hinc uidemus , cum plusculum bilis sanguini admixtum est ; icterum consequi . hîc tyrones medicinæ hoc monendū sunt magno cum periculo corpora pura medicamētis purgantibus uti : & sanguinem , ac carnes colliquari per medicamenta ; cum non reperiunt humorem , quem expurgent . item fugiendam esse ciborum uarietatem , & diligentiam in uictu adhibendam , ut cibus sit d^{xy} p^{os} . s. ex quo optimi sanguinis plurimum generetur . ut autem ad institutum redeam ; trahunt membra ui natu- rali , & sibi familiare alimentum alliciunt : fitq; san- guinis . s. massæ sanguineæ , in qua quatuor humores proportionē quadam defœcati continentur elaboratio ,

& preparatio tertiæ coctionis . deinde in uenis exili-
 bus progignatur humor alimentarius , ex quo ordine
 quatuor humores secundarios Auicenna , & qui eū se-
 quuntur , fieri putant . primò enim humor , quem ali-
 mentarium appellamus , è uenis prolabitur , & in roris
 speciem cogitur . aspersus hoc modo deinde agglutina-
 tur : agglutinator in partis substantiam trāsit , & per-
 fectè assimilatur ; modò corpus sit sanum : nam in hy-
 drope ἀσάρκεια non fit ista assimilatio in carne muscu-
 lorum : alia autem fit in osse , alia in cartilagine , uin-
 culo , membrana , neruo &c. caro quidem promptè :
 ossa , cartilagine , &c. quorū substantia sanguini disti-
 milis est , minus . hæc autem assimilatio totius nutri-
 tionis finis est , atque absolutio . porro excrementa hu-
 ius tertiæ coctionis sunt ea omnia , quæ per cutis spirā-
 cula , poros appellant , efferuntur , & cuti inhaerescūt ;
 ut sordes , & sudores , qui sunt reliquæ serosi humoris
 cum sanguine uecti , si modo non immodicè , & præter
 naturam ; erumpant . immodici enim sudores , ueluti
 pus , & sanies morboşi excrementi rationem obtinent .
 sic cum in balneo , exercitijs immoderatis , aut æstu co-
 piose sudor profluit ; sæpè cum serosis humoribus uti-
 les quoque dissipantur . uerū disputationem de sudo-
 re , quæ Galeno cum Diocle est explicatam studiosi à
 Manardo habent . sanguis autem nisi serosis , ruptis , aut
 referatis uenis non prolabitur : idq; cū fit ; statim con-
 crescit fibrarum ope . cum autem ei putredo inest , &
 fibræ corrumpuntur ; nō quidem iam in grumā transt :
 sed dea

sed deteriorem speciem obtinet . est aut sanguinis proprium extra uenas concreescere : reliquorum humorum non item . postremo pili , & ungues tertiæ huius coctionis excrementa censentur . pili quidem fumosum : ungues uerò à nervis , arterijs , ligamentis , & membranis ortum . hæc de nutritione , in qua obseruandum primæ coctionis instrumentum esse os , gulam , uentriculum , & intestina : secundæ uenas mesaraicas , hepar , & cauiam uenam : tertiæ uenas capillares , partes similes , & ex his constitutas organicas . quæ uerò sit lactis in mammis , aut seminis in testibus progeneratio , dicere non est huius instituti . Aristoteles duas tantum coctiones facit in libro de iuuetute , & senectute : primam in uentriculo : alteram in corde , in quo sanguinem perfecte elaborari censet , & ab eo ad diuersas corporis partes , ut illo augeantur , & nutriantur , transmitti . In membris uerò non fieri coctionem ; sed nutritionem docet .

Restat , ut de auctricis actione me doceas .

HÆC dicitur actio , quæ est solidarum corporis partium per omnes dimensiones : longum , latum , profundum , forma propria , & continuata seruata ampliatio . ut uerò finis nutritionis est assimilatio ; ita auctio-
nis ampliatio , seu extensio , quæ eo modo fit à natura , ut nulla pars corporis diuellatur : sed omnes æqualiter secundum omnem dimensionem extendantur . rectè uerò incrementum appellatur : quod est eiusdem formæ per
ampli-

ampliores materiam extensio accedente eiusdem generis materia. efficiens causa eius est calor innatus, qui non dissoluit, aut demolitur; sed in maiori quantitate deperditum restituit. materiale nutrimentum facta nutritione reliquum. formale ipse motus in quantitate. finis, ut in omnes dimensiones crescat, & roboretur corpus. habet autem & hoc incrementum suum terminum in *ἀνάμνησιν*. nec pinguefactio, aut moles in *κακοχρησία* auctiones censendæ sunt. dicam hîc pauca de attractricis actione, quæ quidem non à sola siccitate est; sed natura, quæ desiderio conuenientis pleni nūquam uacat. est igitur semper in officio, nisi uel meatus, per quos fertur nutrimentum, sint angustiores; ut in adultis, qui propterea etiam minus augentur: uel alimentū crudum frigidius, & crassius; ut in senibus, in quibus & calor innatus præcipuus attractionis effector debilior est.

Dic de retentrice.

ACTIO est retentio: eaq; duplex, uel alimenti planè mutati: uel nutrimenti in substantiam mēbri conuersi. huic etsi siccitas subseruiat; tamen familiare sibi natura uel sua retinet, ut, quod absumptum est, restaret: etiam excrementorum retentio sua utilitate non caret.

Dic de expulsionis actione.

FACTA coctione natura sibi simile asciscit: dissimile autem & inconueniens nutritioni, & accretioni re-

ni remanet. id ui expultricis, & contractione, quæ fibrarum ope fit, cum fluxibilitate ipsius materiæ impetu, & aptitudine corporis natura in sua actione adiuuatur, expellitur, porro expulsua certis instrumentis utitur; ut cum uenter exoneratur, uel urina excernitur musculis: item cum pulmo expurgatur: aliæ partes uillorum transuersorum ope, ut cum stomachus per uomitum, quod molestat, reijcit. faciunt autem ad expulsiōem copia, materia, pondus, leuitas, & impulsio spirituum; ut in sudore. denique quod excrementa cum partibus nullam, aut exiguam similitudinem habent: sicut enim fit attractio propter similitudinem; ita expulsio propter contrariam causam, quemadmodum in explicatione doctrinæ de sympathia, & antipathia ostendemus. cum autem naturæ uis infirmior est, quàm ut exonerare se possit; tum medicamentis purgantibus necessario utimur.

De actione potentix vitalis nunc me doceas.

UT in reliquarum facultatum sedibus quædā actiones in ipsa sede, seu membro sunt: quædam uerò ab ipsa progrediuntur: sic in corde generatio caloris, & spiritus uitalis sunt propriæ actiones cordis in ipso. motus autem, qui efficitur dilatatione, & constrictione, quem pulsus arteriarum sequitur, à corde esse censetur. adfectus uerò rectius passionēs, cordisq; actiones dici Montanus asserit.

Declara hæc , & primum de calore , & spiritibus
cordis tuam sententiam exponas .

DE calore hoc tenendum, et si sint uiri non indocti,
qui unicum calorem innatum, seu naturalem in homi-
ne inesse putent, & eum modò naturalem, seu innatū,
modò uitalem appellent: tamen reuera hanc distinctio-
nem esse obseruandam calorem, qui solidis partibus cū
humido primogenio inhæret, & nutrientis animæ in-
strumentum est, esse à semine: & analogiam, ad cœle-
stem calorem obtinere. de hoc tum in multis locis lo-
quuntur Hippocrates, & Galenus: tum & supra per-
spicue meam de eo sententiam studiosis exposui. hic quò
copiosior est, eò uegetatiuæ animæ effectiones melio-
res. huius enim copia (ut uidere est in pueris) nulla
molestia corpus afficit; sed omnes actiones uegetat, &
firmat: estq; ineunte ætate copiosissimus. alius autem
est calor ex ipso sanguine ortus, qui insitum calorem
fouet, atque excitat. cuius fons, & origo in corde est:
è quo in uniuersum corpus dimanat. is est à Galeno, et
reliquis medicis interdum naturalis, uel innatus quoq;
dicitur; tamen proprio nomine uitalis: et quia per ar-
terias membris infunditur; à medicis infusus, atque in-
fluens appellatur. hic, cum auctus à sua temperie rece-
dit, uel spiritibus calefactis; ut in febribus ephemeris:
uel propter humorum putredinem; ut in febribus pu-
tridis: uel cum solidæ partes præsertim cordis per-
manentem calorem, seu hecticum obtinent, & à corde
in re-

in reliquum corpus effunditur; febris proxima eaq; ,
 quam coniunctam uocant, causa est. ideoq; non parum
 sua intemperie, insito quoque calori, si uel sit conti-
 nuus, uel per crebra interualla saepius redeat, uel à ue-
 nenata qualitate, aut pestilenti seminario afficiatur;
 perniciosius est. cum autem aliqua pars corporis pro-
 pter eas causas, quæ calorem præternaturalem induce-
 re possunt; incalescit, nec tamen hic calor communica-
 tur cordi, & ab hoc in uniuersum corpus effluit; nequa-
 quam febris causa dici potest. cæterum hic calor, cum
 secundum naturam se habet, & nullo excessu præditus
 est; naturalis à medicis dicitur. cum uero excessu ali-
 quo naturæ insensus, siue sit ab obstructione prohiben-
 te transpirationem, & putrescente materia: siue oc-
 cursu uaporis uenenati, & pestilentis: siue alijs de cau-
 sis; præternaturalis efficitur, & dicitur. atque hæc
 de calore tenere ad explicandam doctrinam de febribus
 utilissimum est. de spiritu autem uitali, qui insepara-
 bilis comes est caloris, res ad eundem modum se habet,
 & de eius generatione supra dictum est. hoc iterum
 monendum super calefactis spiritibus à causis, quæ uo-
 cantur προκαταρκτησι; ut calore Solis, defatigatio-
 ne: & per arterias calorem ferri in omne corpus, & eā
 febrem, quæ ephemera, seu diaria dicitur, efficere.
 porro, ut hic calor insidens spiritui per uniuersum cor-
 pus possit meare; totum est transpirabile: innatus enim
 calor resoluens materiam concavitates, & poros facit,
 qui, dum non sunt occupati alimento; aere implentur:

cum uerò in uenis, & alijs locis uiscoso, & excrementitio humido obducuntur; prohibetur calori transpirationi, & in præternaturalem conuertitur: unde putredo sequitur. indiget enim non solum institus calor, et spiritus qui præcipuè animal à putredine pessimo hoste uirium, è solidis partibus in humores spirans conseruat, ut spiracula sint aperta: nec humorum multitudine, uel lentore obruatur, atque obducantur: uerumetiam iste naturalis, seu uitalis calor, de quo nunc agimus, transpiratione, cumq; ea destituitur, suffocari animal necesse est. primò propter denegatam refrigerationem; ut uidemus in balneo æstu, atque exercitio immoderato: quæ cum sint immodica; extinguunt hanc flammam immoderata uentilatione: itidem ut externa flamma immodica uentilatione extinguitur, & mediocri conseruatur. secundò quia aere perpetuo, tanquam pabulo calor indiget. hinc non solum in aquis; uerum in aere quoque interceptis meatibus corpora suffocantur. postremò quia, ut, nisi sit fumi exspiratio; flamma ab hoc extinguitur: ita, nisi hic calor fumosa excrementa possit eijcere; ipse quoque emoritur. sed de respiratione, & pulsu nunc agemus.

DE MOTV CORDIS, ET arteriarum pulsu.

MOVETVR cor uitali facultate perpetuò: sitq; diastole, & systole cordis. in diastole quidem, seu dilatatione

latatione cor recipit intra se aerem à pulmone haustum
 & preparatum, qui calorem eius non tantum contem-
 perat; sed et ad spirituum uitalium conseruationem uti-
 lis est. elicitur item ex uena caua in distensione illa san-
 guis in sinistrum cordis sinum. in systole uerò, seu con-
 strictione expurgantur fumi cordis: et spiritus uitalis
 in arterias dilatatas, & apertas exprimitur. inde in-
 surgunt arteriæ: & fit diastole. s. extensio, seu dilata-
 tio arteriarum. est igitur uis pulsifica, tanquam mini-
 stra uitalis, quæ à corde quidem proficiscitur, & ar-
 teriarum corpori confertur. quare efficiens causa pul-
 sus est facultas ab ipso corde arterijs concessa per spi-
 ritus. instrumentalis causa, quæ ad efficientem perti-
 net, est ipsa arteria. finalis, ut conseruetur temperies
 caloris propter generationem spiritus animalis in cere-
 bro refrigeratione, & attractione noui aeris, quæ fit
 in diastole: & expressione fumorum, quæ fit in systo-
 le. porro motus distensionis, & contractionis pro-
 portio rhythmus dicitur. sed de pulsibus uidendus est
 Galenus & legendus eruditissimus liber de arte sphyg-
 mica Iosephi Struthij: atque ea, quæ Montanus, &
 Clarissimus Fernelius de his docuerunt: quæ omnia uix
 tamen nos in aliquam de pulsibus certam cognitionem
 adducere possunt. cum autem per eum motum, quo cor,
 & arteriæ mouentur, neque satis aeris, atque pabuli
 possit attrahi, neque fumi omnes expelli, atque calor,
 & spiritus repurgari; accessit ad motum istum cordis,
 & arteriarum respiratio, quæ licet regatur ab anima

li facultate, cum ad eam requirantur musculi; tamen quadam necessitate ducitur, & perpetua inspiratio, et exspiratio efficitur. ei inspirationi autem rectè comparatur diastole; quia nouus aer in pulmones fertur, atque priusquam in cor transmittatur; preparatur. exspirationi uerò systole; quia fumosa excrementa propelluntur: & pectoris calor repurgatur. hinc uidemus, cum non magna urget necessitas; saltem motu diaphragmatis aerem attrahi in pulmones, & fumos excludi. cum uerò maior est necessitas; thoracis quoque musculos attolli, atque dilatari oportet. cum maxima; etiam eos musculos, qui coctis, atque uentri incumbunt, moueri necesse est. contrarius uerò motus est compressionis in expiratione uehementi, quæ exufflatio dicitur. est autem respirationis tanta necessitas, ut sine ea uita durare non possit: hæc enim calorem cordis conseruat: spiritibus animalibus prodest: ad olfactum conducit: denique, ut Platoni placet, alimenti per corpus digestionem iuuat. causa eius efficiens appetitus cum uoluntate, qui bonum persequitur uidelicet contemperatio- nem caloris. instrumentum musculus, quem septū transversum appellant. exspiratio autem etsi fit à naturali pectoris motu ad suum locum redeunti; tamen, ut dixi, uehementior musculis utitur ita, ut quasi in corde duo motus esse uideantur.

Quid de affectibus censes?

SUNT ij quidem à uitali facultate: uerū, cum
in illo=

in illorum effectione afficiatur cor; rectius passionibus de sententia præceptoris mei D. Montani excellentissimi Medici, & philosophi, quàm actiones uocantur. qui uerò, ac quales motus cordis, & spirituum fiant, dum affectus prodeunt: ac quo pacto in singulis affectibus, uidelicet letitia, tristitia, ira, metu, amore, odio, furore, pudore, uerecundia cor afficiatur, perendum est ex ijs libris, quæ de his copiosam doctrinam continent. de motibus autem, qui appetitiones dicuntur, siue sint naturales, quas in hepate collocant: siue *Supraeas*, quas in corde: siue rationi, & uoluntati obtemperantes; ut doctorum scripta legantur, & sententiæ diligenter conferantur, moneo. nam, et si perturbationes sæpe morbos præcedant; tamen harum remotio non proprium est medici, quem nunc instituimus, officium. naturalium uerò appetitionum causas, & remedia facile est medico reperire: atque in his ægris moderationem quandam præscribere.

De animalibus actionibus nunc dicendum est.

HORVM effectrix est facultas animalis, quæ suum domicilium in cerebro habet: et spiritu animali, tanquam primo, & præcipuo instrumento utitur. sunt autem quædam actiones in ipso cerebro, uidelicet, sensus interiores, quos Galenus facultatis principis actiones uocat, uidelicet imaginatio, ratiocinatio, & memoria. quædam ab ipso. s. facultate iam operante, sequi non mo-

dò intra cerebrum continente; sed extra quoque ferente; ut sunt sensuum actiones, & motus. somnus autem, & uigiliæ affectus cerebri propriè dicuntur.

Dic de sensibus exterioribus.

RECTE: nam à sensibus exterioribus ad interiores perferuntur imagines: & cum hæc sensui, quem communem dixi, offeruntur, & imprimuntur; uera fit sensatio. est autem hoc sciendum sensum affici ab externis qualitatibus, & obiecta percipere, nec tamen inde mutari: non enim oculus percepto colore albo fit albus. sensuum causa efficiens est facultas instrumentalis: spiritus animalis, qui (ut dixi) ex uitali per arterias carotidas in contextum choroiden sublatus, atque in eo primum alteratus: deinde ui cerebri substantiæ instat elaboratus, & animalis factus. hic, inquam, spiritus ex cerebro in sensuum, & motus instrumenta fertur: & in oculis, ac neruo optico uisionis instrumentum: in auribus auditionis: in naribus, seu potius in propaginibus cerebri, forma nerui albicantibus odoratus: in lingua gustatus. in neruorum propaginibus tactus instrumentum est: alijsq; corporis instrumentis præsidet. porro quædam organa spiritum familiarem, seu conge-
nitum habent, ut de auditione dicemus.

Estne actionum sensuum aliquod discrimen?

MAXIME; primò enim differunt instrumentis: nam & spiritus ipse in instrumentis diuersis diuerso modo se

do se habet : deinde ratione mediij . quidam enim sensus percipiuntur contactu ; ut tactus , & gustus : quidam ad distans medio corpore interiecto ; uidelicet aere , aqua , uel fumoso quodam ; ut uisio , auditio , olfactio . postremò etiam differentia constitui ab obiectis potest ; alia enim obiecta alios sensus feriunt .

Quid est visio ?

EST actio , qua color , ut obiectum proprium , illuminatus , per medium διαφανές , seu perspicuum , ut aerem , uel aquam , oculos ferit : nam lux , uel lumen quatenus uisibile , eatenus coloris rationem sortitur . porro lumen etsi necessario ad uisionem requiratur : tamen non est obiectum , sed quiddam illustrans colorem , qui , ut dixi , per medium illuminatum aerem , uel aquam usque ad oculum protensus rei uisæ imaginem præfert . oculus uerò , qui & ipse ex perspicuis , seu διαφανούς ὁμοίαις constat ; uidelicet cornea , humoribus , et præsertim lucido , ac concreto humore crystallino : cui imagines perceptæ imprimuntur , & officio uuae tunice quæ opaca est , retinentur , donec per neruos opticos in cerebrum , & sensum communem deferantur , excipit . cum uerò dico imagines deferri per medium διαφανόν ; non hoc uolo aliquid ab ipsis rebus obiectis , seu à coloribus defluere ad oculum : nec foras ex alio erumpere : sed hoc significo spiritus , atque διαφανόν oculum ab illuminato corpore forma pyramidali afficere . inde fit , ut propius uisa melius ; longius uerò minus perfecte consti-

conspiciantur. Διάφανον autem, seu perspicuum, quod non nisi per lumen actu φαίνεται, cōcipiendo lumini idoneum est, & quasi convenientiam habet: atque eadem convenientia, & aptitudo oculis quoque nostris insita est, ut antea diximus. est uero lumen ἐνδελέχεια corporis lucidi: reuera enim ætherea corpora διαφανῆ sunt ἐνεργεία, atque eorum τελειότης, καὶ ἐντελέχεια est lux. ideoq; cœlo nullus color est: sed, cum sit διαφανές; huic opponitur opacum, quod est luminis priuatio. aer uero, aqua, cornu, uitra sunt δλωαμεν lucida; quia lumen à cœlestibus corporibus accipiunt, & transparentia dicuntur. Aristoteles namq; uocat transparentes διαφανές ἀόριστον; quia nullum certū colorem obtinet: sed in se omnes potentia habet. corpus uero, quod in extremo certum colorem accepit, à mixture ortum ὁριστον, atque terminatum est. sunt autem colores in superficie corporis illuminati ex commixtione perspicui, cuius materia est pura: & obscuri, cuius impura. nec sunt ipsa ἐπιφανεία. s. superficies, ut Pythagorici existimant: sed terminus, ac extremitas corporis lucidi, seu transparētis terminati motui διαφανῆ. ceterum corpora naturalia secundum philosophos sunt quinque: cœlum, elementa, animalia, plantæ, & metalla. cœlum quidem est lucidum; sicut omnes eius partes. color autem, qui in eo apparet, ratione opaci cōspicitur. elementa uero, etsi alba sunt præter terram; tamē propter opacum aliter conspiciuntur. in reliquis autem tribus corporibus naturalibus uerē coloris ratio spe

tio spectatur : in ipsorum superficie ortus , ex mixtione lucidi , atque opaci , per aliquam alterationem elementarem : nam tria elementa dicimus esse alba , & perspicua , ut iam monui : terram autem tenebrosam ; licet uita interdum alba conspiciatur . horum igitur diuersa commistio diuersos colores efficit . ex his manifestum , quamuis lumen , atque superficies necessario requirantur , ut appareat color : tamen nihil cum eo commune habere . hinc etiam cognoscimus cur splendida , & congenitum lumen habentia ; ut flammæ , uel oculi catorum , in opaco conspiciantur . sed de his plura in presentia disputare : item quo pacto colores fiant , & quæ earum differentiæ , non est nostri instituti .

Quomodo fit auditio ?

INSTRUMENTVM auditionis est auris , seu membrana , quæ intus inclusum aerem obtinet . hunc exterior aer , in quo facta est collisio , & sonitus editus per auris tortuosos anfractus citra ullam offensionem ferit , & membrana blandè concutitur , ut personet . tum exterior aer , interior , & spiritus audiendi conueniunt , & soni , ut ita dicam , species percipitur , ac ad sensum communem defertur . medium itaque est aer , qui ab ea parte , à qua primò uerberatur , impellitur eoque , do nec ad aurem perueniat . ideò & ictus , seu collisiones corporum in longinquo factas non statim auribus percipimus . potest & aqua esse medium auditionis . ideòq; Græci δι' ὕδατος media auditionis uocant . & Aristoteles

Διέσιν primum motum uocis, qui percipitur, appellat. de sonis autem disputare hic nō est nostri instituti.

Quæ est odorandi ratio?

DE instrumento odoratus uariè disputāt medici: nam recentiores paruas duas carunculas spongiosas similes mammillarum pabulis proximè supra nares in medio oculorum positas, quos & mammillares processus uocant, instrumentum odoratus statuunt: sed reuera non sunt. legitimum autem odoratus instrumentum dicimus duos processus cerebri figuram nerui habētes, & albicantes, ex terminis anteriorum cerebri uentriculorum ortis, & ad narium meatus, seu os ὡσπερ εἰς pertingentes: quo odores respiratione attractos percipimus. porro, cum odor nihil aliud sit, quàm exhalatio quædam fumosa, aerea, siccitati, & caliditati participans; ideo igneam naturam obtinet. habebit igitur & instrumentum odoratus igneam uim; siquidem in ipsa perceptione odorum necesse est, ut fiat συμπαθεια. sicut Galenus inquit. 1. de causis symptomatum, odorifera odoratus cognata. ideoq; haud probanda illorum sententia, qui instrumentum odoratus humidum esse cēsent; ut discerni possit fumorum differentia. sed hæc disputatio etiam per antipathian defendi potest. mediū uerò, quo percipitur odor, Græcis diosma dicitur. sequuntur autem odores mixturem ex qualitatibus: nec certa nomina habent. sed ad beneolentiam, seu εὐωδία, & grauiolemiam δυσωδία, ut Gal. 4. de simplicium

cium medicamentorum monet, omnes odorum species reducuntur.

Quomodo fit gustatus?

NERVOS per mollem carnem linguae, & palatum sparsos percipere sapes dicimus. est autem Sapor qualitas quaedam in succo, seu humore proueniens à varia mixture humidi, & seci per diuersam actionem calidi, & frigidi: quae gustu percipitur. statuunt uero septem saporum differentias: unum uidelicet saporem dulcem temperatum, atque medium: tres per excessum frigiditatis; uidelicet, acerbum, astringentum, & acidum: & totidem per redundantiam caloris; uidelicet salsum, amarum, & acrem. de quibus plura uideantur in libellis Montani de medicamentorum qualitatibus, & compositione scriptis: nam ἀποιος, seu insipidus non proprie sapor dicitur; pinguis autem, & uinosus ad dulcem referuntur.

Quomodo fit tactio?

INSTRUMENTVM tactus dicimus esse nervos per corporis extremitates sparsos. arbitrantur autem quidam in ijs tantum fieri tactionem: & Galeni utuntur suffragio, nec tangendi uim è cerebro desuere. uerum, cum & Hippocrates dicat graues dolores obscurare leuiore: cumq; uideamus obstructions saepe fieri, quae intercipiunt tangendi uim; dicimus uim sentiendi à cerebro: nervos autem instrumentum esse.

de medio

de medio tactus, atque gustus non necesse est disputare. obiecta uerò dicuntur qualitates primæ: & quæ tangibiles uocantur, & nihil aliud sunt, quàm habitus consequentes materiam. de quibus uideatur Montani Metaphrasis in quartam Fen primi Canonis Auicenne. sunt & quædam communia obiecta; ut magnitudo, numerus, figura, motus, & quies: uerùm de his plura monere non necesse est. hoc postremò sciendum sensus omnes à moderatis obiectis recta affici: ab immoderatis lædi. sic splendor nimius obcæcat: sonus nimius surditatem affert: foetida lædunt; cum suauēs odores plurimum cerebrum recreent, & spiritus promptè reficiant. sic & de dolore sentiendum; obiecta enim uehementia tactus, uel gustatus grauiter sensus afficiunt: moderatè autem oblata obiecta necesse est aliquantulū in sensu consistere: deinde per neruos uehente spiritu in cerebrum ad sensum communem commeare. sed nunc de sensibus interioribus, quos Galenus principes uocat, agamus.

Quomodo fiunt sensus interiores?

OSTENDIMVS tres esse facultates: tot igitur erunt actiones; uidelicet imaginatio, ratiocinatio, & memoria. imaginatio complectitur, ut dixi, sensum communem: cui exteriores sensus offerunt, & annuntiant obiecta exteriora. fingit igitur imaginatio, seu phantasia ex his simulachra: aliàs quidem talia, quales sunt res: aliàs confusa, ex quibus uoluptatem, uel tristitiam

stitiam percipit . has imagines habent etiam animalia irrationalia ; ut canes , qui agnoscunt dominum &c. etc. ratiocinatio perceptas imagines cognoscit : de ijs cogitat : indiuidua ab indiuiduis discernit : eaq; diiudicat : sed causarum , item ueri , & falsi intelligentiam non habet ; nam hæc mentis est opus . hac etiam gallinæ animaduertunt sibi deesse pullos : ouis lupum inimicum cognoscit non iudicio ; sed secretionem quadam . memoria est imaginum elaboratarum imaginatione , & ratiocinatione : conseruatio , quæ fit crebra , meditatione .

Quid de somno , & insomnijs tenendum est ?

ILLUD , quod monui : nempe affectus cerebri proprios esse , atque somnum quidam sensuum quietem , in qua fit restauratio spirituum , & caloris refocillatio : quæ duo per uigilias præcipuè exhauriuntur . cæterum , cum spiritus in uigilijs dissipentur , & agitatio ne perpetua languidiores fiant ; quietem postulant : sunt enim uigiliæ sensuum agitatio per multum spiritum : qui , cum dissipantur ; quietem optant . porro , cū relinquantur ; quædam imagines in sensibus offerunt se per somnum sensui communi , & fiunt insomnia , quæ nihil aliud sunt , quàm agitationes . ideoq; cum insomnia grauius sunt ; quietem quoque istam turbant , quam spiritus requirunt . fit autem somnus tum præcipuè , cū iam à luce diurna spiritus non euocantur , & obnubilantur quasi uaporibus ascendentibus ab alimentis , seu potius

potius eorum coctione, atque nocturno frigore, uel saltem cerebri densantur. cum spiritus sunt pauci, & uapores multi; fit profundior, & uel propter exhalationis copiam, uel refrigerationem sensibus interioribus nullæ offeruntur imagines. ideo nec à cibo statim insomnia fiunt; sed, cum moderatus somnus est; offeruntur imagines sensibus interioribus miræ, quarum uarietates ex humorum constitutione corporum, eorumque uaria affectione quidam etiam cœlestes causas addunt, æstimantur. turbatis uero nimium spiritibus offeruntur spectra, atque alia horrenda. sed de his aliàs.

Dic de potentia motiua actione.

OBSERVANDVM est hoc tyronibus per cærotides arterias, quæ ab aorta. s. arteria magna rursus ad iugulum ex utraque parte tendunt, ac carotides. s. soporariæ: à practicis apoplecticæ, & subeticæ dicuntur, assidue è corde ferri in cerebrum spiritus: atque prius in plexu choroidi, qui fortasse διχτοειδής. s. retiformis à quibusdam appellatur (Nullus enim, ut Vesalius probat, sub cerebro, ut Galenus illum describit, in homine plexus reticularis est) elaborari, donec in spiritus animales à cerebro, eiusque meningibus conuertantur: nouasque uires adsciscant, quas in nervos sentientes, tangentes, & mouentes diffundunt. diffusio autem illa fit motu cerebri, qui in eo assiduus est tanquam in corde: cum enim contrahitur cerebrum, & interiores sinus coarctat; spiritus è prioribus uentriculis

culis in posteriores, & in nervos exprimit. dum autē attollitur motu; spiritum vitalem, atque per nares aerem trahit. hæc uero dum fiunt in postremo cerebri uerticulo cerebello dicto, duo tubercula glutia appellata huic adiacentia diducuntur, cum cerebrum attollitur. contrahuntur uerò, cum cerebrum contrahitur: inque medio horum epiphysis, cui à uerme nomen est, his insidet; ne spiritus relabi possit, uerum deprimatur: tum in eam cerebri capacitatem influat, & in spinæ dorso, quæ per longitudinem porrigitur (siquidem & ipsa medulla spinæ à postrema parte cerebri propagatur) illabantur. hinc igitur nervi ab hac medulla orti spiritum hunc accipiunt, eoq; roborantur, atque cum hoc, scilicet, spiritu animali facultatem, seu potentiam mouendi, quæ prima, & principalis motus causa est, in uniuersum corpus transmittunt. hæc autem facultas, seu potentia, quæ rectore spiritu utitur, edit actionem, quam *πρακτικὴν*. s. actuosam Galenus. 3. de causis sympt. & 6. methodi uocat.

Qua ratione fit practica actio?

PROPRIE practica dicta habent causam impulsuam, appetentiam, quæ commota à phantasia percipiente obiecta tanquam bona uel mala *ἢ ἢ πρᾶξιόν*. s. uoluntatem incitat. hæc uerò rursus facultatem, quæ præcipue effectrix est motus: illa spiritus: hi instrumenta, uidelicet musculos impellunt. porro musculus, qui Græcis *μῦς* appellatur, constat primò ex ligamento,

K

quod

quod ab osse, uel cartilagine ortum habet in plures fibras diuiso. deinde carne has continente, cui uenæ, & arteriæ ad nutriendum eum, & calore uitali totum musculum fouendum inseruntur. tertio neruo, qui eius principio insertus est. hoc uero principium musculi caput dicitur: medium, ubi in carne nerui, uenæ, atque arteriæ cœunt uenter. quæ autem parte neruorum, atque ligamentorum fibræ in unum conueniunt, & ἀνωδ' πασι. s. eneruationem faciunt, tendinemque musculi constituunt, cauda appellatur. non autem omnes musculi in tendines finiuntur: nam breuiores, quales sunt in larynge, qui in membranas desinunt, hoc carent. tendo uero à natura ligamenti parum differt: atque eius interuentu ossi, ut dixi, alligantur musculi, idque mouent. cæterum, etsi singuli musculi tenui membrana circumdati, & uestiti sunt, quæ eos inuicem distinguit: tamen numerus incertus est, nec promptè definiri potest. differentia uero eorum licet multiplex sit; sumitur enim à substantia, ortu, insertionem, à parte quam mouet: à forma, magnitudine, situ, colore fibrarum, genere, atque compactione, uentribus, tendinibus, atque munere, licet musculi proprium munus est, ut sit uoluntarij motus. instrumentum, sicut oculus, uisus. fit autem sic motus. neruus, ut dixi, adfert animalem spiritum, qui nunquam musculum destituit. hic facultatem aduehit, quo musculus extenditur, atque contrahitur, simul os uel membranam, cui inseritur, mouet, cum uero singuli musculi præter paucos unum genus

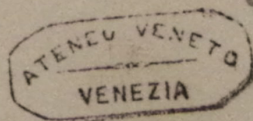
nus fibrarum habeant; quidam extensioni membri, quidam contractioni seruiunt. laborat autem musculus, siue extendatur, siue contrahatur nimium: ut, cum brachium tenetur immobile, quem motum tomicum uocant: qui ei similis est, quem in alis auium cum uno conatu, sine motu in aere uehuntur, esse uidemus. sed, cum mediam constitutionem obtinent; quiescunt musculi. hæc de motu locali.

De intellectus, seu mentis actionibus.

OSTENDI paucis uerbis cuius uim realem atque actus mentem seu ad collectum uocamus, substantiam diuinam esse separabilem à corpore atque immortalē actū eius simplicem atq; reflexum esse ponunt philosophi. nullius autem ingenij uis tanta est: neque ullius eloquentiæ tantum flumen, ut uel cogitando capere, uel oratione explicare omnes actiones diuinas mentis possit. superant hæc & Aristotelis summam ingenij perspicuitatem, & Demosthenis admirandam eloquentiam. cæterum hi, qui ad Aristotelicam doctrinam salutare iudicium adhibent, & quæ religioni aduersantur, repudiant: ac cum philosophiæ studio literas sanctas coniungunt, possunt quadam dextræ explicare. in quo numero sunt apud Græcos præcipui Basilii magnus, & duo Gregorij Nyssenus, & alter Nazzanzenus. apud Latinos multi quidem nomen aliquod studuerunt scriptis quærere: de quibus non libet censoriam

proferre sententiam, nec omnium trium quibus mirifice impediuntur, atque excruciantur quorundam libera-
lia ingenia, hoc in loco explicuit. illud moneamus iu-
niores non solum eos, qui uniuersam philosophiam tan-
quam animorum pestem ex hominum societate exterminandam putant: quos rectè Nazzanzenus *οὐκ αἰσῶμεν* non audiendos: uerùm nec istos sequēdos, qui ueterum ingenia eo usque admirantur, & amplexan-
tur, ut nihil neque uerum, neque probabile existiment, quod ab eorum institutione, ac disciplina discrepat, esse iudicamus. fugiendi autem sunt planè hi tanquam pestes, qui adeò stulti, & arrogantes sunt, ut in philo-
sophiæ ostentatione se religionis hostes profiteantur: quo ueri sapientes suo gregi, et peripatetici uiri uidean-
tur. nobis uerò, cum propositum sit isagogen Medicā docere; de actionibus, quæ facultatem sequuntur, monuisse sat est; siquidem actiones integræ facultates integras esse monstrant. horum uerò integritas tempera-
menti, ac primorum elementorum harmoniam, atque consensum indicat. hanc sanitatem dicimus, quæ nihil aliud est, quàm symmetria, à qua procedunt omnes actiones secundum naturam. habet uerò hæc symmetria in corporibus gradus: nam aliàs purior est, aliàs im-
purior. sed, cum non læduntur actiones; corpus salubre dicitur. s. retinet dispositionem naturalem, estq; actu sanum. s. integras actiones habet. sanitas autem symmetria triplici modo est in corpore: uel in tempera-
tura totius, atque partium: uel in compositione, uel in partium

in partium unitate, ut in nostra methodo diximus. atq;
cum adest; constituit unam partem medicinae, quae est
de tuenda sanitate. cum abest; alteram, quae est in cu-
randa, atque recuperanda. hinc definitio uetus medici-
nae in libello Hipp. de flatibus inscripto illa est. Medi-
cina est adiectio, uel detractio. adiectio quidem defi-
cientium: subtractio eorum, quae redundant. Galenus
uero in arte medica parua Hierophili definitionem po-
nit in hunc modum. Medicina est scientia salubrium,
insalubrium, & neutrorum. considerata autem sunt
corpora, causae, & signa salubria, insalubria, & neu-
tra; ut Montanus in suis tabulis in Galeni artem per-
spicue ostendit. sed nos sciamus medicinam esse artem
ratione certa, atque usu constitutam: qua corporis hu-
mani sanitatem tuemur, & morborum depulsionem ad-
iuuamus. ad tuendam sanitatem primum requiritur, ut
corporis nostri temperaturam non solum primam; sed
cuiuslibet aetati, & statui conuenientem cognoscamus.
hac cognita causae, quas Galenus. 85. in arte Medica
cap. conseruatrices uocat, nostri temporis medici res
non naturales recte adhibende sunt. dicuntur autem
non naturales; quia & secundum naturam, & praeter
naturam afficere corpora possunt: & sex numerantur;
uidelicet. 1. aer. 2. cibus, & potus. 3. motus, et quies.
4. somnus, & uigilie. 5. excretio, & retentio. 6. ani-
mi perturbationes. horum natura medico discenda, &
cognoscenda est, & corpori temperato symmetro, ac
sano, ut similia adhibenda. est enim hoc *ὁ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόσον*

λαον : similia similibus conseruari . cum autem istæ cau-
 sæ aliquo modo corpus alterant , non amplius sunt simi-
 les . idèò in ea parte ὕγιεινῆς , quam προφυλακὴν uocāt
 .s. præseruatricem , in qua alteramus , utimur contra-
 rijs κατὰ μικρὰ . porrò præseruatio debetur corpori
 neutro , quemadmodum θεραπευτικὴ : in qua contraria
 κατὰ μεγάλα adhibemus , corpori ægro . in ijs uerò cor-
 poribus , quæ à primo ortu neutra sunt , siue δυνάμεις
 νοσερά , ἐπανόρθωσις perpetuo requiritur . quemadmo-
 dum ἀνάλη-σις in ijs , quæ ex morbo iam conualescunt ,
 ac quibus afflictas uires restituimus . hic ἔρ cause tres
 congenitæ , seu necessariò corpus nostrum afficientes
 considerentur , uidelicet . 1 . siccitas , quæ ætatis cursu
 ad interitum nos uocat . 2 . assiduus , atque continuus
 substantiæ defluxus . 3 . ἔρ excrementorum calido au-
 cto , uel diminuto prouentus . his tribus , etsi medicus
 planè mederi non possit ; tamen aliquid adiumenti affer-
 re potest . cum uerò iam corpus morbo afficitur : estq;
 non tantùm leue πάθημα præter naturam : sed διαθε-
 σις contra naturam in corpore , uim ei inferens , et actio-
 nes lædens , hoc morbum dicimus : is est in corporis sub-
 stantia , parteq; similari , uel instrumentali . eius autē
 causa exterior à rebus præter naturam immodicæ alte-
 rantibus , uel à percussione plagæ ἔρ . proueniens , ἔρ
 causa προκαταρκτικὴ dicitur : uel uitium in contentis
 corporis , ἔρ hæc causa interna , seu εὐνογέμενι uoca-
 tur , quæ cum ita connectitur morbo , ut ea remota , se-
 quatur sanitas ; coniuncta dicitur . morbum tanquam
 causam

causam effectus sequuntur Symptomata, eaq; sunt. 1. functiones ipsæ, seu actiones læsæ. 2. corporis affectus 3. excretiones, uel suppressiones. signa autem nos in causarum, & morborum cognitionem ducunt: quorū fontes in idea Hipp. & multis in locis à Montano monstrantur. hæc dextrè, ac diligenter medico consideranda sunt, ut nobis causam morbi, locum affectum, & facultatis mensuram monstrent. hic non tantum præceptio uim aliqua cognitio; sed usus quoque requiritur atque artificiosa coniectura opus est. primò igitur sic locus affectus cognoscitur; cum considerata actione læsa eius instrumentum affectum uidemus. deinde per ea, quæ excernuntur, ut in urinis caruncule, renes læsos indicant, lamine uesticæ &c. tertio ad cognitionem loci affecti ducit nos dolor. 4. Symptomata propria, ut rubor maxillæ in peripneumonia. causæ uerò considerandæ sunt primùm quidem principales, siue sint procatareticæ, siue *συνγενεῖς*, siue communetæ. deinde uidenda *συνάιτια*, seu causæ adiuuantes. tertio, si qua fortè causa habet λόγον, ἢ ἔκ ἀνδρ. .s. scilicet ne qua non potest fieri curatio. ac primùm considerandæ res scilicet non naturales, uidelicet, aer, cibus, potus &c. deinde internæ; uidelicet spiritus, & humores, & quicquid contentorum nomine complectimur. postremò ipsarum causarum connexio; ut in omni fluxione quatuor causarum connexio est, una in materia; altera in membro mandante, ut uocant tertia in recipiente, & quarta in uijs.

Consideratis causis cum facultatis læsio uidetur, morbi magnitudo; apparet, quam monstrant Symptomata uehementia, & dignitas partis affectæ. hic uidendum, an plures morbi sint complicati, an uerò unus: et utrū is per consensum, seu συµπάθειαν insit: an uerò per ιδιότητα: obseruandumq; an morbus sit in tempera-
tura, uel in compositione, uel in continui dissolutione & quo pacto primo & per se, quod morbi proprium est, actionem ledat. hoc cognito morbus quidem sui ablationem indicat. quid uerò agendum sit, terminus morbi, qui uel factus est, uel sit, monet. secundo quantum sit agendum in mole, indicant corporis uires quātum in gradu, & consideratione morbi & temperamēti totius hominis, uel partis, petitur. tertio quomodo sit agendum primò iudicant ægri mores, seu natura insiti, seu consuetudine accersiti. huc autem tanquam coindicantia referuntur ætas, sexus, uitæ genus, regio anni, tempus, constitutiones cœli, & τὰ περιέχοντες. deinde quomodo sit agendum, præcipuè motus, & quies materiæ indicant, quæ aut fluit, aut fluxa, est, aut partim fluxit, partim est fluxura. postremò natura loci affecti: in qua consideranda primū, substantia partis sitne carnea, uenosa, ossea &c. deinde modus substantiæ, utrum dura, mollis, rara, densa. item temperamentum, compositio, & conformatio membri, situs, & forma, colligantia, seu cum alijs communitas, sensus præstantia, nobilitas, & necessitas actionis. quarto, quando sit agendum; motus, & tempus morbi indicat.

dicat. motus uel est uelocissimus, uel uelox, uel tardus. tempora morborum tam uniuersalia, quam particularia quatuor sunt: principium, incrementum, uigor, seu status, & declinatio. quinto, ubi sit agendum, indicant situs loci affecti. ex his fontibus oriuntur eundem ~~et~~ seu indicationes. s. certa animi comprehensiones, ex collatione morbi, seu nocentis, & conferentis. s. auxilij rerum consideratione collectæ, quæ medicum in recto proposito agendi confirmant. id uerò fit, cum utriusque naturam, uidelicet morbi, atque remedij causas cognoscimus. & contraria contrarijs rectè opponimus: ac quid primò, quid secundò sit faciendum, statuimus. hæc mentis comprehensio, quam medici indicationem, ut dixi, uocant, semper nobis in actione medica præluere debet: eaq; medicos artifices ab alijs imperitis, & audaculis practicis discernit. ac animaduertendum diligenter in actione medica est ad id, quod indicat (quod in morbis est præter naturā) & id quod indicatur. s. ad auxilium, seu remedium corpori offerendum. hinc illud uulgare dictum semper uidendum, quid natum agere, quid natum pati. ubi uerò plures sunt indicationes. s. agendi rationes; plura erunt etiam & diuersa indicantia. hic quæ sint potiora, et digniora, æstimandum medico; ut ordine possit medicationē instituere, & necessaria primū facere. sed de his alibi quid diximus in nostra Therapeutica methodo: et hæc commonemus, ut uideant tyrones, quid in tota Isagoge medica, quam instituimus, sit reliquum. nec exi-

stiment

stinent se uno momento, aut exiguo temporis spatio medicos fieri posse. porro, cum meditatio, quæ est recta remediorum, causis symptomatum aduersantium applicatio, in tribus consistat, in dieta, & re-
cta uictus ratione, pharmaceutica, & chirurgia; medicus considerata temperatura ægri, natura morbi, & præsertim uirium diligenti ratione habita debet uictus rationem principiò ægro præscribere. deinde, si morbus à plenitudine, in quo missio sanguinis requiritur; primum chirurgiam aduocare, atque sanguinem extrahere oportet. si uerò cacochymia adest; principiò per syrupos, qui Actuarius, Serapia, & Nicolao Myrepso *ὑποκρίματα* dicuntur præparato humore corpus est conuenienti medicamēto purgandum. hic uerò medicamentum. scilicet quod tuto humorem superfluum educat, adhibendum est: atque illud Mesuæ tenendum istum esse gradum sapientiæ, ut ad medicinas fortes non deueniamus, nisi ubi debiles non contulerint. sunt autem tres purgantium medicamentorum, quæ substantiæ similitudine, seu forma propria humores, tanquam magnes ferrum, quemadmodum Galenus ait, eliciunt, classes: quædam enim prorsus maligna sunt; quia uenenata qualitate purgant; ut esula, turbith, scammonium, præsertim nostrum colocynthis. hæc raro sine periculo exhibentur, nisi ab exercitato medico: & ubi mediocria non adiuuant, adhibenda sunt. alia sunt medicamenta prorsus innocua, & benigna, ac lenientia potius, quam cathartica uocanda, quæ à fortiori calore statim in alimen-
menti

menti naturam transeunt; ut manna, medulla cassie, quam florem uocant, pruna &c. hæc ante cibum sumpta aluum emolliunt. alia sunt mediocria; ut aloë, rheubarbarum, agarius, sena, quæ si rectè, ac tempestiuè adhibeantur; nullam prorsus noxam inferunt. si secus; uel cum difficultate purgant, uel in humorem, quem educere debebant, transeunt. ut autem tutò, & faciliè purgent; primum forma, & quantitas conueniens eligenda est: secundo humores præparandi: tertio, ut uires liberæ sint, uidendum. quarto, ut cum naturæ uires integræ sunt, exhibeantur. nam uiribus collapsis, & morbo superante naturam nulla medicatio recta est. sed de euacuatione, ac uarijs formis medicamentorum purgantium, deq; reliquis ad artem medicam pertinentibus aliàs agemus plura. hæc autem ideo, ut supra dixi, monui, ne tyrones existiment se subito ex inspectione compendiorum artifices fieri posse: & hanc diuinam artem ordine ex Hippocrate, & Galeno, atq; authoribus probatis discant. in toto autem studiorum cursu insistant methodo, & integrum doctrinæ corpus constituere studeant. atque dum huic rei legentes scripta integra ueterum operam dant; multas perspicuas, & communes sententias, quæ ἀξιώματα uocamus, adnotent, & Aphoristicam doctrinam augeant: familiares sibi, non solum lectione; sed inspectione diligenti, partium totius corporis humani appellationes reddat: horum substantiam, figuram, situm, consensum, compositionem, usum, & morbos teneant: morborum causas

sas stua

sas studiose inuestigent, & exempla curationum studio
se obseruent: remedia discant: multa simplicia, & ar-
tificiosas compositiones ament. non mirentur coacer-
uationes, & confusiones medicamentorum: nullum
remedij genus, nisi certa indicatione habita adhibeant.
denique uictus rationem, quæ in hac hominum, atque
morum peruersitate negligitur, studiose discant, &
tueantur. de his uerò plura monebo in nostra methodo
Therapeutica: eam rudiores, & tenuiores esse, quàm,
ut in nomine Montani apparere debeat, hoc quoque lo-
co fateor. & ut hic labor Tyronum medicinæ causa
susceptus à Deo Opt. Max. & benignissimo fortune-
tur; precor.

IOANNIS BAPTISTAE
MONTANI VERONENSIS
PERIOCHA METHODICA
IN GALENI LIBROS

De elementis,
De Natura humana,
De Atra bile,
Et de temperamentis, & facultatibus naturali-
bus edita opera, & studio IOANNIS CRA-
TONIS Vratislaviensis Medici Cæsarei.

Cum privilegio S. Cæsareæ Maiestatis
ad annos sex.

VENETIIS,
Ex Officina Valgrisiiana. M D LX.

PRAESTANTISSIMO
VIRO NICOLAO
REDINGERO SENATORI
VRATISLAVIENSI.

IOANNES CRATO. D. S.

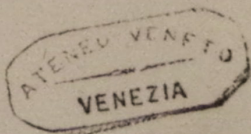
UPERIORIBVS scriptis
testatus sum hoc mihi
esse propositū, vt com-
monstrata via, ac osten-
sis metis, & circun-
scriptis, cancellis artis
Medicæ studiosos ad le-
ctionem veterum dedu-
cam, & aditum patefaciam atque muniam. cum
autem Montanica ista ad similitudinem exercitatio-
num nostrarum propè accederent, & viam quandam
certam omiſſis ambagibus perueniēdi ad doctrinam
Hippocratis & Galeni ostēderent; uolui ea studioſo-
rum causa nostris pagellis adiungere atque hoc in lo-
co de modo, atque ratione, qua mihi ad legendum,
& cognoscendum Galenum videatur accommoda-
tissima, pauca monere. non dubium autem est, quin
idem

idem in Galenicis scriptis cognoscendis sit spectandum, quod in ceteris doctrinis si quis rectè uelit in ijs uersari, atque eas percipere; fieri solet uidelicet, ut doctoris propositum teneamus. idque perpetuo in discendo animo intueamur et omnia, quæ ad id facere uideantur diligenter, atque certo ordine obseruemus. Galenum uerò artem medicam uoluisse methodo rationali tradere, & doctrinam Hippocratis illustrare atque augere, manifestius est, quàm ut probabiliter hoc longius exponendum esse uideatur. itaque eius doctrinæ studiosum duo potissimum spectare in lectione oportet: primum ut methodo, ac certa via, & modo corpus doctrinæ integrum partium singularum explicationes sibi cōstituat atque animo teneat. deinde operam ut det, quo Hippocratis doctrinam non modò perspicuam & planam sibi reddat; verùm quo pacto augeri & confirmari possit, etiam atque etiam uideat. quod ad primum attinet, rectissime id consequetur; si inter legendum in hæc Montani exempla intuebitur: & in singulos Galeni libros, præsertim in quibus artem, vel eius partes explicat. similem *συνατοποίησιν* sibi facere studebit, & diligenter obseruabit, ubi eadem plenius explanatus, & liquidius sint tradita: hac enim obseruatione ad constitutionem, absolutionemque corporis doctrin-

doctrina, & rerum explicationem nihil melius, aut
 præstabilius: ac eiusmodi Lectio certissimus & ve-
 rissimus est Interpres. alterum verò ut in Galeno
 consequamur, attentio, & scriptio requiritur: estque
 hic stylus optimus discendi magister. animaduertet
 igitur primùm diligens lector sibi que annotabit quo
 pacto non tantùm singulas sententias; uerùm ver-
 ba interdum Hippocratis ponderet, atque explicet:
 ac in Galeni sensu mentem suam figere, atque loca-
 re conetur. hic verò, cum in varias pugnas, quæ ei
 cum sectarum authoribus sunt, incidet; non has o-
 ciosas λογισμίας esse putet, verùm ad cōfirmandas
 atque augendas Hippocraticas copias facere eas exi-
 stimet. est enim non minus necessarium reuocare ani-
 mos ab errore, & præmunire ostensione falsitatis,
 quàm recta docere: siquidem secundus est error: et
 quælibet atas de veteribus quasi novos gignit atque
 producit. errores igitur singularum sectarum, ea-
 rumq; refutationes firmas, ac perspicuas annotabit
 & ne quo ipse capiatur, cauebit. occurrent quoque
 in lectione Galeni multæ historia, & curationum re-
 citationes, quas, si quis ut exempla rationalis me-
 thodi obseruabit, & præcepta artis cum ijs conse-
 ret, ac in certum ordinem rediget; non solum doctri-
 na Hippocraticæ multum lucis, & firmitatis; ve-

rum singulare præsidium, & adiumentum suis medicationibus afferet: nulla enim re magis, quam exemplo docemur, atque confirmamur præsertim, cum rationibus instructi actionum causas intelligimus, & aliorum factis nobis, quod ex usu sit, admonemur. non facile, si fortè alicui (exempli causa hoc ponamus) os femoris exciderit; is reducere hoc in adultis tentabit, qui Hipp. frustra in eo periculum fecisse cognouerit. proinde hac collectione exemplorum nihil ad rectum usum artis vtilius, vel conducibilius sibi futurum studiosi putent: nec se male collocasse tempus putabunt, quod observationi, & annotationi curationū tribuent: exercitatione enim atque observatione firmari artem tradit Galenus: neque sine hac methodum vniuersalem bonum artificem efficere posse affirmat: siquidem non satis est, vt Hippocrates monet, ratione artem medicam cognitam habere; verum ὁμολὴν ὁμιλίῃν oportet: & ut quàmminimè erremus; rectè experiundo, atque de exemplis, quid nobis sequendum sit, discere. Cum autem in usu artis, & toto studiorum itinere oracula Hippocratis, quæ Aphorismos seu separatas sententias appellamus nobis præluce de beant; non solum eorum interpretationi diligenter studere, atque ipsas sententias siue in eo libello, qui titulo Apho-

Aphorismorum extat, siue in alijs Hippocratis re-
 periantur memoria mandare; verumetiam de do-
 ctina Galeni augere eas, atq; amplificare debemus.
 neque enim Hippocrates aphoristica doctrinam ita
 perfecit, atque absoluit; vt nulla ad eam accessio fie-
 ri posse videatur: sed omnis non solum Galeni; ve-
 rumetiam aliorum Græcorum, & Latinorum lectio,
 modò obseruationis cura animus legentis nō vacet;
 eam multiplicare, atque exornare potest. studiosè
 verò in primis istas sententias, quæ signorum ratio-
 nem, & prædictionum modum ostendunt, nobis no-
 tas, atque perspectas esse oportet: & cur sint tra-
 ditæ; causas intelligere: ne temeraria prædictione,
 ac falsa artis fiducia ægros conturbemus, & bonam
 de nobis existimationem amittamus, vel desperatis
 manum admoueamus. porrò, vt hoc quàm rectissi-
 mè fiat, nostraq; cognitio vere salutis hominum in
 seruire queat; corporum humanorum exacta notitia
 nobis habenda est: suntq; non tantum è libris singu-
 larum partium substantia, compositio, temperatu-
 ra, situs, consensus, & colligantia (vt vocant)
 cum alijs, actiones, morbiq; discendi: verumetiam
 oculis illa contemplanda, & sæpe intuenda. hic ve-
 rò cum de musculis, & partibus quibusdam exili-
 bus mirificæ sint tam veterum, quàm recentiorum

rixæ, acquiescendum est in ea sententia, quam vel
 auctoritas, vel usus, & medicationes, atque consen-
 sus præstatorum artificum veriore esse monstrât:
 nec unquam finis contentionum inter Anatomicos,
 & Herbarios studiosis sperandus, præsertim cum, ut
 in singulis terris; sic etiam in corporibus semper ali-
 quid peculiare conspiciatur. etsi autem negare non
 possumus, nisi hoc ingrâtè facere velimus, recen-
 tiorum opera, atque diligentia multùm anatomica,
 seu doctrinam de cognitione corporis humani, et me-
 dicamentorum tam simplicium dijudicatione, quàm
 compositorum ratione auctam; tamen non propte-
 rea, quæ de his Galenus scripsit, negligenda sunt.
 sed quæ in illis rectè dicta animaduertimus, utraq;
 manu tenenda: &, si qua temerè, vel non confide-
 ratis verè sententijs, vel studio contradicendi labe-
 factari videmus; ea quo pacto tueri, atque defendi
 possint, spectandum. ac, cum, ut Galenus ait, er-
 rare non sit supra captum humanum, condonanda
 sunt quædam vel memoriæ, vel iudicij *ἀμαρτήματα*
 bonis authoribus; eaq; dextrè corrigēda. hic autem
 observabit studiosus lector, quàm multa de veterum
 scriptis collecta Galenus recitet: quàm dextrè sæpe
 integra scripta in compendium redigat: quæ probet:
 quæne improbet: quasq; iudicij sui rationes afferat.

quia

quia verò dictis Hipp. non voluit nos assentiri propter authoritatem; verum rationes evidentes: eadem sententia ipsum quoque teneri existimabunt, & non tam dictis, quam rationibus Galeni fidem adhibebunt. cum autem ignari doctrinæ de natura rerum de rationibus nihil iudicare possint; facile intelligunt artis medicæ studiosi verbum illud Damasceni verum esse. Qui in scientijs naturalibus versatus non est, medicum se fore desperet. in primis autem ut nō tantum de temperatura corporum; verum & auxiliorum rectè iudicet, & rationem modumq; adhibendi, atque medicamenta componendi, & miscendi, et variandi cognoscat, scientia de rerum natura in medico requiritur. quomodo enim intelliget medicamentum esse calidum, vel siccum; nisi siccitatis, & caliditatis causas, atque notas teneat? hæc verò, ut conspectiora sint, primum quidem non solum descriptiones, & imagines simplicium; sed ipsa etiam nosse: nec disputationum Physicarum de causis saporis, & odoris ignarum esse oportet: deinde, cum his ea, quæ in libris de simplicium medicamentorum facultatibus, deq; eorundem compositione reperiuntur: diligenter conferre, atque attentè in compositione rationem methodicam spectare. ut autem methodus simplicia cognoscendi nihil aliud est, quam naturæ

rerum consideratio, qua spectatur artificiosè quibus
 de causis hac, vel illa qualitate, & vi prædita ad
 has, vel illas affectiones medicamenta adhibeantur:
 sic componendi methodus est quædam artificiosa na-
 turæ imitatio, qua, dum simplex intentionibus cu-
 rativis non subseruit; miscentur medicamenta si-
 milia gradu, vel specie, vel dissimilia, vel contraria
 servata ea analogia, ut sequatur forma, quam intē-
 dit artifex introducere: & secundum quam agere re-
 ctissimè, & in qua commodissimè conservari possit.
 in usu verò indicationibus certis gubernantibus iu-
 dicium, atque actionem medici conferuntur auxilia,
 atque vires eorum cum ipsis morbis, ac horum cau-
 sis: & quæ, ac quomodo naturæ prodesse auxiliūq;
 ferre possint, deniq; quam proportionem medicamē-
 tum cum affectione, cui adhibetur, habeat, specta-
 mus. sed de his suo loco dicemus plura. illud hīc mo-
 nendum est ad iudicij dexteritatem plurimum facere
 non solum hac in parte, verum in vniuersa physiolo-
 gia; si Aristotelica cum Galenicis diligenter confe-
 rantur. nec Arabum lectionem, præsertim Auicen-
 næ, Auerroidis, Auenzoaris, & Mesuæ &c. pror-
 sus negligemus, sed iudicio recto in legendo utemur:
 & quod Montanus dicebat, nos in illis multos er-
 rores, qui vel temporum incuria, vel interpretum
 negligen-

negligentia irrepsérunt, legere existimabimus. græcorum aut collationem Philotei, Aretæi, Ruffi, Dioscoridis, Pauli, Aetij, Tralliani, Actuarij, Stephani Atheniensis plurimum lucis, atque momenti lectioni Galeni allaturam tam certum, atque persuasum nobis esse debet, quàm quod est certissimum. cæterum de viris ingenio quidem præstâtibus: sed qui in seculum Βασιλειον incidérunt, ac multò plura intricant, quàm extricant, Iacobo, Monacho, Vgone, Gentile, Petro Aponensi nihil hic dico: Latinos verò, Celsum, Plinium, Aurclianum, Marcellum, & alios, qui nondum inclinata re latina scripsérunt: certè cognoscendos statuo: præsertim cum res à Græcis traditas, & intelligant, & explicent. practicos (vt vocant) Nicolum, Valescum, Gordonium, Gradium, Montagnanum, Herculanum, Gattanarium, Varegnanum, Sauonarolam, Tornamirum, Guainerum, Bauerium, Barzicinum & recentiores his fortasse nō inferiores, cum multa vsu didicerint, & monere rectè possint, vt nequaquam penitus abijciendos puto, ita in illis bona ingenia ad eum modum occupari nolim, vt interea lectionem, & cognitionem integram Galeni negligant, & Hippocraticæ doctrinæ obliuiscantur. quò enim hæc vehementius placuerit præ cæteris, & quis illam plu

ris fecerit, eò se magis in studio medico profecisse existimabit. cum verò recentiores Galeni, & Hippocratis interpretes, Leonicens, Montanus, Curtius, Manardus, Fernelius, Iulius Alexandrinus, Trincavella, Iacobus Syluius, Rondeletius, Valeriola, Fuchsius, Biesius, Gesnerus, alijq; complures doctrina, atque usu artis medicæ viri excellentes, quorum lucubrationes, vel extant, vel in expectatione sunt, doctrinam veterum, in primis autem Hippocratis, & Galeni, omnibus modis illustrare, & contra quorundam curiositatem tueri conentur, gratissimo animo studiosos eorum labores amplecti: & non modò in legendo illorum iudicium, ac præscriptum ordinem sequi, verum integrum doctrinæ corpus sibi, adhibitis quasi his architectis constituere, atque exadificare debent. verissimè inquit Plato tenuiores animi seria studia non suscipiunt: ideò prudètia, & iudicio eorum, qui in arte diu, & cum laude sunt versati, niti atque regi iuniorum conatum oportet. sed nescio, quomodo haud equidem rectè tanquam in Sirenium scopulis hærent plurimi in recentioribus libellis: & de his opinione quadam mirifica scientiæ instantur. multi in veterum quidem lectione versantur, sed, cum viam doctrinæ ignorent, nec prudèti duce, atque magistro uti velint; sit ut de illis, quod

Graci

Græci dicunt καλῶς μὲν τέχῃσιν, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς οὐδ' ὡς
 verè usurpari possit. neque enim integræ, aut soli-
 dæ eruditionis causa, sed ostentationis inanis vete-
 res legunt: & modò huc, modò illuc feruntur. &
 si quid fortè in transitu tanquam canis & Nilo obbi-
 bunt; vel impudenter eructant: vel, cum sint κακο-
 νόμαχοι; in absurdas opiniones conuertunt, ac de il-
 lo veluti araneus ex se aliquid fingunt. sed hæc mit-
 tamus. de ordine verò librorum, utinam extaret is
 liber, quem se Galenus scripsisse affirmat. interea
 verò pauca ea, quæ initio περὶ σωθέσεως τῶν φαρμά-
 κων τῶν καταγύν, & ad finem libelli μικροτέχνης mo-
 net, artis medicæ studiosi considerent. atque his ad-
 hibeant ea, quæ tum alij viri docti, tum præcipuè
 Montanus, Iulius Alexandrinus & Iacobus Syl-
 uius de ordine, ac ratione ordinis, quo libri Galeni
 legendi sint tradunt. huic meo consilio si qui obtem-
 perauerint, & non modò paucis annis in doctrina
 Hippocratis, & Galeni versandum, verùm consc-
 nescendum sibi existimauerint, magnum non solùm
 ipsi commodum ex eo adipiscuntur, verùm præcla-
 rè de rebus humanis agetur: dum plurimi ex illorū
 eruditione industria, ac exercitatione id capient: &
 medici conseruationi corporum humanorum, rectæ
 conscientiæ, veræq; dignitati maiorem, atque optan-
 dum

dum in modum consulent . in Lectione verò ita versabuntur , vt Græca cum bonis interpretationibus latinis coniungant , ac repetitam , & iteratam lectionem optimum commentarium esse sibi persuadebunt : nec stylo , quantumvis sit laboriosum multa scribere , parcendum putabunt . ego quòd potui , quòdq; cum beneuolentia coniunctum est , monitis iuuare doctrinæ cupidos volui : quibus si non omnes moueo , aut deletto ; sciant hæc magis ad exacuendos bonos , qui vera discere cupiunt , quàm deferrendos improbos , quibus audacia pro scientia est nobis suscepta . Tibi verò præstantissime REDINGERE quod hoc in loco ἀποσφωῶν εἴη inaptum , & parum conueniens personæ tuæ , qui non medica , sed politica magna cum laude tractas , quibusdam videbitur : tamen non solum hanc tenuem gratificatiunculam , verum longè maiora beneuolentiæ tuæ erga me singulari , & meritis in rem literariam deberi verè statuo : vestrumq; genus prædicationem magnam mereri , quod fratres tui , IOANNES THOMAS , atque IACOBVS cum singulari spe in Iuris , & optimarum artium studijs versantur : & vos magna liberalitate bona , & moderata ingenia , ne fortuna aduersante in studiorum curriculo impediuntur , adiuuatis . quare hanc significationem voluntatis meæ tibi,

tibi, tuisq; amantissimè deuinctæ libenti animo accipies: & me hominis amicissimi, & beneuolentissimi officio nullo vnquam tempore aut loco defuturū planè tibi persuadebis. Te vt viuere diu, & rectissimè valere opto; ita, cum tibi nunc valetudo ægra, atque infirma sit; vt Deo dante confirmetur; optima fide operam do. Vratislauiæ die xx Nouembris: die meo Natali, quo xl. ætatis annum inchoabam: quem, vt benignè CHRISTVS è Virgine ante annos M CCCCCLIX. natus, fortunet; toto pectore precor.

173
IOANNIS BAPTISTAE

MONTANI *σωματοποιήσεως*

LIBRORVM,

DE ELEMENTIS.

VM omnis methodus, ars, actio,
& praelectio bonū aliquod appe-
tere uideatur, cuius gratia agit,
quodcunque agit: medicina autem
cum sit ars, & ipsa finem necessa-
riò habet aliquod bonum. bonum

autem, quod inquiritur in medicina, & cuius gratia
agit, constat esse sanitatem. sed, cum omnis ars sit col-
lectio quaedam multorum theorematū ad utile aliquod
in uita directum, quod habet rationem boni: propte-
rea medicina habebit necessariò collectionem, quæ theo-
remata, si unam artem facere debent; non tantum ad
unum finem dirigentur; sed etiam inter se mutuum ha-
bebunt connexum. ut igitur habeamus sententiam horū
theorematum, suiq; connexus, & relationem ad finem;
progredi duabus uijs possumus. altera est per uiam com-
positionis: altera est, quæ ab opposito. quando ab ul-
timo ad primum resoluendo regredimur: & ista uia re-
solutiua dicitur, quæ fit à notione finis. hanc in omni-
bus suis libris Galenus, ubi ex professo uel artem, uel
ipsius partem instruit, semper prosequitur, propterea

Finis medi-
cinæ sani-
tas.
Ars quid

Doctrina
cōpositio-
nis & reso-
lutionis.

nos

nos quoque, qui Galeni dogmata profiteamur ea uia insistentes, totam artem compendio trademus ita, ut inde non tantum habeantur summa capita singularum partium ipsius; sed ut Galeni libri per eandem methodum distinguantur, ususq; atque utilitates singulorum librorum habeantur. cum ergo (ut diximus) à notione

Finis Medicinae sanitas,
Sanitas qd

finis resolutionem in artibus fieri oporteat, finisq; sit in medicina sanitas; ab ipsius ratione exordiri oportet. primò ergo conceptum, quem habemus, sanitas est: ut sit habitus quidam corporis, unde actiones proueniunt secundum naturam: & proportio quedam sit quorundam, ex quibus animal constat. in animali autem uidemus multorum membrorum compositionem diuersissimam ad diuersos usus fabricatam. uidemus præterea unionem partium ita, ut, dum sunt constituta in tali structura, & tali unione, & proportionem; actiones laudabiles fiant. & talis unio partium, ac talis compositio diuersorum instrumentorum præsupponit mixtionem quandam esse alicuius, & aliquorum elementorum: ex quo, uel ex quibus huiusmodi partes componantur. à notione igitur finis hæc habemus hætenus. quòd si sanitas debet acquiri, aut conseruari; necessarium est scire proportionem, quæ est in corpore, complexione & unitate partium ita, ut dum se habent secundum naturam; conseruentur: dum uerò excesserint; restituantur. ex quibus ita dispositis seruandis sex sequuntur partes methodi: una est methodus, uiaq; ac certa ratio sanitatis tuendæ. altera est methodus recuperandæ sanitatis,

1. Sanitas
conseruanda.

2. Amissa

tis,

tis, quæ amissa fuit. (De libris Galeni, qui ad utrâq; methodum seruiunt suis locis dicemus, & eorum scopos, & intentiones declarabimus) sed, cum sæpe proportionibus prædictæ, & earum oppositiones proportionem sensui non sunt manifestæ, quibusdam apparentibus necessario cognosci oportet: propterea altera pars methodi inuenienda est: in qua eadem uia, ac ratione signorum formas, ac regulas colligemus. et ita erit tertia methodi pars. ac simili modo suis locis Galeni libros enarrabimus, eorumq; summa capita dicemus: in quibus huiusmodi methodus tradetur. quoniam uero signa necessario indicant; significant aut corporis, aut corporum dispositiones tum naturales, tum præter naturam. propterea quoque pars quarta methodi ad usum necessarium accedit: in qua tradi debet uia, ac ratio, quomodo quæcumq; dispositio accidere possit corpori præter naturam. Nec desunt circa hanc partem methodi Galeni uolumina, quæ suo loco non omittantur. frustra autem inquiremus uel dispositionem præter naturam, uel naturales, uel signa etiam, eorumq; causas, nisi principia elementaq; cognosceremus: ex quibus natura consistat. constare autem diximus tum ex aliquo, uel aliquibus elementis, tum ex compositione multarum partium, siue instrumentorum, tum ex congruo eorundem connexu, et figura. tunc igitur resultat quinta methodi pars, in qua agere oportet de elementis, de temperamentis, membrorum connexu, & facultatibus eorundem. de qua methodi parte sicut & de reliquis omnibus

recuperanda.

3. doctrina signorum.

4. De dispositionibus præter naturam.

5. Elementa & temperamenta corpori cognoscenda.

6. De materia medica
mëtorum.

Principia
ex quibus
côstat animal
sunt elementa.

Galenus in
quirit utrũ
vnum vel
plura elementa.

nibus Dux noster Galenus exquisitissimè pertractat; sicuti nos paulò post recensebimus. cum uerò ars tota Medici circa actionem uersetur, actioq; huiusmodi instrumento indigeat, quibus tum conseruare, tum acquirere sanitatem possimus: propterea materia quoq; huiusmodi instrumentorum requirenda est. unde quæque sexta, & ultima methodi pars elicitur: de qua plurimi quoque Galeni libri extant, quorum singulorum sententias considerabimus. à notione igitur finis eliciamus (sicuti apparet) sex methodi partes, quæ ita ad artem nostram medicam sunt tum sufficientes, tum necesse. & quantum ad sufficientiam neque plures, neque pauciores esse possunt: quantum ad necessitatem nullo modo nos posse assequi medicinæ artem sine horũ omnium cognitione optima. igitur ab ea, quæ secundũ compositionis ordinem occurrit, incipiemus: & ab ultima, quæ secundum ordinem resolutionis, quæ prima fuerat, progrediemur. primum, quod occurrit in hoc ordine, est, ut consideremus principia, ex quibus constat animal. prima autem principia sunt elementa. habemus itaque, sicuti polliciti sumus, præ manibus libros Galeni de elementis. uideamus quoque methodũ, qua ipse nititur in elementis corporibus dijudicandis. unum igitur proponit à natura rei obseruatum, in quo fundabit totam inquisitionem de elementis. primum tale est querere, utrum unum, uel plura sint elementa. secundum, si plura, quæ, quot, & qualia. ad primum utrum unum, uel plura, ex Hippocratis fundamento ita

ita inquiri. Si unum esset elementum, ex quo animal componeretur; non doleret; dolet autem: ergo non unum. hæc tota sententia est, in qua maximè innuitur plura esse elementa. quòd autem elementa cum plura sint, ab inuicem etià patiantur, probat ex eodem ferè fundamento, scilicet ex dolore. Nisi enim paterentur, alterarenturq; elementa; nihil sentiret animal plus ex ictu, & punctura, quam sentiat domus composita ex lateribus, & cemento. In qua re unū est aduertendum, quàm sibi conformis Galenus sit: qui alibi credit solutionem continui primam, & propriam causam esse doloris. datur hic ansa dubitandi, ut cautiore progrediamur: sed non est propositum nostrum quæstiones discutere. postquam igitur probauit tum plura, tum alterabilia, præterea esse quatuor, ex quibus mundus constitueretur: ex eisdem enim alimur, ex quibus sumus; alimur autem ex elementis: ergò ex elementis constituimur. unde consequentiam pluribus uerbis probat, disputatq; contra Atheum aliter sentientem: docetq; ibidem, utrum elementa sint qualitatis primæ, uel corpus ex his, & materia prima compositum: & utrum commisceantur simul corpora tantum, sicuti stoici uoluerunt: an qualitates tantum, sicuti ipse docebat Aristoteles: an utrumque, sicuti ipse magis credere uidetur. His peractis primo libro

Summa primi
libri de elemē-
tis.

Elemēta ab in-
uicem patian-
tur & alteran-
tur.

M elementum

In secundo libro agit Galenus de secundis elementis videlicet humoribus.

Ratione fibrarum coagulationis sanguinis.

elementorum eadem methodo inquiri in secundo de secundis elementis humani corporis, quæ sunt humores. Methodus autem inquirendi talis est. ex sanguine nutritur animal: ergo ex quatuor constat humoribus. probat consequentiam cum medijs traditis ab Hipp. in libro de natura humana. Tum quia in sanguine quaecunque sano quatuor diuersæ substantiæ reperiuntur: pars aquæ, crassa: pars fœculenta terrestris, quam probat ex fibris apparentibus in sanguine ratione quarum fibrarum extra uenas coagulatur pars subtilior. supernatant alia substantia inter omnes istas media, quæ propriè syncerus sanguis appellatur. probat etiam ex alia ratione, quod medicine, quæ proprios humores ab occulta uirtute attrahunt, semper habeant in corporibus etiã sanis, quod attrahant, siue humor attractus sit biliosus, siue pituitosus, siue melancholicus: ubi obiter disputat contra Erasistratum, quæ medicamenta generare proprium humorem in corpore possint. Et sic perficitur tota speculatio de elementis ab ipso Galeno.

LIBRI DE HUMANA

NATURA *συντατομοίσις.*

ACCEDAMVS modò ad librum de natura humana Hippocratis, quam tali methodo inquiri-

inquiri . in hoc libro intentio est inuenire natu-
ram humani corporis : primò , an multiplex , an
una sit . uenaturq; multiplicem tum ex sensu :
quoniam , si esset una ; non sentiret animal : tum
ex alteratione ; quoniam calefit , frigescit . sed
nihil alteratur , nisi de contrario in contrarium .
ergo , si alteratur ; multiplex est , & non una .

Tandem ex generatione ; ex semine enim genera-
tur , & ex alimento attracto à uirtute seminis :
ergo ex pluribus generatur . inquiri postea , ex
quo multiplex est , ex quot cōstituatur : probatq;
ex quatuor , quoniam ex ijsdem sumus , & nutri-
mur . ex elementis autem nutrimur ; ergo ex ele-
mentis sumus , ut discurrenti patet . Quatuor
autem elementa esse , ex quibus uniuersum con-
stat , probat : quia in ea unumquodq; generatum
resoluitur et ab ijsdem alteratur . Elementa enim
propinqua , ex quibus conficitur animal , probat
esse quatuor , cum primis elementis proportio-
nem habentia ; bilem , pituitam , atram bilem , &
sanguinem : quod ostendit experimento euacua-
tionum ; quocunque enim tempore euacuetur ani-
mal etiam in summa sanitate constitutum , edu-
cetur uel pituita , uel bilis , secundum facultatē
medicamenti exhibiti . item , quando aliquis isto
rum humorum fuerit plus æquo euacuatus ; do-
let animal , & ægrotat . Habere autem propor-
tionem ad quatuor elementa uniuersi , & probat

Intentio libri
de natura hu-
mana .

²
Probatio natu-
ram humanam
non simplicem
sed multiplicē.

3

4

5

ex actionibus, & passionibus. In ætate enim adolescentiæ, in qua dominatur calor, maximè etiam dominatur bilis igni qualitatibus respondens. in descensu uerò ætatis, in quo siccitas quidem augetur, caliditas uerò diminuitur, excedit succus melancholicus terræ similis. sed aucta in senio frigiditate usque ad intensum gradum, aqueo humore replentur corpora aquæ proportionem respondente. In pueritia humiditas calori iungitur, & sanguis ut plurimum dominatur, qui ad ueris qualitatem refertur. anni præterea tempora sunt proportionata humoribus: nam uer sanguini, æstas bili, autumnus melancholiæ, hyems pituitæ respondet. atque inde est, quòd mutationes temporum tum pariunt, tum remouent morbos. hæc methodus est Hippocratis in toto hoc libello, quem si uultis uidere; legatis ultimum commentum Galeni super hunc librum.

LIBRI DE ATRA BILE

σαμειωσις.

CUM uerò quidam antiquorum quatuor esse humores negarent in humano corpore, ac præcipuè humorem melancholicum, inter quas fuit Erasistratus; inde coactus fuit Galenus edere librum, qui de atra bile inscribitur. cuius intentio principalis est ostendere bilem atram etiam in cora

in corpore humano generari. ut tamen hoc melius faciat; incipit à notiori, ut semper solet. notior autem omnium humorum est sanguis, ex quo reliquos omnes humores esse probat partim ex diuersis sanguinis saporibus, partim coloribus, & substantijs: qui enim subtilis, & subruffus, insipidus, pituitosus est: qui subfuluus, amarus, & spumans cum leuitate, biliosus, qui niger, acris, & crassus, melancholicus. his colligitur quatuor esse humores, quorum pituitam quidem in sanguinem conuerti; si ulterius concoquatur: & propterea nullum habere instrumentum, uel uas proprium: bilem tum amaram, tum nigram in sanguinem uerti non posse; cum sint ulterius decocta: propterea illis receptacula esse à natura constituta, ut in quibus utriusque redundantia reciperetur, hæc tum in corpore, tum ad æqualitatem proportionum seruarietur, quam diu animal degit. Si uero immutantur ita, ut uel pituita acida, uel salsa, uel crassa, sicuti uitrum reddatur, nec quantitate excedat, proportionales nascuntur electiones, secundum diuersum raptum eius materie. si uero bilis amara, uel admisceatur sero sanguinis, & fiat ea, quæ ocrea, aut pallida dicitur: uel crassescat, uel fiat uitelina; ægrotudines fient illis quoque proportionales: sicuti etiam, si quantitate exceßerint, ex qua plurimum icteri nascuntur. si uero in sto-

Quatuor humores.

Si pituita ulterius coquatur in sanguinem conuertitur.

Pituitæ corruptæ species.

Bilis amara mixta sero bilis sanguinis pallida.

macho generatur, fiatq; uel præsina, uel erugiosa, uel isatodis, id est, glauca; ex his quoque causis egrotat animal. ut, si bilis aduratur, uel succus melancholicus; fiunt pessimæ, et malignæ ægritudines, quæ cacoethe dicuntur tum in complexione; sicuti febres pestilenciales: tum in compositione; sicuti cancri ulcerati, anthraces, ac reliqua huiusmodi mala: tum in solutione continui; sicuti ulcera telephia, chironia, & huiusmodi. à succo melancholico non adusto fiunt cancri occulti, elephantiasis; ubi sanguis melancholicus dominatur. hæc sunt, quæ in libro de atrabile continentur; ubi Galenus obiter disputat contra Erasistratum tenentem medicinas solutivas generare humorem, quem attrahunt.

Cancri occulti

GALENI LIBRI PRIMI
DE TEMPERAMENTIS

σωματοποιησις.

Summa trium
librorum Gal.

COMPLETO igitur tractatu de elementis tum remotis, tum propinquis humani corporis, ordine doctrine accedit ad temperaturas Galenus: in quibus utitur tali methodo. Tria omnino considerat, sicuti tres libros facit: in primo inuestigat naturam temperamentorum: in secundo addito numero inuestigat signa singulorum. in tertio determinatis temperaturis distinctis
sua

sua signa docet, quæcunque alterant humanum corpus ita temperatum. primò igitur inquit, cur alij tantum quatuor temperaturas posuerunt: alij uerò duas, nam qui quatuor tantum, sumpse-
 runt argumentum ab eo, quia quatuor sunt ele-
 menta, & quatuor anni tempora; ita sunt qua-
 tuor temperature illis respondentes; uidelicet calida, & humida; calida, & sicca: frigida, & humida: frigida, & sicca. qui uerò duas tan-
 tum temperaturas posuerunt, dicebant tantum esse calidam, & siccam: frigidam, & humidam. caliditas autem adiuncta humiditati diu non esse potest, ut ipsi dicunt; calor enim exiccat humi-
 dum: & ita redditur complexio calida, & sicca. frigiditas etiam cum sicco diu stare non potest; statim enim humor generatur, atque humore re-
 pletur corpus propter plurimas cruditates: & ita non esse nisi temperaturam calidam, & sic-
 cam: frigidam, & humidam. contra quos in-
 stant quatuor ponentes temperaturas; nam non est uerum, ut dicunt, à quolibet calore exiccari humidum; sed ab eo tantum calore, qui iungitur siccitati: calida enim aqua non exiccat; sed hu-
 mefacit; quoniam in ea est calor cum humido. quatenus ergo calida calefaciet, eatenus humi-
 da humefaciet. et ita non est uerum quemlibet calorem exiccare; calori enim, quatenus calor est, nulla actio competit, nisi calefacere, atque

Quatuor tem-
peraturæ.

Cur quidā du-
as tantum tem-
peraturas po-
suerint.

Diluit argumē-
ta eorum qui
duas tempera-
turas ponunt.

omnino eadem ratio de frigida, & sicca tempera-
tura: quatenus enim frigida frigescit, eate-
nus sicca exiccat. quos omnes redarguit Gale-
nus inquiens: nimis frigide, & parum ingenio-
se propter imperitiam Logicæ uenatos esse natu-
ram complexionum. primumq; quod admiratur
Galenus, tale est: quomodo non uideant, quod
ipsi dicunt temperaturam calidam, & humidam:
frigidam, & humidam, etiam nomina esse exces-
sum. quod, si excessum significant; cur tam in-
eptè omiserunt æqualitatem, à qua debemus me-
tiri excessus? quomodo enim sciemus excedere
aliquam temperaturam per calidum, & humidū:
frigidum, & humidum, &c. nisi referamus talem
excessum ad æqualitatem aliquam? In primo igitur
errarunt, quod omiserunt temperaturam
æqualem, in qua nulla penitus qualitas excedit.
posse autem esse temperaturam talem probat ra-
tione, & experientia. ratione; quia ubicunq;
datur excessus, ibi & æqualitas. experimento;
quoniam si accipias aquam calidam, ut quatuor,
& admisceas aquam frigidam, ut quatuor; fa-
cies temperatissimam: in qua neque caliditas, ne-
que frigiditas dicetur. posita igitur æquali tem-
peratura statim habemus octo inæquales tempe-
raturas: nam, si potest excedere per tempera-
mentum per calidum, & humidum; poterit etiā
excedere per calidum tantum, & humidum tan-
tum:

Ab æqualitate
debemus meti-
ri excessum.

probat esse pos-
se temperatu-
ram æqualem.

inæqualis.

tum: ita habemus tres excessus. & si excessus fuerit per frigidum, & humidum; erit & per frigidum tantum, & per humidum tantum: & habemus alias tres. ita cum alijs duabus annexis octo erunt, & media inter omnes erit nona. præterea sic probat. ubi excessus, ibi æqualitas: neque enim excessus dicitur, nisi æqualitatis ratione. experientia etiam, & per inductionem probat æqualitatem esse commemorando singulorum membrorum diuersas partes excessus: concludit enim cutem in nullo excedere: & sic esse temperatissimam. est hic notanda controuersia Gale. hic enim dicit sanguinem calidissimum esse eorum, quæ sunt in corpore. in secundo uero huius dicit bilem calidissimam. dicatis igitur sanguinem intelligere pro tota massa, cui etiam bilis admista est. in secundo uero bilem ad reliquos humores, & partes comparare, & ita secundum rationes diuersas utrumque uerum est.

Temperatiss.
cutis.

Sanguis calidus in corpore
quomodo intelligendum.

LIBRI SECUNDI DE TEMPERAMENTIS

σαματοποιήσις.

IN secundo autem de temperamentis lib. prosequitur, quod in primo probauit de complexionibus: & incipit à temperata, cuius actiones, et uirtutes connumerauit. ab actionibus enim co-

gno-

Ab actionibus
cognoscuntur
temperaturæ .

gignoscuntur temperaturæ, & earum æqualitates, quæ ad earum actiones referuntur, ut suprà dictum est . ad ætatum temperaturas progreditur: notum enim est æqualitatem ab ætate immutari ubi illustrem illam quæstionem interserit . de calore pueri, & adolescentis uter maior, & longo processu exquisitissimè discutit, postea dat methodum cognoscendi, discernendiq; omnes temperaturas à tactu primo calido, frigido, humido, & sicco : ubi obiter docet calidum, & frigidum tactu discerni : humidum, & siccum etiã ratione : atque ibi de duro, & molli pulchra scitu tractat . omne siccum est durum : non tamen omne durum siccum, enumeratq; membra, quæ debent esse calida, & humida : quæ frigida : quæ sicca . ergo differentiam temperaturarum sumemus à tactu, spectando, quæ mollia, quæ dura, quæ gracilia sunt, quæ obesa, quæ pingua, quæ carnosæ, quæ omnia non tantum tactu ; sed etiã visu discernuntur cum aliquo rationis discursu . sumitur deinde differentia ab his, quæ visu apparent, ut hispiditas, & hirsutia pilorum . atque hîc pulcherrima habes de causis, & ortu pilorũ . aduertit etiam nos ex singulis in uno membro apparentibus non debere totum corpus iudicare ; sed illud tantum membrũ, in quo illa signa tantum apparuerint . unde male iudicant, qui ex caluitie uniuersum corpus siccum esse arbitrantur .
tertio

tertiò etiam sumitur differentia à calore pilorū, Caluities.

Et cutis . aduertendum tamen in regionibus temperatis hæc signa maximè uera esse, alioqui æthiopes semper sunt nigri : Germani, Et Galli albi maxima ex parte . cum ergo paria possint esse in membris suis, uel æqualia, uel inæqualia, ut exempli gratia, cordis sit calidi, hepatis sit frigidi : Et primò nos docet inæqualia cognoscere : deinde æqualia, ac nullum signum efficacius ponit, quàm quòd à singulorum actionibus sumitur . secundo à structura ; ut si paruum, magnū, durum, molle, asperum, leue, rectum, obliquū, ac reliqua huiusmodi . an uenas, Et arterias habeat amplas, an angustas . præterea docet quænam illa sint talia per se, quæ per accidens : sæpe enim stomachus, exempli gratia imbecillis est non per se ; sed per destillationem à capite . item biliosus non est ex se ; sed ex infelicitate meatus fellis, ut de Eudemo peripatetico dixit . sciendum præterea signa quandoque iudicare temperaturam non præsentem ; sed præteritam, ut patet de sene hispido, crispo, cū amplis uenis : habet enim signa caliditatis præteritæ ; cum tamen nunc ipse frigidus sit . quandoque indicant temperaturam futuram, ut patet de puero crispis, nigrosue capillos habente : habet enim signa caliditatis Et siccitatis ; cum tamen adhuc humidus sit . inde dicebat Galenus superfluitatem pilorum

Fontes signorum quæ in uisitamus temperaturam.

rum

rum in pueris olim futurum talem sanguinem illius, qualis nunc est illa superfluitas, indicare.

LIBRI TERTII DE TEMPERATURA

συντομοποιήσις.

Tertius liber
diuinus.

Calida.

Frigida.

CUM egerit in primo, & secundo libro de his, quæ habent temperaturas ex qualitatibus actu existentibus; in hoc tertio, qui diuinus est, & totus memoriæ mandandus, de his agit, quæ extrinsecus immutare possunt corpus. ita enim, uti supra diximus, temperamenta plerunque mutant per facultates, quæ in eis non actu; sed potentia existunt. hic traditurus methodum quomodo id fiat posuit optimum fundamentum, dicens. quæ ab igni facile inflammant, ea dici calida: quæ non inflammantur: imò & quandoque ignem extinguunt, ea dici frigida: hac similitudine omnino docemur, quæ calefaciant, & quæ refrigerent corpus nostrum, ac eandem esse omnino proportionem inter calorem nostrum, & inter calorem ignis. Quæcumque igitur corpori nostro offeruntur, si ab humano calore immutantur, & ad actum ducuntur; omnia illa calida appellantur, ita quod tandem etiâ lactucæ calefaciant; quando probe ad actum ductæ fuerint. Quæ uero non ducuntur ad actum, omnia illa frigida dicuntur. ubi stupidorum remouet errorem: stupidi enim,

di enim, quæ nō inflammantur, ea frigida dicūt,
 non animaduertētes illa etiam magis calida, quæ
 igniuntur, quā quæ inflammantur, ut patet de
 ferro ignito, & carbone: hæc enim longē cali-
 dora sunt flamma, quæ uapor accensus est, nō sub
 stantia sola. hæc similitudine apparet ueritas, un-
 de fit, quod piper facilius quidem calefiat à calo-
 re nostro naturali; sed caliditate faciliē euapora-
 bili: calchantū autem difficilius; sed calore per-
 tinacissimo. apparet etiam, cum ferrum, et palea
 respectu quidem ignis calida dicuntur: quoniam
 palea faciliē inflammatur: ferrum uerò ignescit,
 & fit pruna respectu humani corporis minimē
 calida: imo frigida potius; cū ab humano calo-
 re nequaquam mutari possit. hic enim multorum
 fallacia deprehenditur, qui se, et alios paralogis-
 mo decipiunt. apparet tertio omnia frigida, quæ
 cunq; non mutantur à calore nostro innato: om-
 nia uerò calida, quæcunq; immutantur ita, quod
 etiā lactuca, &c. apparet quarto, quod medicinae
 frigidae dictæ non immutantur quò ad qualitates
 à corpore humano: sed immutantur, sicuti ligna
 uiridia aliqua, à quo nō uincuntur; sed uincunt
 ignem. & si contigerit, quod uincantur; augēt
 ignem, et non extinguunt. dixi enim, quò ad qua-
 litates primas: quoniam alio modo immutantur
 cibi, et medicamēta à calore, quo comminuuntur
 in minores partes. et contingit etiam, ut ab arte-
 riarum

A&uatio me-
 dicamenti.

riarum dilatatione attenuentur, ut hoc modo
 reducantur ad actum, et quandoq; interficiunt.
 in qualitatibus autem primis nulla fit immutatio
 & si fiat; tamē nec calefaciunt, nec refrigerant:
 & hoc est uerum Galeni dogma. atque idem est,
 quod uinum egregiē calefaciens, si uberius inge-
 ratur ita, ut à calore immutari non possit; refri-
 gerat, morbosq; frigidos generat stuporem, tre-
 morem, paralyfin, & denique mortem: quod-
 cunque enim corpori offertur, uel alteratur à
 calore secundum substantiam, & est cibus: uel
 secundum qualitatem tantum, & est medicina:
 uel parum alteratur, & est cibus medicinalis:
 uel alteratur quidem; sed non uincitur; imò uin-
 cit, & est uenenum calidum: uel non alteratur,
 & uincit, & est uenenum frigidum. ista sunt o-
 mnia exquisitissimē in tertio declarata, quorum
 omnium methodus à posito fundamento sumitur,
 ut consideranti patet. post temperaturarum con-
 siderationem, quid primo ordine doctrinæ, qui à
 notioribus componendo sit, considerari debeat,
 uidendum, utrum facultates, siue potentiæ natu-
 rales animæ, an ipsa membra, quæ sunt potētia-
 rum instrumenta. respondemus credere nos à po-
 tentijs incipiendum esse; actiones enim nobis no-
 tissimæ sunt: & illæ, quæ primò sensibus occur-
 runt. hæ uerò primò, & per se indicant, & di-
 stinguunt potentias: secundariò, & per accides
 indicant

Venenū quo pa-
 cto morbos fri-
 gidos pariat.

Differētia in-
 ter cibum me-
 dicamentum;
 cibum medi-
 cinalem & ve-
 nenum.

Ordo doctri-
 næ.

indicant instrumenta, ut discurrenti patet. ergo primum à potentijs incipiendum: deinde ad membra accedendum, quorum diuersitatem contemplantes singulorū ingeniosissimas, admirandasq; structuras recēsebimus necessariò ad certos usus ab opifice excogitatas. & ita progrediemur ad usum partium considerando, num membra propter potentias genita sint: an potentiæ propter membra: an utrunque propter usum. est autem usus rei cupiditas, & necessitas, quod posterius cognoscetur, ut mox patebit prudenter speculanti. ergo huic ordini insistentes à potentijs incipiemus: primòq; à naturalibus. Cum autē Galenus uelit, ut apparet in libro de temperaturis, & ubique semper à calore moderato actiones omnes prouenire tum animales, tum vitales, tum etiam naturales; libellum proposuit, in quo id ostendere conatus est. inscribitur autem hic libellus de potentiarum naturalium substantia; nam de his principaliter agit. ubi duo potissimum intendit: alterum, ut ostendat fieri harum facultatum operationes propter temperiem: alterum, fieri non posse sine sensu aliquo. & cum plantæ has quoque facultates habeant; ideò cum Platone concludit, quæ sensum nonnullum habeant ea consequenter quodammodo esse animalia. primū probat inductione ostendens tandiu operari has facultates, quādiu fuerit calor temperatus, et hoc per

Vñs.

Omnes actiones à calore moderato proueniunt.

Summa libelli Galeni de potentiarum naturalium substantia inscripti.

hoc per singulas actiones patebit discurrenti :
 ubi enim calor uel resoluitur , uel extinguitur ,
 uel augetur , uel corrumpitur ob multas morbifi-
 cas causas ; ibi etiam minuuntur , auferuntur . cor-
 rumpunturq; operationes . alterum probat ratio
 ne . si supponamus , ut sensu patet , membra natu-
 ralia , & plantas trahere , quod sibi competat :
 expellere , quod illis nocuum est ; tunc ratiocina-
 mur impossibile esse trahi , quod conuenit : & ex-
 pelli , quod nocuum est sine cognitione faculta-
 tis alicuius . sed nulla cognitio sine sensu fit ; er-
 go membra naturalia , & plantæ in attrahendo ,
 & expellendo sensu utuntur . concludimus igitur
 sensum quidem habere familiarium tantum ,
 & alienorum : reliquis uero sensibus , auditu , ui-
 su , odoratu , gustu , tactu priuari . obiter modo
 duo interserit , alterum Medico non esse necessa-
 rium inquirere , quæ sit harum facultatum sub-
 stantia : ad quam assequendam manifestè asserit ,
 ne ullum quidem argumentum inueniri : alios uo-
 luisse esse quasdam separatas substantias , quæ mē-
 brum inhabitant , alij spiritum , alij nullam prorsus
 esse , quæ operetur substantiam : sed ipsamet
 membra ex compositione primorum elementorū
 talem uirtutem formam esse . ostendiq; hīc aper-
 tē , quod sit de substantia animæ , illam omninō
 famulari temperaturis corporum : quæ tempera-
 ture , ut ipse ait , uel sunt ex commixtione primo-

Qualis sensus
 in plantis .

Medico nō est
 necessarium i-
 quirere facul-
 tatum substan-
 tiam .

rum corporū, ut uoluit Empedocles, uel ex com-
 mitione omnimoda, mutataq; totorum per tota.
 utrum uerò corpora ipsa, an qualitates faciant
 mitionem; dubitatur quidem. sed accedit magis
 ad opinionem asserentium qualitatū tantū im-
 mutationem fieri. quam sententiā adscribit Ari-
 stoteli, sicuti alteram stoicis: alterum, quod in-
 terferit, est, ut adferat dubitationem. cum enim
 dictum sit operationes naturales à calore fieri
 moderato, quomodo uerum est? quia à nonnullis
 asseritur animalia quidem calida dici; plantas ue-
 rò frigidas. respondet: Multa nos cū uulgaribus,
 uel quasi in transitu, uel obiter dicere, quæ po-
 stea, cum exacte, & ex professo, uel cum peritis
 tractamus; longè aliter proferimus. & adfert
 Platonis exemplum, qui in alijs suis libris dicit
 plantas, ligna, &c. esse inanimata: in Tymeō ue-
 rò de hac re, ut ex professo loquens oppositū pro-
 bat. sicq; ait Aristotelem fecisse: sic Theophras-
 tum: Non enim uulgaribus statim inherere o-
 portet, quæ à sensu remotissima, & cognitu dis-
 ficilia sunt; nisi prius longa insinuatione, pluri-
 misq; demonstrationibus fuerint declarata: con-
 temnunt enim uulgares, quod non intelligunt,
 & docentem aspernantur.

Vulgus.

σωματοποιήσις LIBRORVM DE FA-
CVLTATIBVS NATVRALIBVS.

Quatuor fa-
cultates quæ
nutritioni in-
feruiunt.

IN libris tribus de facultatibus naturalibus conatur Galenus ostendere quatuor esse facultates naturales, quæ nutritioni inferuiunt in singulis membris consistentes, quæ nutriuntur. cū uerò facultates dignoscuntur p actiones, et opera; ideo ab actionibus facultates cognoscuntur: ac primū quidem de naturalibus tractaturus est. distinguit inter actiones animales, uitales, et naturales, dicens moueri quidem, & sentire secundum electionem animalium: in animalibus ergo sensum et motū inesse animæ operationes: augmentum uerò, & nutritionem naturæ tantum. cuius oppositū expressè tenuit in superiori tractatu, ut paulò antè uidimus. sed soluēdi modum ab ipso Galeno habemus in his, quæ in calce præcedentis libri diximus, ad quæ recurre: aliud enim nos dicere, cum exquisitè nos loquimur: aliud, cū nō ex proffesso; sed oscitanter. & hoc est faciendū in re tam difficili, & quæ à communiori opinione remotissima est, eam enim nō debemus asserere nisi primò multis rationibus ita esse probauerimus. prætereà, cum actiones istæ animales notiones quædam sint; motū ergo, et quietē describit inquiens quiescere tamen corpus; quando nihil ex præexistentibus in ipso immutatur: moueri autem

autem; cum immutatur quippiam. motionū aut
tot species erunt, quot res, ad quas immutantur.
Si igitur fiat motus in qualitatibus; alteratio di
cetur: si in loco; localis: et isti duo motus sim
plices sunt. motus aut in quantitate non simplex
est; sed compositus: nā quod augetur, uel minui
tur, locum mutat, et alteratur, ut patet. hic remo
uet opiniones antiquorū de primorū elementorū
coniunctione ostendendo eam, quæ Hipp. est, &
Aristot. reliquis esse præferendā. dicit deinde ex
Hippocratis, et Aristotelis sententia elementa in
qualitatibus tantum secundū se tota alterari: nō
enim secundū substantiā, aut, ut dixit Zeno citte
us, quoniā ueræ facultatis sit opus quoddam, ut
sanguis, et actio, et sanguificatio dicit oēm actio
nem opus etiā appellari posse; sanguificatio enim
et opus, & actio dicitur. spiritus uerō nullo mo
do actio dicitur: neq; enim sanguis est actio, sed
opus. alterum igitur dupliciter, alterū simplici
ter dicitur. supponit postea pro his, quæ dictu
rus est ex tēperatura, actione q; quatuor primorū
corporum, oēs actiones, opera q; fieri naturalia,
ubi ostendit Aristot. sibi apertē contradicere: qui
cum in libro de generatione omnes quatuor quali
tates pariter agere inter se, et pati asserit, ut nul
la magis actiua una quā altera; in lib. postea quar
to Meteor. et in problemat. totā actionem frigidi
tati, et caliditati tribuit statuēs humiditatem, &

Duo motus
simplices in
qualitate.

In quantitate
motus compo
situs.

Elementa in
qualitatibus tā
tum alterātur
non in substā
tia.

Opus, & actio.

ficcitatem tanquā subiecta: quod eō minus Arist. cōuenire dicit, quādo ipse ponit mutuam elementorū generationē à quatuor qualitatibus fieri, et nō à diffusionē, contractionēq; materiæ, ut stoici uoluerunt. his missis methodū proponit, qua facultates naturales inuestigare possimus, sic exorsus. Omnis facultas causa est; ergo omnis facultas est ad aliquid. cōsequētia est nota; causa enim alicuius est causa. notū est antecedens; nam facultatem uocamus, quæ ad aliquid facere potest.

Facultas.

sed, quæ sunt ad aliquid, inter se correspondent, ita ut ex passione unius sequatur passio alterius. ab operationibus tanquam notioribus, quæ sunt effectus facultatum, numerū inuestigamus. Sunt

Operationes naturales.

autem operationes naturales in uniuersum tres: generatio, augmētatio, et nutritio, ut considerāti patet. ergo et facultates naturales totidem erūt: generatiua inquā, et augmētatiua, et nutritiua.

Ad generationē duo requiruntur.

ad generationem aut duo requiruntur, alteratio, et formatio. Cū enim generetur in utero animal; oportet prius materiam alterari, et immutari ad formā membri inducendā: deinde formam, uel ut alij plasari ita, ut magnitudo, cōcauitas, eminentia, durities, mollities, reliquaq; huiusmodi ad

Effectiones alteratiuæ.

usum apta reddātur. ab alteratiua igitur sunt prima elementa corporū sensibilia, quæ sunt caro,

Effectiones affirmatiuæ.

neruus, arteria, et reliqua corpora similia. à formatiua fiunt cōpositiones, in plantationes explā-

tatio=

tationes uasorū, ceterorūq; connexorum. et hāc putat Galenus longe diuiniorem, artificiosiorēq; alteratiua esse. sic ostēdit de multis membris esse querendum, quid sint: an cerebrum sit medulla: an uestica sit nernus: an hepar sit caro: an cor sit musculus: an pori uriteres sint uena, uel arteria. huius aut quæstionis cum nō sit necessariō istorū aliquod esse; cōcludit igitur poros uriteres esse substātiā ab alijs preparatā, quæ nec sit uena, nec arteria, nec neruus: et sic de uestica, de hepate, & reliquis dicimus. cum tot de generatione dixerimus; dicit deinde, quid sit, aut quomodo fiat augmentatio, ac quemadmodū illi necessariō inseruiat nutritio: si augmentatio esse debet in longo, lato, profundo: peruenire enim augmentationē ad aliquā dimensionem sine nutritione nequaquā fieri potest. de hac augmentatione pauca nunc dicemus sed in secūdo huius libri circa principiū reliqua supplebimus. ad nutritionem igitur accedemus, quæ est tertia species operum naturalium, sicut diximus: hanc aut ab alteratione distingui, cuius finis est generatio. In tali enim alteratione, ut exempli gratia, quod prius nō fuerat, generatur. in nutritione uerō, quod affluit osi prius existēti, priusque assimiletur. Est igitur nutritio assimilatio ad nutritū. sed, cum nutrimentū sit in principio multū dissimile nutrito; ideo multa instrumenta ad nutritionem fuere necessaria. quæ enim

pluri

Augmentatio.

Nutritio distinguit ab alteratione.

Nutritio quid

Varia instru-
menta nutri-
tionis.

1
2
3

Facultas attra-
ctiua.

plurimum inter sese distant, eadem fieri nō possūt
sine multis intermedijs operationibus. uaria igitur
instrumenta à natura fuere excogitata tam cō
coquēdi alimentū, tam expellēdi, quod redundat,
tam distribuēdi, excernendiq; quod est concoctū
tam attrahendi, quod cōuenit. Cum aut, sicut su-
prà diximus, nutritio sit assimilatio nutrimenti
ad nutritū; oportet, si assimilari debet; ut prius
agglutinetur: agglutinari aut non potest; si nō
apponatur. ergo ad nutritionē appositio primū,
deindē agglutinatio, tertio assimilatio est neces-
saria. si ergo defuerit appositio; fiet ἀτρεσία: si
agglutinatio, anasaria: si assimilatio ἀσικος. nun-
quam aut nutrimentum nedum assimilabitur; sed
nec apponetur quidē, nisi attrahatur. Coit ergo
necessaria facultas, quæ attractatiua dicitur: quā
negant Asclepiades, & Brasistratus. Epicurus
aut non negauit quidē; sed, cum causam attrahē-
di assignaret; ad suas illas ἀτόμους amatas respec-
xit, satius fuerat, ut ait Galen. attractiua negare,
quā tam ridiculam causam asserere. esse aut at-
tractiuam uirtutē non in animalium tantū cor-
pore apparet; sed in multis alijs, ut in magnete,
electro, in ramulo tritici, quod ad se attrahit, uel
aquam, uel acetum, ut in hoc loco ostendit Galen.
sed in corpore animalis manifestē esse his necessa-
rijs demonstrat argumentis, & probabilibus per
exemplum, attractionis urinæ à renibus. cū enim
in uno

in uno membro fuerit probatū; in reliquis quoq; satis patebit : est enim omnium ratio communis . cum constet urinam ab hepate ad renes, et inde ad uescicam progredi, ut sensui patet ; uel sponte progreditur ea facere, ut diligens sit cuiusdam utilitatis gratia ; sicuti nos aliquando in forum progredimur : uel uenæ eam transmittunt , tanquam ad colatorium, ubi ēt excolatur sanguis, quemadmodū in suis colatorijs ceteræ substantiæ crassæ ex colari solēt : uel cogit renum uirtus quædam attractiua, quæ attrahit . primū dicere ridiculū est : secundū falsum, & impossibile ; nam, si sanguis ita excolaretur ; primò subijcerentur ē dire-cto renes uenæ caue, & commoda fieret transco-latio . sed hoc falsum est ; nam, ut patet, utrinque positi sunt ex obliquo . præterea, si ita esset ; to-tus sanguis pergeret ad suū colatorium . hoc autē ex anatomia falsum esse deprehenditur ; nam por-tio maxima uenæ caue ascendit ad cor, et superio-ra se maxime à renibus remouendo . alia item nō minor descendit ad crura maximam copiam san-guinis deferens ; minimi autē ramuli eius ad renes transmittuntur . præterea, si renes ulcem tantū colatorij supplerent, cum ad eos sanguis deuenis-set ; pars subtilior, & serosa transmearet : cras-sior uerò detineretur . sicuti in confectiōe casei cōtingit, ubi serum percolatū ruminatim transla-bitur : crassior uerò pars retinetur, quæ casei ma-teria

Attractionem
in corpore hu-
mano esse de-
monstratur e-
xemplo attra-
ctionis urinæ à
renibus .

Distributio ve-
næ caue .

Probat nō de-
fluere urinam
ad renes, sed
attrahi .

teria est. hoc autem falsum est; nam e contrario potius subtilior tantum pars sanguinis ad renes defertur: crassior, et purior ad alias partes transmittitur. præterea, si uenæ transmitterent seriū sanguinis ad renes; facerent id propellendo ita, ut superius constringerentur, inferius uerò dilaberentur: sicuti fit in destillatione, et in actu excernente ab intestinis excrementa. sed, si hoc fieret; totus simul sanguis tam crassus & purus, quàm subtilis ad renes transmitteretur. cōsequēs est falsum: ergo illud, quod antecedit. si igitur urina nec sponte, electioneque sua defertur, nec uenæ transmittunt eam; reliquum, ut uenæ attrahant: quod erit probandum. cum uerò causa attractionis apposta sit tanquam ridicula, quam Epicurus dicit, ab amatis atomis fieri; relinquatur, ut fiat ob uirtutem attractiuam, quæ in membris est. quod si in renibus talis sit uirtus; eadem omnino ratio est in alijs membris: & ijsdem argumentis contraria refelluntur. hic modò longissima sunt digressiones contra Erasistratū, Asclepiadem, & Epicurum, quorum opiniones partim deridentur, partim refelluntur. ac simul disputat, quod alibi sæpius facit, contra Asclepiadem credentem medicinas nō attrahere proprios humores; sed generare potius: & ubi generati sunt: expelli à natura.

Asclepiadis et
rer.

FINIS.

42083

5

BIBLIOTECA

1011 D. 11. 14

1011 D. 11. 14

ATENEIO

6

C

2

VENEZIA